

הישיבה הארבע-מאות-ועשרים-ושתיים של הכנסת השישית

יום רביעי, ט"ז תמוז תשכ"ט (2 יולי 1969)
ירושלים, הכנסת, שעה 10.01

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

חוק בתי-קברות צבאיים (תיקון), תשכ"ט-1969 – שחזר מוועדת החוץ והבטחון.

כן הונחו: 1. מסקנות ועדת החינוך והתרבות בעניין בעייתם של תלמידי הפקולטה לראיית-חשבון באוניברסיטה העברית; 2. סיכומיה והצעותיה של ועדת הכספים לדין-וחשבון מס' 19 של מבקר המדינה לשנת 1968 ולחשבונות של שנת הכספים 1967/68.

הז"ר ק. לוז:

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר-הכנסת ח. ליאור:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הונח על שולחן הכנסת לקריאה שנייה ושלישית:

ב. שאלות ותשובות

2. דברי סגן ראש הממשלה בעניין השטחים המוחזקים

חבר-הכנסת ש. חמיר שאל את סגן ראש הממשלה ביום ל' בשבט תשכ"ט (18 בפברואר 1969):

בנאומי בעת הגשת הצעה להביע אי-אמון בממשלה הבאתי ציטוט מדברי השר אבן, לפיהם טבע סגן ראש הממשלה את המימרה: "בטחון מקסימלי יחד עם מינימום של מוספת טריטוריה ערבית ואוכלוסיה ערבית בשטחים". בדברי תשובתו אמר סגן ראש הממשלה, כי את הציטוטים שהבאתי הוא שומע בפעם הראשונה.

אבקש מסגן ראש הממשלה להשיבני:

1. האם אמר סגן ראש הממשלה את הדברים שיוחסו לו על-ידי השר אבן?
2. אם כן – באילו נסיבות נאמרו הדברים?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

אמרת בחופפה פומבית כי לדעתי האישית, ישראל צריכה להיות נכונה להתפשר על טריטוריה, אך לעולם לא על צרכי בטחונה. נדע לי כי לזה התכוון שר החוץ. קו מחשבה זה הוא אחד הקווים המנחים את ההצעה אשר הנוחת על שולחן הממשלה וטרם נתקבלה בשי-למותה. התכנית האמורה מעניקה לישראל מקסימום בטחון עם מינימום אוכלוסיה ערבית בתחום השיפוט הישראלי.

3. ביקוריהם של ראשי המדינה בקוים הקדמיים ליד תעלת סואץ

חבר-הכנסת ש. לורנץ שאל את ראש הממשלה ביום כ"ד באדר תשכ"ט (14 במרס 1969):

לפי מה שנתפרסם בעתונות, ביקרו ראש הממשלה, שר הבטחון והרמטכ"ל ביום ראשון או שני, י"ט או כ' באדר, על-יד תעלת סואץ בזמן התקריות. לפי התמונות, שנתפרסמו גם הן בעתונות, הרי ביקורם של הגנ"ל היה ביחד.

הנני מתכבד לשאול:

1. האם נכונה חדיעה הגנ"ל?

הז"ר ק. לוז:

נשמע עתה שאלות ותשובות.

1. טיפולו של סגן ראש הממשלה בענייני קליטת העלייה

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את סגן ראש הממשלה ביום י"ז בשבט תשכ"ט (5 בפברואר 1969):

במכתבו של סגן ראש הממשלה, שנשלח אל ראש הממשלה, נימק סגן ראש הממשלה את התפטרותו מארבע ועדות שרים בכך, שסגן ראש הממשלה מבקש להתרכז בענייני קליטה. נוכח ביטול התפטרות זו הנני מבקש לדעת:

1. האם אי-ההתפטרות תמנע את השר מהת-רכוזת בענייני הקליטה שבהם חפץ השר לטפל?
2. אם כבוד השר יצמצם את טיפולו בענייני קליטה (עקב אי-ההתפטרות), מי יטפל עתה – מטעמו של סגן ראש הממשלה – בענייני הקליטה אשר בהם חפץ היה סגן ראש הממשלה לטפל, כפי שצוין כאמור בהנמקת ההתפטרות?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

הנימוק שמביא חבר הכנסת הנכבד בבחינת ציטוט, כביכול, אינו מוזכר כלל ועיקר במכתב כלשהו. על כן אין מקום לשאלות המסתמכות עליו.

כל שר בממשלה הוא חבר במספר ועדות. תפקידי כסגן ראש הממשלה וכיושב-ראש מספר ועדות שרים לא רק שאינם ממעטים את טיפולי והתעניינותי בענייני קליטה, אלא אף מקילים עלי לתאם בין המשרדים והמוסדות השונים התורמים חלקם, הלכה למעשה, לקליטת העלייה.

הז"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה – כוח חדש):

האם אני מבין מכך שהסיבות שהביאו להתפטרות אז, סולקו בינתיים?

סגן ראש הממשלה י. אלון:
הם סולקו אז.

3. מה גדלו של הצוות לקליטת עולים הפועל בגמל התעופה?

השר לקליטת העלייה י. אלון:

ההצעה להלין עולים המגיעים בשעות הערב ללוד נבעה מתוך רצון לא לטלטל משפחות עולים בשעות הלילה למקומות מרוחקים, ללא מנוחה, בעיקר כאשר המדובר במשפחות המטופלות בילדים.

לא היו כל תקלות בעת האחרונה בקליטת עולים שהגיעו לגמל התעופה בשעות המאוחרות.

יכולת הקיבול של המעון בגמל התעופה היא מקסימום 100 איש.

ישנן תכניות להרחבת המעון והן קשורות לתכנית הכללית של הרחבת שדה התעופה בלוד.

הצוות הקבוע בגמל התעופה לוד מונה 9 עובדים שלגו, 3 עובדים של הסוכנות היהודית, 11 עובדי גקיון ועובדי מטבח. לשעת הגעת מטוסים אנו מתגברים את הצוות מתוך עובדי המעון. הצוות עובד בשלוש משמרות.

6. קליטת קבוצה של נהגי

מוניות מאנגליה

חבר הכנסת א. שוסטק שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

בכתבה בעתון "דיעות אחרונות", העוסקת בענייני עלייה וקליטה, כותב אביעור גולן ביום 18 באפריל 1969, כי קבוצה של 13 נהגי מוניות יהודיים באנגליה הביעו רצונם לעלייה לארץ, אולם עלייתם נמנעה עקב קשיים שהערים עליהם המשרד לקליטת העלייה לגבי אפשרות העסקתם גם בארץ כנהגי מוניות.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

2. מה הגורמים שהנחו את משרד הקליטה במדיניותו כלפי נהגי המוניות מלונדון?

השר לקליטת העלייה י. אלון:

1. הידיעה אינה מדויקת ובוודאי שלא בנוגע ל"קשיים" שהערים עליהם משרד הקליטה (כנאמר בשאלתה).

2. מתן רשימות למוניות נעשה על-ידי ועדה מיוחדת, שמונתה על-ידי שר התחבורה, לפי קובץ תקנות 2222, מתאריך 3 במאי 1968. הקריטריונים למתן רשימות למוניות קבועים בתקנות הנ"ל. ועדת מתן הרשיונות למוניות, שעושה שהיא דנה בבקשות, מביאה בחשבון את הנתונים כדלקמן: (1) צורך במוניות או בתוספת מונית באזור; (2) זיקתו המעשית והרצופה של המבקש בנהיגת מונית (בארץ ובחוץ-לארץ); (3) ותק הבקשה במערכת כלל הבקשות מסוג זה במשרד התחבורה. לגבי המרכיב העיקרי בזכאות לרשיון, שהוא הוותק המעשי בנהיגת מונית, דין עולה כדן ישראלי.

יש לזכור בהקשר זה, כי כשלושת אלפים ישראלים ממתגייס בתור לקבלת רשיונות למוניות.

כדי להקל על קליטתם של נהגי מוניות מבין העולים פועל המשרד לקליטת העלייה בכיוון הסבת מקצועם של העולים למקצוע קרוב לו באמצעות שני קורסים מיוחדים: א. קורס הסבה למשאיות, במגמה להסב מקצועם לנהגי משאיות, שבתחום זה הם יכולים למצוא תעסוקה בארץ; ב. קורס לנהגים מוריידרך

2. אם כן, היוקפד בעתיד שראשי המדינה לא יבקרו ביחד במקומות מסוימים ביקורים הגובלים בפיקוח נפש, - וזה עם כל ההערכה על הפגנת הגבורה והעידוד שיש בביקורים כאלה?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

שר הבטחון וראש הממשלה בפועל ביקרו אמנם בתעלת סואץ באותו יום, אך בשעות שונות, - הראשון בבוקר והשני אחר-הצהריים. בשני המקרים גלו אליהם הרמטכ"ל ואלוף פיקוד הדרום.

בביקורים בקווים הקדמיים ננקטים אמצעי זהירות המקובלים, ויש כמובן הכרח לקיימם.

4. הסיבה לאי-חידוש פעולתה של

המדרשה למשפטנים עולים

חבר הכנסת ר. ארזי שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

במשך ארבע שנים התקיימה בתל-אביב מדרשה למשפטנים עולים חדשים. כפי שנמסר לי, סיימו את המדרשה קרוב ל-300 עולים. הלימודים במדרשה סייעו לעולים במידה רבה לקליטתם במקצועם או בעבודות אחרות הקרובות למקצועם. במימון המדרשה השתתפו הנהלת הסוכנות היהודית, משרד המשפטים, לשכת עורכי-הדין והוועד הפועל של ההסתדרות. ביולי 1968 נסגרה המדרשה.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

האם יש הכנות לחידוש פעולתה של המדרשה הנ"ל נוכח העובדה, שעם גלי העלייה החדשה הגיע ארצה מספר ניכר של משפטנים מארצות שונות?

השר לקליטת העלייה י. אלון:

המדרשה למשפטנים עולים נפתחה בשנת 1955 מתוך מגמה לסייע בקליטתם של משפטנים במקצועם בארץ.

הנסיון הוכיח שרק מעטים מבין בוגרי המדרשה הסתדרו בתעסוקה במקצועם, ובאשר לשאר נאלצו, לאחר סיום השתלמותם במדרשה, להסב מקצועם למקצוע אחר.

לאור האמור לעיל ולאור העובדה שקשה בתקופה זו למצוא תעסוקה טבעית לעורכי-דין במקצועם, אין בדעת המשרד לחדש את פעולת המדרשה.

5. סידורים לקליטת עולים

בגמל התעופה לוד

חבר הכנסת א. טיאר שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

הצעה להלין את כל העולים המגיעים בשעות הערב ללוד במעון שבבית הסוכנות במקום ולפזרם למקומות הקליטה רק למחרת בבוקר הועלתה בחוגי משרד הקליטה. על כך מוסר "מעריב" מיום 27 במאדס 1969.

נוכח הידיעות על מספר התקלות שחלו בעת האחרונה בקליטת עולים שהגיעו לגמל התעופה בשעות המאוחרות - אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. מה יכולת הקיבול של המעון בגמל התעופה?

2. האם קיימות תכניות להרחבתו?

כ-35% מן הנשאלים חושבים שהעולים תופסים את מקומות הלימוד של בני הארץ במוסדות ההשכלה הגבוהה. וכ-30% מהנשאלים גורסים שהמדינה לא צריכה בכלל לעזור לעולים מארצות המערב בסיוע כלכלי, מפני שלא חסר להם כלום.

פרטים נוספים על ממצאי הסקר ניתן לקבל מדובר המשרד לקליטת העלייה.

9. חלוקת תפקידים בין המשרד לקליטת העלייה לבין מחלקת העלייה של הסוכנות היהודית

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את השר לקליטת העלייה ביום ג' בסיון תשכ"ט (20 במאי 1969):

לפי פירוטמים בעתונות הכין משרד הצעות לשינוי בחלוקת הסמכויות בין המשרד לקליטת העלייה לבין מחלקת העלייה של הסוכנות היהודית.

הריני מתכבד להשיבני:

1. האם נכונה ידיעה זו?
2. אם כן — מה הן ההצעות לשינוי?

השר לקליטת העלייה י. אלון:

מומן לזמן נערכת בדיקה משותפת בין נציג המשרד לקליטת העלייה לבין מחלקת העלייה והקליטה של הסוכנות היהודית, כדי לבדוק באיזו מידה עומדים חלוקת התפקידים ושיתוף הפעולה בין שני הגורמים במבחן. כתוצאה מבירורים כאלה חל שיפור מתמיד בשירותים הניתנים לעולים בתהליכי העלייה והקליטה. לאחרונה קיימתי ישיבת סיכום דומה עם מר א. פינקוס, יושב-ראש הנהלת הסוכנות וראש המחלקה לעלייה ולקליטה, בה בדקנו פעם נוספת כמה סוגיות שהיו שנויות במחלוקת בין עובדי שני המוסדות. אני שמח להודיע לכנסת, כי לא נותרו בינינו אי-הבנות לגבי הפירוש המוסמך להסכם שנתקבל בשעתו בין הממשלה לסוכנות, וכי ככל שהדבר נוגע להספקת מידע מהימן לעולים הפוטנציאליים בחוץ-לארץ ולטיפול בהם בבואם לארץ, הרי אף שהמיון בא לעתים ממקורות שונים, מטפלים בעולה מבחינה אידוגית כאילו היינו מוסד אחד.

10. הטבות לתושבים חוזרים

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את השר לקליטת העלייה ביום ח' בסיון תשכ"ט (25 במאי 1969):

העתון "מעריב" מיום 28 באפריל 1969 מוסר על חילוקי דעות בין מנהל המחלקה לעלייה ולקליטה בסוכנות לבין מנהל המשרד לקליטת העלייה לגבי ההטבות וההקלות הניתנות לתושבים חוזרים.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. מה הן התקנות הקיימות לגבי ההקלות הניתנות לתושבים חוזרים?
2. על פי אילו הנחיות פועלת מחלקת העלייה של הסוכנות?
3. מה הן ההבטחות שרשאים לתת שליחי העלייה של הסוכנות בחוץ-לארץ לתושבים חוזרים המבקשים לעלות?

השר לקליטת העלייה י. אלון:

לשאלה 1: התקנות הקיימות מתבססות על החלטת הממשלה בישיבתה מיום 19 ביוני 1968, על פי

לתיירים, אשר יבוצע במשולב עם חברת תיירות מסויימת אשר תהיה מוכנה להעסיקם בגמר הקורס.

דרכי פעולה אלה נמצאות עתה בבדיקה במשרדנו בתיאום עם הסוכנות היהודית.

7. דברי סגן ראש הממשלה על היעד המדיני של ישראל

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את סגן ראש הממשלה ביום כ"ה באייר תשכ"ט (13 במאי 1969):

בתשובה לשאלה בראיון לעתון "דבר", ביום 22 באפריל 1969, אמר סגן ראש הממשלה: "קודם כל נשאלת השאלה מה הוא היעד המדיני שאליו אנו חותרים. יעד כזה לא נקבע."

אבקש מכבוד סגן ראש הממשלה להשיבני:

האם זהו ציטוט מדויק מדברי סגן ראש הממשלה?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

הציטוט הוא נכון, אולם אינו שלם. בהמשך למשפט זה הוספתי כלהלן:

"דרך אגב אני רוצה לומר, כי כאשר דנו בנושא לפני קרוב לשנתיים, אני הייתי אז בעד הכרעה. אינני אומר זאת כביקורת על החלטה שנתקבלה, אני רק מצוין עובדה, בין שהיא לזכותי ובין שהיא לחובתי. הנחתי, שתחת השפעת ההלם של המפלה, נוכח האכזבה העמוקה שהמוני הערבים נחלו משליטי ערב, ובראש ובראשונה משליטי מצרים, ירדן וסוריה, וגם נוכח העמדה החיובית של דעת הקהל העולמית הבלתי-משוחדת — היתה סיטואציה שאיפשרה לנו לגבש מדיניות נכונה ואחראית בינינו ובין ערביי השטחים, שיתכן והיתה אז בגדר הישג יד יותר מאשר היום, אם כי גם היום לא נסתתמו כל האפשרויות. דעתי זו לא נתקבלה, ובלי להגדיר יעד מרחיק לכת, או יעדי ביניים, אני מתקשה גם לקבוע מדיניות כלכלית שתהיה תואמת את היעד המדיני."

8. ממצאי סקר דעת קהל על נושאים הקשורים בקליטת העלייה

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את השר לקליטת העלייה ביום ג' בסיון תשכ"ט (20 במאי 1969):

כפי שהתפרסם בעתונות נערך סקר דעת קהל, שהחזן על-ידי המשרד לקליטת העלייה, בנושאים הקשורים בעלייה וכי.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:

מה הם ממצאי הסקר הנ"ל?

השר לקליטת העלייה י. אלון:

באופן כללי התייחסו כ-80% מן הנשאלים באופן חיובי לעלייה. כלומר: 83% ציינו שהעלייה מחזקת את הבטחון; 71% ציינו שהעלייה משפרת את המצב הכלכלי; 74% ציינו שהמדינה והעולים זקוקים זה לזה במידה שווה. אך כאשר נשאלו על זיקתם האישית לנושא העלייה, התברר כי רק ל-25% מן הנשאלים יש בחוג ידידיהם עולים חדשים שעלו במרוצת השנתיים האחרונות.

העלייה והקליטה מצטיירות באור שלילי בעיני 5% מן הנשאלים, הסבורים כי העלייה עלולה להחליש את המדינה מבחינה כלכלית או מבחינה בטחונית.

הז"ר ק. לוז :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת ארזי.

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):

האם משרד הקליטה עומד בקשר גם עם לשכת עורכי-הדין, ואם כן — באיזו מידה מסייעת לשכת עורכי-הדין בקליטת משפטינים ועורכי-דין עולים חדשים?

השר לקליטת העלייה י. אלון :

לשכת עורכי-הדין מיוצגת במועצה המייעצת לעניי קליטה. משרדים גדולים של עורכי-דין, בעלי יכולת קליטה, נענים לפניותינו, כאשר אנו נוהגים נתקלים במקרים מיוחדים קשיי-סידור.

12. הקצבות להתאחדויות העולים

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את השר לקליטת העלייה ביום י"ז בסיון תשכ"ט (3 ביוני 1969):

בעתונות פורסם שמשרד הקליטה הקציב להתאחדויות העולים סכומים במסגרת הפעולה החברתית המנוהלת על ידם בקרב העולים החדשים.

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הפירסום תואם את העובדות?
2. אם כן, מהו הסכום שהועמד לרשות התאחדויות העולים?
3. לפי אילו קריטריונים ניתנו ההקצבות להתאחדויות העולים השונות?
4. כמה התאחדויות עולים נהנות מהקצבות מטעם משרד הקליטה ואילו הן?
5. כמה הוקצב לכל אחת מהתאחדויות העולים?

השר לקליטת העלייה י. אלון :

1. כן.
2. כ-516,000 לירות הועמדו ישירות לרשות התאחדויות העולים, וכן 90,000 לירות הוקצבו למועדוני עולים המנוהלים על ידי כמה התאחדויות.
3. הקריטריונים להקצבות להתאחדויות השונות הם: א. היקף העלייה בשנתיים שעברו ובשנה השוטפת וחלוקתה לפי ארצות המוצא; ב. היקף הפעילות החברתית.

4. להלן רשימת ההתאחדויות: התאחדויות עולי צרפת, פולין, צ'כוסלובקיה, סקנדינביה, דרום-אמריקה, הולנד, טורקיה, מצרים, בריטניה, אמריקה, איראן, סוריה ולבנון, הודו, ברית-המועצות, לטביה, אסטוניה, ליטא, וילנא, גרוזיה, רומניה, חוג עולי הונגריה, התאחדות עולי הונגריה, התאחדות עולי צפון-אפריקה, ברית יוצאי צפון-אפריקה, אירגון יוצאי תוניסיה, התאחדות עולי תוניסיה, התאחדות עולי לוב, ועד קהילות לוב.
5. חלוקת ההקצבות להתאחדויות נמצאת בבירור וטרם נסתיימה. לפי שעה העמדנו לרשותן מקדמות.

13. הטיפול בעולים אקדמאים

חברת-הכנסת ש. תמיר שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"ח בסיון תשכ"ט (4 ביוני 1969):

סופר "הארץ" מר נפתלי לביא מפרט בעתונו מיום 30 במאי 1969 מספר מקרים של קליטה בלתי-נאותה של עולים:

המלצת הרשות לעלייה ולקליטה, המשותפת לממשלה ולסוכנות היהודית. בהתאם לקטנות אלה זכאי תושב חוזר, אשר עזב את הארץ לפני 1 באפריל 1964 וחזר אחרי 1 באפריל 1968, ויציאתו מן הארץ היתה לא בשליחות המדינה, מוסדות, חברות ציבוריות ופרטיות ולא לתפקיד הוראה — להקלות הבאות: א. הלוואה למימון נסיעה והובלת מטען; ב. זכות לרכישת דירה עם משכנתה בתנאי עולים; ג. זכות לקבלת דירה בשכירות עם אופציה לרכישה עד שלוש שנים; ד. שנתיים חינוך תיכון חינוך לילדים; ה. פטור ממכס וממס קנייה על חפצים ביתיים; ו. פטור ממס קנייה על מכונית ותשלום 25% מכס על מכונית; ז. הלוואה מהקרן הקונסטרוקטיבית עד 25,000 לירות.

קטנות אלה הן חד-פעמיות ותקפן יפוג ב-31 באוגוסט 1970 (זכויות המכס הן בתוקף עד 31 במרס 1970):

בהתאם להוראות המשרד לקליטת העלייה נעשה הטיפול בתושבים חוזרים על ידי עובד מיוחד במשרדים המחוזיים, בדרך-כלל סגן מנהל המחוז. המשרד לקליטת העלייה, בתיאום עם משרד השיכון, מאפשר לישראלים חוזרים דיור באזורי פיתוח, וזה בנוסף להקלות דלעיל.

לשאלה 2: מחלקת העלייה של הסוכנות פועלת בהתאם להנחיות הרשות המשותפת לעלייה ולקליטה של הממשלה והסוכנות היהודית, מתוך נאמנות להחלטת הממשלה האמורה.

לשאלה 3: שליחי הסוכנות רשאים להבטיח זכויות שנקבעו על ידי הרשות המשותפת ואשרו על ידי הממשלה. שליחי הסוכנות יכולים להתחייב לגבי יחידת דיור מסוימת רק מתוך הקצאת הדירות אשר קיבלו מהמשרד לקליטת העלייה.

11. קליטת עולים אקדמאים

חברת-הכנסת ר. ארזי שאל את השר לקליטת העלייה ביום י' בסיון תשכ"ט (27 במאי 1969):

אבקש מכבוד השר להשיבני:

מה הם הקשרים של משרדו עם אירגוני האקדמאים השונים בתחום קליטת העלייה, ומה היא מידת העזרה הממשית הניתנת על ידם לקליטת עולים אקדמאים?

השר לקליטת העלייה י. אלון :

המשרד לקליטת העלייה קשור באירגוני האקדמאים הבאים: אגודת האינטליגנציה והארכיטקטים, ההסתדרות הרפואית, אגודת האקדמאים למדעי החברה והרוח, ועדת התיאום של אירגון האקדמאים, המחלקה לעובדי האקדמאים בהסתדרות הכללית; וכן עם הגופים הבאים, שבהם ייצוג ניכר לאקדמאים: אגודת הסופרים, אגודת העובדים הסוציאליים, וקבוצות לא-פורמליות שונות (כגון חבר מתנדבים על ידי האוניברסיטה העברית והתאחדות עולי אמריקה וקנדה).

הקשר מתבטא במתן סיוע לפעולות המבוצעות על ידם, מתן ייצוג מתאים במועצה הציבורית המייעצת לשר לקליטת העלייה ושיתוף פעולה בפתרון בעיות שונות.

העזרה הניתנת על ידי אירגונים אלו היא: 1. ייעוץ והדרכה יום-יומית, מקצועית וחברתית; 2. קליטה חברתית; 3. סיוע במציאת מקום עבודה.

שלה, חברי הוועדה הבין-משרדית למסירת עבודות הממשלה לקבלנים. הטענות המוזכרות בסעיף 1 של השאלות העלו בעיקר על ידיהם.

בקשר לסעיפים 2 ו-3 של השאלות עלי לציין, שהחשב הכללי קיבל את מסקנות הדו"ח ויוציא בקרוב לכל משרדי הממשלה ולחברות הממשלתיות הוראת תיקון לתקנון כספים ומשק, המחייבת אותם לצרף לכל מכרז את נוסח הפוליסה לביטוח אחריות קבלנים ואת התנאים הכלליים, כפי שהם עובדו על-ידי ועדת-המשנה הנ"ל, בהתייעצות עם כל הגורמים המעוניינים וכפי שהם מופיעים בנספח ג/1 של הדו"ח.

15. נקישת אמצעים לצימצום היבוא

תבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר האוצר ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

העתון "ידיעות אחרונות" מיום 30 במארס 1969 מוסר על דיונים באמצעים לריסון היבוא הגואה.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. במה היה הגידול ביבוא בשנה האחרונה?
3. לגבי אילו פריטי יבוא גדלה הצריכה בשנה האחרונה?
4. מה הם האמצעים הנדונים לצימצום היבוא?
5. האם אמצעים אלו כוללים גם העלאה במסים?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. הידיעה נכונה.
2. הגידול ביבוא הסחורות חל בכל המרכיבים. בהתאם לאומדן ראשוני היה התחלקות הגידול ביבוא הסחורות באחוזים כדלקמן: 38% גידול ביבוא לשם השקעה; 19% ביבוא לשם יצוא; 27% ביבוא לצריכה; 16% ביבוא לשם הגדלת מלאי.

3. היבוא של מוצרי צריכה מוגדרים גדל בשנת 1968 בשיעור של 41%. עיקר הגידול חל ביבוא נכסי צריכה בני-קיימא, שיבואם בכמה פריטים הוכפל בשנת 1968 לעומת השנה שקדמה לה.

4-5. אנו מניחים שהעלאת המסים האחרונה על מוצרי מותרות, העלאת מקדמות מס הכנסה של עצמאיים ושל חברות, וההצלחה הצפויה של מילווה הבטחון, יפעלו כולם לצימצום ההכנסה הפנויה, ועל-ידי כך לריסון הביקוש ליבוא.

16. מניעת גידול הגרעון בחשבון סחורות ושירותים

תבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר האוצר ביום ג' בסיון תשכ"ט (20 במאי 1969):

דובר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה הודיע, כי בשנת 1968 הסתכם הגרעון בחשבון סחורות ושירותים בסך 896 מיליון דולר לעומת 532 מיליון דולר בשנת 1967 ו-452 מיליון דולר בשנת 1966, כלומר עלייה ב-31%.

רצוני לשאול את כבוד השר:

- א. האם נכונים הנתונים הסטטיסטיים?
- ב. אילו צעדים בדעת שר האוצר לנקוט נוכח הסכנה של גידול הגרעון בצורה מתמדת?

1. מר זיגמונד זיגול, אקדמאי, אשר למרות השכלתו ומקצועו חי זה שנה וחצי על קיצבה חדשית נמוכה מבלי שתימצא לו עבודה.

2. מר וינריב, עלה לאחר שנפצע במלחמה ופחת כשרו הגופני, נמצא משולל זכויות עולה וחסר זכויות שיקום מטעם משרד הבטחון.

3. הכתבה מפרטת מספר מקרים נוספים של אקדמאים אשר לא ניתן להם לעבוד בעבודות רגילות והם חיים עתה על קיצבאות חדשיות.

נוכח העובדות הללו אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם נכונים הפרטים הנמסרים בכתבתו של מר לביא מעתון "הארץ"?
2. אם כן, מה תפקידה ומה סמכויותיה של הלשכה לאקדמאים במשרד לקליטת העלייה.

השר לקליטת העלייה י. אלון:

1. הפרטים הנמסרים בכתבתו של מר ג. לביא ב"הארץ" מיום 30 במאי 1969 בהחלט אינם מדויקים.
- א. מר זיגמונד זיגול הועסק, מלבד במשרד החק"לאות, גם במרכז לחקר התיישבות כפרית ועירונית ברחובות, כספרן במכון וולקני בבית-דגון וביחידה לטיפול בעולים אקדמאים במשרד לקליטת העלייה (במחוז המרכז), ובכל העבודות לטיפול בהיקלט. מלבד קיצבתו החדשית קיבל הלוואות בסך 440 לירות, מענקים בסך 1,414 ל"י, והשתתפות במשכורתו בסך 1,200 ל"י.

ב. מר מרק ויינריב הוא בעל זכויות עולים מוגדרות לקבלת סיוע בדיוור, בתעסוקה וכו'.

ג. סיוע ניכר זה לעולים הנ"ל נעשה בשיתוף היחידה לטיפול בעולים אקדמאים במשרד הקליטה.

2. תפקידה של הלשכה לטיפול בעולים אקדמאים במשרד לקליטת העלייה הוא סיוע לעולים בדיוור, תעסוקה ועזרה כספית שונה למען הקל על קליטתם. אך לעתים ישנם מקרים קשים במיוחד.

14. שינוי מסגרות הביטוח בענף הבנייה

תבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר האוצר ביום ט"ז בשבט תשכ"ט (4 בפברואר 1969):

המלצות לשינוי מסגרות הביטוח בתחום התיכון והביצוע בענף הבנייה כלולות בדו"ח המכון לחקר הבנייה והטכניקה שעל-יד אגודת האינג'נירים והארכיטקטים.

עיקר הביקורת בדו"ח מציינת את החלל הקיים בארץ בתחום נוהלי הביטוח לגבי אחריות מקצועית של קבלנים ובונים.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם נבדקו על-ידי משרד האוצר הטענות הכלולות בדו"ח זה?
2. אם כן - מה היו מסקנות הבדיקה?
3. האם קיימת מגמה לשינוי מסגרות הביטוח בתחום התיכון והביצוע בענף הבנייה?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין

בין חמשת חברי ועדת-המשנה של המכון לחקר הבנייה והטכניקה, שערכה את הדו"ח המוזכר על-ידי תבר-כנסת שמואל תמיר, השתתפו שלושה ניציגי ממי-

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

א. הנתונים הסטטיסטיים נכונים.

ב. ראה תשובתי שנתתי זה עתה לשאלתה של חברת הכנסת אליעזר שוסטק באותו עניין.

17. תיקון צינור הנפט שניזוק ברמת-הגולן**חברת הכנסת ר. ארזי שאל את שר האוצר ביום י"ז בסיון תשכ"ט (3 ביוני 1969):**

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. מה הנוק שנגרם לישראל כתוצאה מהחבלה בצינור הנפט ברמת-הגולן?

2. האם מוכן כבודו למסור מי יתקן את הצינור שניזוק?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. טרם הוערך סופית מלוא הנוק.

2. הבעלים, או על חשבונם.

18. פעולותיהן של חברות ישראליות במלגש ובקניה**חברת הכנסת א. אבנרי שאל את שר האוצר ביום י"ז בסיון תשכ"ט (3 ביוני 1969):**

"מעריב" מיום 28 במאי 1969 מוסר, כי במלגש ובקניה הסתבכו חברות ישראליות אשר הקימו בתי-מלון ומפעלים שונים, כאשר ההשקעה בהקמתם עלתה בהרבה על האומדנים המקוריים והעמיסה על הממשלה של המדינות הללו חובות כבדים.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם הידיעה דלעיל נבדקה על-ידי שלטונות האוצר?

2. אם נבדקה — מה העלתה?

3. אילו חברות ישראליות פעלו בעבר ופועלות כיום במלגש ובקניה?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. הידיעה נבדקה על-ידי האוצר.

2. בדיקה זו העלתה כי האומדנים המקוריים לגבי בתי-המלון האמורים התבססו על היקף מצומצם. אולם בשלב מאוחר יותר, עקב בקשותיהן של ממשלות קניה ומלגש, הוחלט להרחיב את היקף הפרויקט: המלון בקניה מ-200 ל-306 חדר, והמלון במדגסקר מ-100 ל-200 חדר. על כן אין כל מקום לדבר על העמסת חובות כבדים על הממשלות של מדינות אלה. מה עוד שחלקן של הממשלות הללו בבעלות על בתי-המלון הוא קטן יחסית.

3. בקניה פעלו ופועלות בהצלחה מספר חברות ישראליות, פרטיות וציבוריות, בעבודות קבלניות, בעבודות תיקון ובמפעלי העשייה. במלגש פועלת חברת "אלדא", שהיא שותפה (כנאמן ממשלת ישראל) במלון המוקם בבירת ארץ זו.

היז"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחברת הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד סגן השר, האם ממשלות קניה ומלגש קיבלו את נקודת ההשקפה שהתקבלה בתשובה זאת?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

בהחלט. אינני מבין מדוע לא היה עליהן לקבל זאת. הן פנו אלינו כדי להגדיל היקף הפרויקטים של בתי-המלון. פנו אלינו אפילו בבקשה שנגדיל את היקף האשראי שהממשלה נתנה לקבלנים הישראליים על מנת להגדיל את היקף הפרויקטים.

19. הנוהל בהעלאת מס קנייה על מוצרים שונים**חברת הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר האוצר ביום י"ז בסיון תשכ"ט (3 ביוני 1969):**

נוכח העלאת המסים של מוצרים שונים, כגון מכוניות, מכשירי טלוויזיה, מוצרי חשמל שונים וכו', ובהתחשב בעובדה שכמות לא-מבוטלת של מוצרים אלה נמצאו בידי יבואנים וסיטונאים ביום העלאת המסים — רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם ננקטו אמצעים, שהעלאת המסים על המוצרים השונים שבעדם שולם מס בטרם העלאה, לא ישמשו מקור לרווחים נוספים של הסיטונאים והיבואנים?

2. אם כן, אילו אמצעים נקט משרד האוצר?

3. אם לא, מה הסיבות לכך?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. רוב המלאי של המוצרים שעליהם הועלה מס קנייה לאחרונה מוחזק במחסני ערובה או במחסני היצואנים המקומיים. מוצרים אלה חייבים במס רק בעת הוצאת הסחורה מהמחסנים, ולכן רוב המלאי גם חוייב במסים הנבונים.

עצם הסודיות שבהעלאת צווי מס קניה מנעה שיחרור מוקדם וצריכה מלאכותית של מלאי.

2. מן הסיבות שציינתי לא היה מקום לנקיטת אמצעים מוקדמים.

3. נוסף על הסיבות שפירטתי, רצוני להזכיר כי כאשר הורדו מסי הקנייה, בתקופת המיתון, לא הוחלה ההורדה על המלאי שהיה ברשות הסיטונאים והיבואנים.

20. טיפול בתביעות תושבי ישראל,**אזרחי בולגריה לשעבר,****שרכושם הולאם בבולגריה****חברת הכנסת ז. שם-טוב שאל את שר האוצר ביום י"ח בסיון תשכ"ט (4 ביוני 1969):**

לפי הידיעות שבדי חוקה ממשלת בולגריה לאח-רונה חוק המלאים את כל נכסי-דלא-ניידי של יהודים, אזרחי בולגריה לשעבר, הנמצאים בישראל. החוק מאפי-שר לבעלי הרכוש למנות באי-כוח שיגיש תביעות לממ-שלה לקבלת פיצויים בעד הרכוש.

החוק חוקק בתקופת ניתוק היחסים בין בולגריה לישראל, דבר המקשה על אזרחי ישראל מיוצאי בול-גריה לטפל בכל עניין הנוגע לרכושם.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם קיים באגף רשם תביעות חוץ של משרד האוצר רישום מדויק של תביעות אזרחי ישראל, תושבי בולגריה לשעבר, על רכושם בארץ זו?

2. אם כן — האם יכולה ממשלת ישראל, באמ-צעות המדינה המטפלת בענייניה בסופיה, לנקוט צעדים

משפטיים אשר יבטיחו את ענייניהם של בעלי הרכוש שהולאם?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. בשנת 1951/52 התבצע רישום של תביעות אזרחי ישראל יוצאי בולגריה על רכושם בארץ מוצאם, והחומר נידון זה נמצא בידינו.

עורך דין רם סלומון, שהוא נציג התאחדות עולי בולגריה, הודיענו שגם בהתאחדות נמצא רישום, שבמידה מסוימת הסתמך על הרישום הקודם של רשם תביעות חוץ.

2. בקשר לטיפול בנקיטת צעדים משפטיים על ידי ממשלת ישראל בנוגע לחוק זה של ממשלת בולגריה, המלאים את כל נכסי דלא ניידי של היהודים, הפנינו שימת לבו של משרד החוץ לנושא.

21. משכורות של עובדים בשירות המדינה

בהשוואה למשכורות של דוורים

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את שר האוצר ביום כ"ד בסיון תשכ"ט (10 ביוני 1969):

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. אילו עובדים בשירות המדינה מקבלים משכורות נמוכות יותר מן הדוורים?

2. מהי המשכורת הרגילה של דוור לחודש (ללא שעות נוספות)?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. הדוורים מדורגים בדרגות ה' עד ח' של הדרגה האחד. הם מתקדמים מהדרגה התחילית ה' עד לדרגת שיא (שהיא כאמור ח') במסלול קידום המבוסס על ותק בסוג המשרה (קידום לדרגה ו' אחרי שהייה של שנתיים בדרגה ה', לדרגה ז' אחרי שלוש שנים בדרגה ו' ולדרגה ח' אחרי חמש שנים בדרגה ז').

וזו רשימת העובדים בשירות המדינה בהתאם לנ"ח תונים ל-31 במאוס 1969, שמשכורתם נמוכה ממשכורת הדוורים:

הדרגה	תואר המשרה
בדרגה האחד	
ג'	1. פועלי נקיון
ד-ה	2. פועלי נקיון מאומנים בבתי-חולים
ד-ו	3. פועלי נקיון מאומנים בחדרי ניתוח
ה-ו	4. פועלים מאומנים (במעבדות, בבתי-מרקחת ובסטריליזציה)
ו-ז	5. שוער וטלפונאי בבתי-חולים
ז-ח	6. פועל עוזר (נגרות, יציקת בניין, צבעות מתכת)
ח-ט	7. פועל לא-מקצועי במטבח
ט-י	8. פקיד-עוזר לרישום קרקעות
י-יא	9. פועל רכבת (קשירה)
יא-יב	פועל רכבת (מוסך, סיווט ועיתוק)
יב-יג	פועל רכבת (שומר מפגש)
יג-יד	פועל רכבת (קרונוט)
יד-טו	10. שומר
טו-טז	11. שומר עם נשק
טז-יז	12. פקיד מדיעין
יז-יח	13. שליח

הדרגה	תואר המשרה
בדרגה האחד	
ה-ו	14. שליח - אופנוען
ו-ז	15. פקיד תיקיון
ז-ח	16. לבלר
ח-ט	17. סבל
ט-י	18. כתבנית
י-יא	19. טלפונאית
יא-יב	20. מוכירה כתבנית

1700 עובדים מהקבוצות הנ"ל מקבלים משכורות נמוכות מהדרגה התחילית של הדוורים, שהיא כאמור ה' בדרגה האחד.

6526 עובדים מהקבוצות הנ"ל מקבלים משכורת לפי דרגות ה' (1025 עובדים), ו' (2298 עובדים) או ז' (3203 עובדים) של הדרגה האחד, שהן נמוכות מדרגת השיא בדרגות הדוורים, שהיא כאמור ח' אחד.

נוסף לעובדים מהקבוצות הנ"ל כוללים המספרים הסטטיסטיים דלעיל גם עובדים שטרם הגיעו לשיא דרגתם במסלול הקידום הצמוד למשרותיהם ונמצאים כעת בדרגות ו'-ז' בדרגה האחד ועייסוקם כמפורט להלן: א. פועל מקצועי (נגרות, יציקה, בניין, צבעות ומתכת); ב. פקיד דואר (אשנבים, מברקה, מיון דואר וחבילות); ג. נהג; ד. כוח-עזר בבתי-חולים; ה. בודק קרונוט (רכבת); ו. מפעיל כלים מכניים ומנופאי.

2. המשכורת הרגילה של דוור בל"י לחודש, ללא תשלום שעות נוספות, היא:

הדרגה	הוותק (שנים)	רווק	נשוי/אב לשני ילדים
ה	—	408	443
ו	2	457	492
ז	5	529	564
ח	10	634	669

נוסף על כך מקבלים הדוורים תוספת של 1.50 ל"י לכל יום שבו הם עובדים בחלוקת דואר, היינו 37.50 ל"י לחודש לפי חישוב של 25 ימי עבודה.

22. אמצעים להגדלת היצוא

חבר הכנסת א. ורדיגר שאל את שר האוצר ביום כ"ד בסיון תשכ"ט (10 ביוני 1969):

אתמול פורסם ברבים, כי בחודשים האחרונים חלה האטה בשיעור גידול היצוא הישראלי. אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. בכמה אחוזים קטן היצוא בחודשים האחרונים?
2. מה היו הסיבות שהביאו להאטה ביצוא?
3. מה נעשה ומה ייעשה כדי להביא להרחבת היצוא בחודשים הבאים?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. היצוא של סחורות בראשית שנת 1969 לא קטן, כדברי השואל, אלא אף גדל. היצוא התעשייתי (כולל יצוא יהלומים) גדל בתקופת ינואר-מאי בשיעור של 17%, זאת כתוצאה מגידול של 19% אחוז ביצוא יהלומים ושל 15.5% ביצוא תעשייתי אחר.

ההתאגדות של החברה ובעד הטיפול ברישום החברה. שכר הטרחה בעד ייעוץ משפטי שוטף נקבע ל-50,000 ל"י לשנה.

מאחר שהחברה נרשמה ב-1 בינואר 1968 והחש-בון בעד ייעוץ שוטף, שהוגש לה על-ידי עורך-הדין, התייחס לתקופה 1 בפברואר 1967 — 31 במארס 1968, חלה אמנם חפיפה של תשעה חודשים. החברה מטפלת בקבלת זיכוי על החלק היחסי של שכר הטרחה השנתי (כלומר, על 37,500 ל"י).

3-4: הכנת תקנות ההתאגדות של החברה היתה כרוכה בעבודה רבה ומסובכת ולכן היה צורך להתקשר עם עורך-דין פרטי.

יתר על כן, הכלל הוא שהגשת שירותים משפטיים לחברות ממשלתיות נעשית על-ידי עורכי-דין פרטיים ולא על-ידי עורכי-דין העובדים בשירות המדינה, שכן חברות ממשלתיות אינן מהוות חלק מהמערכת הממשלתית.

5-6: לפי מיטב ידיעתי לא נעשתה בדיקה יסודית אם אמנם יכול המנגנון המשפטי העומד לרשות המדינה לטפל בצרכים המשפטיים של החברות הממשלתיות, אף כי הצעות בכיוון זה הועלו מפעם לפעם. 7: לא נקבעו הנחיות מיוחדות לגבי שכר הטרחה שתשלמה חברות ממשלתיות לעורכי-דין פרטיים; כמו-הן, ככל גוף אחר, נעזרות הן בתעריף שכר הטרחה המינימלי שקבעה לשכת עורכי-הדין.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש): כיון שבשכר הטרחה בלבד אפשר להעסיק מספר ניכר של משפטנים בשירות הממשלה, האם נבדקה אי-פעם האפשרות, או שהממשלה מתכוונת לבדוק את האפשרות, להגדיל את המנגנון המשפטי של המדינה ולנצל לצורך זה חלק של שכר הטרחה שהחברות הממשלתיות משלמות כיום לעורכי-דין פרטיים?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

ניזום את הבדיקה יחד עם משרד המשפטים ורשות החברות. אני רוצה לחזור ולהדגיש, שהחברות הממשלתיות הן גופים עצמאיים, ורק הבעלות היא ביד המדינה, וחברות אלה צריכות לנהוג כמו כל חברה אחרת. זהו הרציונלוגי שבהקמת חברות ממשלתיות. אי-אפשר מצד אחד שלא לתת להן לפעול כמו כל חברה פרטית אחרת, ומצד שני להגיד להן שעליהן לנהוג ככל חברה. או שאנו נותנים להן לפעול על-פי מסלול של מחלקה ממשלתית, או שנותנים להן חופש פעולה ותימרון חדרוש לכל חברה. על כל פנים, הואיל ולשאלה יש גם אספקט ציבורי, ניזום דיון על הנושא יחד עם שר המשפטים ורשות החברות.

2. בתקופת ינואר—מאי חלה האטה ניכרת ביצוא החקלאי, הנובעת מהקטנת יצוא פרי ההדר, בעקבות נזקי טבע. כן חלה האטה ואף ירידה ביצוא של ענפי חקלאות בלתי-מועדפים, כגון סיבי כותנה, בננות וביצים למאכל, תופעה שהיא רצויה ומתוכננת.

3. אנו שוקדים על עידוד היצוא על-ידי תהליכים במשק שיש בהם משום הגדלת כושר התחרות, תוך הורדת הוצאות הייצור ליחידת התוצרת, כתוצאה מגידול בפריז, בשיעור העולה על שיעור הגידול בהוצאות הייצור. לשם הגדלת הרווחיות היחסית של היצוא גיי-תנים ליצואנים החוזרי מסים עקיפים, תמיכות בלתי-ישירות לשם כיסוי הוצאות פרסומת, עידוד הפיתוח של מוצרים חדשים וכו'. כן ניתנים תמריצים מרחיקי לכת למשקיעים בתעשיות יצוא.

23. פרטים על תשלומי שכר טרחה לעורך-דין על ידי חברה ממשלתית

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר האוצר ביום ל' בסיון תשכ"ט (16 ביוני 1969):

"על המשמר" של יום 10 ביוני 1969 מוסר, כי חברת כימיקלים ופוספטים (הממשלתית) שילמה 200 אלף ל"י לעורך-דין מיכאל פירון בעד רישום החברה וייעוץ משפטי שוטף, שבחלקו חופף את הזמן שבו עסק ברישום החברה.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. אם אינה נכונה — מהו הסכום אשר שולם על-ידי החברה הנ"ל כשכר טרחה בעד רישום החברה?
3. מדוע לא נמסר רישום החברה ליועצים המשפטיים העובדים בשירות המדינה?
4. האם נוהגות החברות הממשלתיות למסור עבודות פרקליטות לעורכי-דין מחוץ לשירות המדינה?
5. האם נבדק אי-פעם אם המנגנון המשפטי המצוי בשירות המדינה יכול לספק סעד משפטי לחברות ממשלתיות?
6. אם נערכה בדיקה כנ"ל — מה העלתה?
7. האם נקבעו אי-פעם הנחיות לגבי שיעור תשלום שכר הטרחה מטעם חברות ממשלתיות לעורכי-דין פרטיים?

אם נקבעו הנחיות — האם נקבע שיעור שכר טרחה מקסימלי, ואם נקבע — מהו?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1-2: הידיעה נכונה. אגב, המדובר בחברת כימיקלים לישראל בע"מ ולא בחברת כימיקלים ופוספטים בע"מ.

חברת כימיקלים לישראל בע"מ שילמה סכום של 100,000 ל"י כשכר טרחה בעד הכנת התזכיר ותקנות

ג. חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון) (הטבת זכויות אלמנה עובדת),

תשכ"ט—1969 *

(הצעת חברי הכנסת ש. אלוני, ש. ארבל-אלמוזלינו, ג. כהן)

הז"ר ק. לזו:

הכנסת תעבור לדון בהצעות חוק של חברי הכנסת, ולראשונה הצעת חוק של חברי הכנסת ש. אלוני, ש. ארבל-אלמוזלינו וג. כהן: חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון), (הטבת זכויות אלמנה עובדת), תשכ"ט—1969. רשות הדיבור לחברת הכנסת אלוני.

שולמית אלוני (המערך, עבודה—מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בהצעת החוק שאנו מביאים לכנסת ברצוננו לתקן עיוות מסויים, אשר נגרם בשל השיבוש בתפישה בכל הנוגע לזכותה של אשה להיות עובדת בזכות עצמה וזכותה לעבודה.

שעה שהמחוקק דן בחוק שירות המדינה (גימלאות), הוא קבע הנחיה סבירה באמרו, שאם אדם עבד בשירות המדינה, פרש מהשירות וזכאי לגימלאות, ואחר-כך חזר לעבוד בשירות המדינה, הברירה בידי: רוצה — מקבל גימלאות; רוצה — מקבל עבודה, ובכל אחד משני המקרים הוא זכאי לקבל את הסכום הגבוה יותר. כך נאמר, משום שבדרך זו לא נפגעת זכותו של אדם לעבודה ואין פגיעה ברמת חייו. האדם, יוצר הזכות האית, זכאי או לעבודה או לגימלאות מאותה הקרן או מאותו המוסד.

אולם הנחיה סבירה זו נשתבשה כאשר מדובר בעובדת מדינה שנתאלמנה, ושבעלה שנפטר היה עובד המדינה. גם לאותה אלמנה אומרים: את זכאית לקבל או שכר מכוח עבודתך או גימלה מכוח עבודתו של בעלך בשירות המדינה. ובכך יש משום טעות, משום שלפי תפישה זו היינו צריכים גם לומר, שאם איש ואשה שניהם עובדי מדינה, אין לשלם להם שתי משכורות. אולם אנו אומרים שהאדם העובד יוצר את זכויותיו הוא מכוח עצמו. ואם משפחה מקבלת שתי משכורות, נוצר הקיזו להשוואה סוציאלית באמצעות השיטה הקיימת של מס הכנסה. מכל מקום, המעביד ודאי שאינו זכאי ליהנות מעבודת חיסן.

והנה באים ואומרים לאותה אלמנה: הואיל ואת עובדת המדינה, הרי הזכות שנוצרה מכוח עבודתו של בעלך המנוח לא תהא מוגנת לך. ומה מתקבל כתוצאה מכך? — שהמדינה כמעביד נהנית למעשה מעבודתה של אותה אלמנה וחוסכת לעצמה כספים מכוח העובדה שהאלמנה היא עובדת המדינה. אם תאמר האלמנה: לא אוהיה עוד עובדת המדינה, אלא אלך לעבוד במקום אחר, הרי תצטרך המדינה לשכור עובדת אחרת תחתיה ולשלם לה משכורת ויחד עם זה לשלם את הגימלה האלמנה. האלמנה עושה לעצמה את החשבון: אם אני ממשיכה לעבוד בשירות המדינה, הרי חלק גדול מעבודתי הולך לאיבוד, כי על-ידי עבודתי זו אני מקפחת את זכותי לקבל את הגימלאות שהצטברו לזכותי מכוח עבודתו של בעלי המנוח. ואין כאן נפקא מינה אם זו קופה ציבורית או לא קופה ציבורית; ואין כאן נפקא מינה אם זו שיטה של פנסיה מצטברת או שיטה של

פנסיה תקציבית, משום שכל שיטה של תשלום גימלאות מהווה חלק משכר עבודתו של העובד, וזו זכות שהעובד יוצר לעצמו ולבני משפחתו.

נוצר כאן קיפוח נוסף וכן אפליה לטובת המדינה כמעבידה. לא ידוע לי על שום מקרה שבו הקריטריון לזכות סוציאלית נובע מסוג המעביד של העובד ולא מסוג עבודתו ושיעור הכנסתו של העובד. כי אם יש שתי אלמנות של עובדים בשירות המדינה — האחת עובדת במשק הפרטי ומשתכרת סכום מסויים, ואילו השנייה עובדת בשירות המדינה ומשתכרת סכום שווה לזה שמשכורת חברתה העובדת במשק הפרטי — הרי זו שאינה עובדת המדינה תיהנה מהזכות לגימלאות שנוצרה מכוח עבודתו של בעלה, ואילו זו שהיא עובדת מדינה לא תיהנה מזכות זו. משמע שהקריטריון איננו קריטריון סוציאלי, אלא הקריטריון כאן הוא המעביד של האשה, וזהו דבר פגום בעיקרו.

שעה שהעלינו את ההצעה נשמעו גם ספיקות. רבים הם המתמרמרים הטוענים: אם מגיעה לעובדת גימלה, על שום מה מעמידים לפנינו את הברירה לקבל גימלה או שכר? העובדת רוצה לקבל את שני הדברים גם יחד — האחד מכוח עבודתה והשני מכוח חסכוניות בעלה. כשמדובר באשה עובדת עצמאית, אין הורדה ברמת חייה; אבל כשמדובר באלמנה, שהיא ובעלה היו עובדי המדינה, הרי לא די בכך שמוטל עליה כל הנטל של פרנסת המשפחה והנטל של עבודת חיסן שבעלה תרם למשפחה, אלא שרמת חייה אף יורדת. אי-מתן הגימלאות יגרם לידידה נוספת וגדולה יותר ברמת חייה. הקריטריון של מהות המעביד, וכן העובדה שרואים את זכות עבודתה העצמאית של האשה כאילו היא חלק מהזכות הנובעת מעבודת בעלה — אלה הם שני דברים פגומים, שהצענו כאן לתקנם.

למעשה הבטיח משרד האוצר בזמנו בוועדת העבודה להביא דברים אלה לידי תיקון. לפעמים דברים צודקים קשה לבצע אותם, כי ההוצאה היא גדולה מאוד, ולתקציב המדינה קשה לעשות מהפכה ולתקן דברים שעה שהדבר עלול להביא לידי נטל כספי כבד. בשאלתה, ששאלנו את שר האוצר, קיבלנו תשובה של מעשה עד כה חסכה וחוסכת המדינה מקיפוח זה של אלמנות לעובדי המדינה, שהן עובדות המדינה, סכום של 88 אלף לירות לשנה. נראה לי שסכום של 88 אלף לירות לשנה, חסכון מעבודתן של אלמנות, הוא חסכון שאינו יכול לעמוד בדרגה אחת וברמה אחת עם העוול הגדול שנגרם לנשים אלה.

לכן, מבלי להתייחס לתיקונים הרבים האחרים שחייבים לבוא בחוקי הגימלאות — ואנחנו מכירים בכך שצריכים לבוא תיקונים רבים אחרים, ושצריכים לבוא קריטריונים מסוג אחר ביחס לכלל האוכלוסייה, כשם שצריך לדאוג לפנסיה גדולה ונכונה יותר לכלל האוכלוסייה, מבוססת על קריטריונים סוציאליים של שיעור ההכנסה — מבלי להתייחס לכל הבעיות האחרות,

— חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון) (הטבת זכויות אלמנה עובדת) (אלוני, לוז, דינשטיין, אבנרי) —

אין הבדל אם הוא משתכר מקופה ציבורית או מגוף אחר שאינו מוכר כקופה ציבורית, ועצם הניכוי במקרה האחד ואי-הניכוי במקרה השני גורמים להרגשת אפליה ואי-צדק. משום כך דרשו חברי הוועדה לבטל את ההבחנה בין השתכרות מקופה ציבורית לבין הכנסה ממקור אחר ולהשתית את הקו המבחין על רמת השתכרותה של האלמנה מכל מקור שהוא. הואיל וההבחנה בין משכורת מקופה ציבורית לבין הכנסה מכל מקור אחר מצויה גם בחוק שירות המדינה (גימלאות), הומנו לשיבת הוועדה נציגי נציבות שירות המדינה ומשרד האוצר. נציגי הממשלה הודיעו לוועדה, שגם לדעתם מן הראוי לבטל את ההבחנה האמורה, אולם ציינו כי הצעת שינוי לפי קווים מבחינים בהתאם להצעה שהועלתה דורשת עיבוד והכנה. כדי לא לעכב את קבלת הצעת התיקון הנוכחית, על ההטבות הכלולות בה, החליטה הוועדה לאשר את ההצעה כפי שהוגשה על-ידי הממשלה, והיא רשמה לפניה את התחייבות הממשלה להביא לפניה תוך חצי שנה הצעת התיקון בעניין זה לגבי חוק שירות המדינה (גימלאות), והיא תותאם גם לעניין חוק שירות הקבע בצ"ל (גימלאות), בהתחשב באספקטים המיוחדים של שירות הקבע.

לצערנו התעכבה הגשת הצעת חוק בנדון זה בשל הצורך לעכב מסגרת וכללים חדשים, המתאימים לא רק לתשלום הקיצבאות לאלמנות, אלא גם לסוגים אחרים של מקבלי קיצבה, וכן משום שהדבר מחייב הסדר סוגיות אחדות הקשורות בכך, כגון גימלאות כפל, גימלאות צבא הקבע ועוד. משרד האוצר ונציבות שירות המדינה גיבשו הצעה בעניין, והיא נדונה בשעה זו על-ידי ועדת שירות המדינה, שהיא כדוע הגוף המייעץ לממשלה בעניין חוק הגימלאות לעובדי המדינה. בסיכום, אנו מכירים בצורך להסדיר את הבעיה שאליה מתייחסת הצעת החוק. עם זאת סבורים אנו שיש לפתור שאלה זו במסגרת רחבה יותר, לפי ההנחיות שקבעה ועדת העבודה ב-1968, כפי שציטטתי כאן, והממשלה עומדת להגיש לכנסת הצעת חוק מפורטת בנדון.

לאור זאת, אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין אנו מתנגדים להעברתה של הצעת החוק לוועדה, בתנאי שהיא תדון בה ביחד עם הצעת החוק שהממשלה עומדת להגיש בקרוב.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, איך אפשר להצביע על דבר שהוא מותנה בתנאי?

הי"ר ק. לוז:

הכנסת אינה מחליטה על תנאי. היא מחליטה אם להעביר את ההצעה לוועדה או לא.

לפנינו הצעה אחת — להעביר את הצעת החוק של חברי הכנסת ש. אלוני, ש. ארבל-אלמולינו וג. כהן לוועדת העבודה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון) (הטבת זכויות אלמנה עובדת), תשכ"ט—1969, לוועדת העבודה נתקבלה.

חשבנו שאפשר לתקן עוול זה, שנעשה לגבי אלמנות, במאמץ לא גדול ובסכומים לא גדולים. מדוע הסכומים אינם גדולים כל כך? לא רק מפני שהמספר הוא קטן, אלא שמספר גדול של אלמנות נפגעות מסוג זה עוזבות את שירות המדינה ומחפשות מקום עבודה אחר; או אם הן עובדות טובות ויעילות מאוד, עושים פיקציה ומקבלים אותן לפי חוזה מיוחד. זאת ודאי שיטה לא טובה.

אני מקווה שהכנסת תתייחס בחיוב להצעה זו ותעביר אותה לוועדת העבודה.

הי"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לסגן שר האוצר, לתשובה.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. כפי שמציינים מציעי החוק בדברי ההסבר, באה ההצעה לתקן את חוק שירות המדינה (גימלאות), תשט"ו—1955, "באופן כזה שזכויות האלמנה העובדת בשירות המדינה או בשירות ציבורי אחר לא יופלו ביחס לזכויות אלמנה העובדת אצל מעביד אחר".

הנני מסכים עם מגמה זו. בהודאה הנוכחית של החוק יש לא רק מידה של אי-שוויון בין מקבלי קיצבה המועסקים במקומות עבודה שונים, אלא יש בכך גם כדי להניא אותם מלעבוד בשירות המדינה או בשירותים ציבוריים אחרים. דבר זה עלול לפגוע, ולעתים אף פוגע, בשירות הציבורי ומונע ממנו השגת כוח אדם שהוא מעוניין בו. אך שיקול זה נכון לא רק לגבי אלמנות, אלא גם לגבי כל מקבלי קיצבה.

מאידך גיסא, אין לשכוח כי תשלום קיצבה הוא גם אקט סוציאלי, והוא חייב להיות מודרך על-ידי שיקולים סוציאליים. על כן יש להקל בנדון זה לגבי האלמנה, ובמיוחד לגבי אלמנה אם לילדים, אך אין לשלם את מלוא הקיצבה כאשר יש לאלמנה מקורות פרנסה נוספים, ברמה נאותה. לכך רומזים גם המציעים בדברי ההסבר להצעת החוק, כאשר הם מציינים כי "עם זאת יש מקום לקבוע סכום-גג לשיעור הקיצבה שזכאית לו אלמנה עובדת, לפי גודל הכנסתה, ללא אב-חנה למקום עבודתה". המציעים גם מניחים "שתיקון בנדון תביא הממשלה תוך הבאת תיקונים נוספים שיש להכניס בחוק", אך משום-מה אין הם כוללים סייג זה בהצעתם הם, כפי שהובאה כאן.

מן האמור לעיל נובע, כי עלינו לטפל בבעיה זו במסגרת רחבה יותר, והיא, אולי, ביטול המושג "קופה ציבורית" והתניית תשלום הפנסיה ברמת הכנסתו של מקבל הקיצבה, היינו כל מקבלי הקיצבה, ולא דווקא רק אלמנות.

בנושא זה דנה ועדת העבודה של הכנסת כאשר טיפלה בתיקון מס' 5 לחוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות). ואלה דברי יושב-ראש ועדת העבודה במליאת הכנסת, בעת הדיון בקריאה שנייה של החוק ביום 11 ביוני 1968:

"תוך כדי הדיון... העלו חברי הוועדה ספק ביחס לסבירות הכלל המבחין בין השתכרות של מקבל קיצבה מקופה ציבורית לבין השתכרות ממקור אחר שאינו מוגדר כקופה ציבורית, שהרי מבחינת מקבל הקיצבה

חוברת ל"ב, ישיבה תכ"ב
- הצעה לסדר-היום (לזו, מיקוניס) -

ד. הצעה לסדר-היום

נגד השימוש בצווי ריתוק מצד הממשלה כלפי הדוורים

משמעותי את אחד הדוורים בתל-אביב היא שהביאה לתועומת הכללית והמלוכדת של ציבור הדוורים בארץ, אלא ההכנסה הנמוכה ותנאי העבודה הקשים של אותו ציבור.

כידוע, הדוורים משתכרים במוצע 500-600 ל"י לחודש. זוהי משכורתו של דוור שהוא אב ל-3 או 4 ילדים. דוור נשוי שהוא אב לשני ילדים בעל ותק של חמש שנים משתכר 530 לירות ברוטו לחודש. דוור מתחיל, נשוי ואב לשני ילדים, משתכר 420 לירות ברוטו לחודש. הדוורים עושים כ-20 קילומטר ביום בכל מזג אוויר שהוא, תוך נשיאת עומס של 15 ק"ג דברי דואר. זה שנים מצייגים הדוורים דרישות צנועות ביותר: מדיניות סיווג, הגדלת התקרה של מסלול הקידום מ-20 ל-22 נקודות; הגדלת הניקוד הנמוך ביותר ל-16 נקודות במקום 14 נקודות כיום; הגדלת שיעור תוספת המאמץ מלירה וחצי ליום לחמש לירות ליום; העברת כל דוור לתפקיד אחר בדואר ללא מבחן מיוחד אחרי שמונה שנות עבודה. גם הנחלת הדואר מזה, כי חלק ניכר מתביעות הדוורים צדק. נשאלת השאלה: על מה ולמה מוללים כך בתביעותיהם? על מה ולמה מוללים בהם משרד הדואר דווקא, שיש לו כידוע רווחים של מיליונים? היכן מידת חיישן והצדק האלמנטרי? היכן גיבורי ההפטה לריבוי הילודה, והרי במשפחות מרובות ילדים אנו עוסקים? היכן ההגנה על האדם הקטן?

חברי הכנסת, צווי הריתוק שהוצאו נגד הדוורים נתלו בהבטחה להסדיר את ענייניהם מיד עם שובם לעבודה. אך מה המצב לאמיתו?

דוורי תל-אביב, למשל, שהקדימו לחזור לעבודה משביתתם בלחץ האיזמים של הפעלת צווי הריתוק, מדברים עכשיו "אל הקיר". נמשכת אי-ההתחשבות בדרישותיהם; טרם קויים משא-ומתן אתם לבירור תביעותיהם ובעיותיהם. ועד הדוורים בתל-אביב החליטו שלוש מחלות בפני מוסדות ההסתדרות על אי-קיום ההבטחה להיכנס אתם לבירור התביעות שהועלו על ידם בעת השביתה. הם לא קיבלו תשובה אף על המברקים ששלחו בגידון לפני למעלה משבוע. הבטחה לחזר ומעשים אחד.

בניתנים החלה השביתה האטה של הדוורים בירושלים, מהמפרידים, אגב, על הספקת כל הדואר לצה"ל וממנו. מאיימים עליהם בהפעלה מחדשת של צווי הריתוק, תוך בחתימת ידו של מנהל הדואר בירושלים. אך למשא-ומתן עמם אין פנאי ואין רצון. האומנם אין הממשלה מבינה כי הוצאת צווי ריתוק אינה יכולה לשמש תחליף למדיניות ההכנסות הנמוכות? האם באמצעי כפיה, הגובלים בפגיעה חמורה בזכויות העובדים ובסודות הדמוקרטיה, חושבים אתם לפתור את הבעיות האלה? האם צווי ריתוק יכולים לבוא במקום יחסי עבודה ויחסי אנוש תקינים בחברה הישראלית? האם היו מרשים לעצמם התנהגות כזאת לגבי בעלי ההכנסות הגבוהות? האם ניסו פעם, ולו ברמז קל, לטפל כך בבעלי ההון?

חברי הכנסת, היום דוורים, מחר מהנדסים, מחר תיירים ורופאים וכיוצא באלה. הרי מאיימים כבר בצווי ריתוק נגד המהנדסים העובדים בשירות המדינה, אשר

חז"ר ק. לזו:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום של חברי הכנסת מיקוניס: נגד השימוש בצווי ריתוק מצד הממשלה כלפי הדוורים.

שמואל מיקוניס (מק"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מציע לכנסת לקיים דיון בהצעתי "נגד השימוש בצווי ריתוק מצד הממשלה כלפי הדוורים", במטרה להדריך את הממשלה להימנע מהתערבות בסיכסוכי עבודה בכלל ומשימוש בצווי ריתוק כלפי עובדים בפרט.

נסיין השנים האחרונות מוכיח, כי הממשלה מתערבת בסיכסוכי עבודה בדרך כלל לצדם של המעבידים ונגד העובדים, והאיזמים או השימוש ממש בצווי ריתוק מאשרים זאת. הממשלה, למרות היותה מודיבת מרוב מכריע של נציגי מפלגות פועלים, מנסה לעצמה יותר ויותר את השקפות הימין הבורגני על יחסי עבודה, את עקרונותיו בלימוטו ולהחנקתו של חופש מאבק האיגוד המקצועי באמצעות חוקי מדינה וצווי חירום. הימין הבורגני מנצל במיוחד את שעת החירום, בה אנו מצויים מאז מלחמת ששת הימים, כדי לקדם צעד אחר צעד את שאיפתו לכוררות חובה, לדיכוי מאבק העובדים על זכויותיהם הצודקות ולהבטחת הגידול הבילתי פוסק של רווחי ההון. צווי הריתוק, שנועד להיות מכשיר משפטי להכונה של כוח אדם בשעת חירום, להבטחת ניצול יעיל של כוח עבודה שנשאר בלתי מגויס לצבא, מופעלים על ידי הממשלה - כבימקרה הדוורים - באופן בלתי-כשר ואנטי-דמוקרטי נגד העובדים ותביעותיהם הצודקות.

קהל החסידים של צווי ריתוק וחקיקה אנטי-פועלית, המפתח תעמולה דמוגית ורעשנית על התפשתו של מה שהם מכנים "הפקרות ואנרכיה ביחסי עבודה", לא יצילו לעולם את העובדה כי הדוורה השוטף בתעשייה הישראלית בלבד הגיע בשנת 1968 למיליארד לירות בקירוב לעומת 520 מיליון לירות בשנת 1967, או גידול בשיעור של 90%. השימוש הדמוגטי והמגעיל בנימוקי בטחון נצחיים ואקטואליים על ידי המעבידים, שבחלקם הם עצמם פורקי על הבטחון, לא יטשטש את האופי האנוכי, הצר, האנטי-סוציאלי של מאבקם להצרת צעדי העובדים. הממשלה, אשר אינה מטילה הגבלות על צבירת רווחים ורדיפת בצע - גם בימי חירום אלה - ועדת מספקת חוקים נוספים לעידוד ההון, אינה רשאית להשתמש בצווי ריתוק נגד העובדים, אינה רשאית להטיל עול שיעבוד על כוחות העבודה, עול שאינו מתיישב עם משטר דמוקרטי.

חברי הכנסת, ב-6 ביוני הכריעה הממשלה בזכות פירסום תקנות לשעת חירום לשם הוצאת צווי ריתוק נגד הדוורים השובתים. בלחץ זה חזרו דוורים לעבודה בכמה מקומות, ובמקומות אחרים חזרו דוורים לעבודה כיוון שהופעלו נגדם צווי ריתוק. בהקשר זה התברר, כי צווי הריתוק הופעלו נגד עובדים שתביעותיהם צדקות בהחלט, וכי משרד הדואר וילול בתביעותיהם של אלה המצויים דווקא בתחתית סולם ההכנסות.

התברר לחלוטין, כי לא התביעה להעמיד לדין

יש דבר מקובל, אשר אני מנסה להסבירו לציבור הפועלים, לפעמים בהצלחה ולפעמים בלא-הצלחה, כי זה צו קריאה ולא צו ריתוק. המדובר בצו קריאה לעבוֹדָה בשירות חיוני.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
מה ההבדל?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:
אסביר. למה אין לך סבלנות היום? נותרו עוד ארבעה חודשים לבחירות.

ובכן, הסמכות הזאת שניתנה מדברת על צו קריאה לעבודה. בין היתר כתוב בסעיף 2, כי המפקח על כוח אדם רשאי לקרוא בצו את כל העובדים, כל חלק מהם או כל עובד, לשירות חיוני.

מעניין יותר הוא סעיף 3 האומר: "עובד דואר שחל עליו צו לפי תקנה 2 חייב להתייצב במקום ובמועד הנקובים בצו ולבצע באופן סדיר כל עבודה בדואר שתוטל עליו על ידי מי שנקבע לכך בצו, או מטעמו של מי שנקבע כאמור, ולהמשיך בעבודה סדירה באופן ובמועד שיוטל עליו כאמור, כל עוד עומד הצו בתקפו".

קיימת אי-הבנה וטעות חמורה אצל אותם אנשים, שמסיבות שונות מאלצים את הממשלה להשתמש בצו זה. המדובר בצו ריתוק, הרי שהם מרותקים, כלומר, הם חייבים לבוא לעבודה. אך בין ריתוק לבין עבודה ממשית אין דמיון. ואילו כאן מדובר בצו קריאה המחייב אותם לעבוד.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
זה רמו למהנדסים?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:
זה לא רמו לעתיד, ואסביר לך מיד, מנסיון העבר. עובדי המשמרות של חברת החשמל היו מרותקים לעבודה בלי צו. הם עבדו, אך תוך כדי עבודה לא מילאו פונקציה מסוימת. לא ניהלו רישום. ברגע שהגיעה הממשלה לכלל מסקנה, שאי-רישום זה מסכן את הציוד ומסכן את האספקה הסדירה של החשמל גם שעה שהם עובדים ומרותקים לעבודה ובאים ברצון לעבודה בלי ריתוק, הוצאו צווי קריאה.

שמואל מיקוניס (מק"י):

צריך לקרוא לזה צווי גיוס.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:
תקרא לזה כפי שתרצה. אני קורא לזה בהתאם לחוק ואתה קורא לזה בהתאם לדמיון. זהו צו קריאה, אך מודה אני, כי רק מתוך שיגרה נדבק לכך השם צו ריתוק, והוא מטעה. מטעה את הכל.

כן נאמר בצו, כי לעניין כל דין יראו את היחסים בין מי שנקרא לשירות עבודה חיוני ובין המדינה כיחסי עובד ומעביד. כלומר, אין בצו זה כדי לפגוע ואין בו כדי להתערב בענייני שכר ותנאים סוציאליים.

חברי כנסת נכבדים, זהו צו לפי חוק שנתקבל בכ"נסת בשנת 1948. דומני שאיש לא עירער עליו, בהיותו חוק חיוני למדינה. מספר הצווים שהוצאו עד כה הוא שישה או שבעה. בארבעה מקרים הוצאו צווים שלא הופעלו, כי העובדים חזרו לעבודה מבלי שהפעילו את הצווים. בשני מקרים הופעלו הצווים: במקרה האחרון לגבי הדוורים ובמקרה אחד שקרה לפני מספר שנים.

לפי שעה מנהלים את מאבקם על ידי הימנעות מעבודת שעות נוספות. שנים נמשך העניין. שמתי לב להכרזה של שר העבודה, אלמוגי, שפורסמה בעתונות ב-6 ביוני: "המדינה זקוקה לאלפי מהנדסים, הנדסאים וטכנאים". איך זה מתיישב עם סחבת של שנים לגבי דרישות המהנדסים? איך בכלל יכולה מדיניות אנטי-סוציאלית לדור בכפיפה אחת עם הצורך החיוני במקסימום של ליכוד במערכות הבטחון והמדיניות של ישראל בזמנים אלה?

בשם האינטרסים של העם העובד בארצנו, העם הנאמן בכל נפשו ומאדו למצוות החיוניות ביותר של ישראל; בשם חופש המאבק של האיגוד המקצועי, שהוא אות כבוד לחברה הישראלית; בשם הצדק החברתי והאינטרס הלאומי בהעלאת רמת החיים והתרבות של בעלי ההכנסות הנמוכות; בשם אינטרס ההגנה על הדמוקרטיה הישראלית וביצורה — בשם כל אלה אני מציע לכנסת לקיים דיון בנושא, שהועלה על ידי, במטרה לחייב את הממשלה להימנע מהתערבות בסכסוכי עבודה, לקיים בתחומי משקה היא יחסי עבודה תקינים, ולהפסיק את שיטת האיומים בצווי ריתוק, ועל אחת כמה וכמה את השימוש בצווי ריתוק נגד העובדים.

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לשר העבודה, לתשובה.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

ישוב-ראש נכבד, כנסת נכבדה. ראשית, עלי לתקן כמה אי-הבנות. הצווים שהוצאו אינם מעוגנים בחוק שעניינו שירות עבודה בשעת חירום, במקרה של מלחמה. אלה הם צווים אחרים. הצווים שמדובר בהם נובעים מפקודת סדרי השלטון והמשפט (תקנות שעת חירום בדבר קיום שירותי דואר).

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
מאיזו שנה?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:
1948.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
זה לא משפר אותם.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

אתה שאלת על השנה, בחשבך שזהו חוק מתקופת המנדט. אבל זהו חוק מתקופת מדינת ישראל.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
זה לא משפר אותו.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

צווים אלה נובעים מסעיף בחוק אזרחי, בתקנות אזרחיות, ואין לצווים אלה כל קשר עם מצב מלחמה. זוהי אי-הבנה אחת.

אי-הבנה שנייה איננה באשמתו של חבר-הכנסת מיקוניס, באשר הכניז צווי ריתוק נדבק לצווים אלה שלא בצדק. הכניז צו ריתוק אינו הולם לא את הכתוב ולא את מהותו של הצו. אין לך מקום בפקודה שבו כתוב כי זהו צו ריתוק, ובודאי שיש שוני בין ריתוק לבין הצו, שמיד אסביר, כי מבחינה מסוימת הוא חמור יותר, ואילו טרח חבר-הכנסת מיקוניס, הרי בודאי היה מדבר עליו ביתר חריפות.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

משום כך שם זה חשאי.

לאחר שהדוורים סירבו — לא היתה עצה אחרת אלא להפעיל את הצווים.

עכשיו אתה טוען שקיימות תביעות, תביעות צודק. אני, כממונה על החוק, אינני נכנס לבירור בעניין התביעות. יש למטרה זו מוסדות המנהלים משא-ומתן, אבל צא וראה, חברי-הכנסת מיקוניס: לא השתמשנו ולא היה איום של שימוש בצווים נגד שום גורם של ציבור העובדים, גורם מוסמך, נבחר. אותו דבר מצד הממשלה. משום-מה לא דיברת על ההסתדרות. אבל הממשלה וההסתדרות, איגוד עובדי המדינה וועדי העובדים שנבחרו לא מזמן בקרב עובדי הדואר — כולם התנגדו לשביתה הזאת. אינני יודע; יכול מאוד להיות שיש תביעות צודקות, או שאין תביעות צודקות. אינני דן עכשיו בסוגיה זו. אבל אני, חברי-הכנסת מיקוניס, סומך על שיקול הדעת לא רק של ממשלת ישראל ולא רק של ההסתדרות הכללית ולא רק של איגוד עובדי המדינה, בודאי שאני סומך גם על שיקול הדעת של ועד עובדי הדואר, שנבחר ישירות על ידי האנשים. והם התנגדו לשביתה הזאת.

שמואל מיקוניס (מק"י):

והם דורשים משא-ומתן, ולא עושים זאת.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

אינני מדבר עכשיו על זמן המשא-ומתן, משך המשא-ומתן. אני מדבר עכשיו על הפסקת השירות החיוני. והפסקת השירות החיוני היא הפסקה שנעשתה על ידי חלק מהעובדים, בניגוד גמור לא רק לאינטרסים של המדינה, לא רק של הממשלה, לא רק של האיגוד — אלא גם של ועד העובדים שלהם. בשבילי זה מוסמך.

יחד עם זאת אני רוצה לומר, כי אין לי ספק שב-1970 נצטרך לדון בעניין ובודאי להפסיד את מדיניות השכר שניהלנו בתבונה ובאחריות רבה בשנתיים האחרונות. אינני יודע באיזו מידה נוכל להפסיד, זה תלוי במצב הכלכלי, זה תלוי במצב המדינה, זה תלוי במצב הבטחוני. אבל בודאי שצריך להפסיד. אולם אין לי צל של ספק שעד ל-1970 כל תוזה במדיניותנו, הן ביחס לתביעות הקשורות בשכר במישרין והן ביחס לתביעות הקשורות בשכר בעקיפין, באיזה סקטור שהוא, ותהיה התביעה צודקת כאשר תהיה — בתקופה זו תוזה כלשהי פירושה התדרדרות תלולה של המשק הישראלי, שמוכרחת לפגוע לא רק במצבנו הבטחוני, אלא היא מוכרחת לפגוע בראש וראשונה בציבור העובדים. ואם יש ציבור כלשהו, ויהיה מספרו אשר יהיה, אפילו 50 אנשים — אינני מדבר על 400 דוורים; אינני מדבר על 5,000 או 10,000 מהנדסים; כדי לסבך את האוהן אני אומר בפירוש: אם יש ציבור המונה אפילו לא יותר מ-50 עובדים ויש לו תביעה צודקת כשלעצמה, והוא מנסה לאלץ אותנו עד 1970, בתקופה של 4-5 החודשים הקרובים, להיענות לתביעה זו, אף אם זו תביעה צודקת, טעות היא לחשוב שנוכל לעצור את הסכר המאיים עלינו במקרה שנוכחי גמישות יתרה.

זהו המצב עכשיו, המצב האובייקטיבי. העניין הוא רציני וחמור ביותר, ולכן אינני נכנס כלל לסוגיה זו אם תביעה זו או אחרת צודקת. ייתכן שהיא צודקת. לא

אני יכול להביע דעתה של ממשלת ישראל, כי לא זו בלבד שאיננו ששים להשתמש בחוק זה — והממשלה כולה דנה בכל צו בנפרד — אלא שאנו עושים זאת באי-רצון רב.

הסכמתי למשפט אחד שבדברי חברי-הכנסת מיקוניס. נכון שצווי קריאה אינם באים במקום יחסי עבודה. זה נכון, אך זו תרופה למקרה של מחלה ממארת, המסכנת את הציבור. זו תרופה חריפה מאוד, שאסור להשתמש בה לעתים קרובות מדי, שאסור לאיים בה לעתים קרובות מדי, אך כאשר באים מים עד נפש, כאשר צפה ומופיעה הסכנה, שקבוצה מסוימת, זאת או אחרת, מאיימת לשקט שירות חיוני, שהוא חיוני לעם כולו, אין מגוש ואין עצה. ומתוך אי-רצון רב ובניגוד לרצוננו אנו נאלצים להגן על הציבור, כי הרי אנו האחראים לשלומם של העם, ואין דרך אחרת ואין עצה אחרת אלא במקרה מעין זה להשתמש בחוק זה.

לא אתווכח עם חברי-הכנסת מיקוניס על טרמינו "לוגיה", שאבד עליה הכלת, באשר לממשלה המתייצבת לימין הבורגנות נגד הפרוליטריון. לא אכנס עכשיו לוויכוח כזה.

שמואל מיקוניס (מק"י):

נכון, זה ויכוח לא נעים.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

לא שהוא לא נעים; הוא פשוט מוגחך. מוגחך להתווכח על זה.

אשר לדוורים — אני רוצה לומר לך, חברי-הכנסת מיקוניס: במשך שבוע ימים, או חמישה-שישה ימים, התנהלה השביתה. ושביתה זו גרמה נזקים רציניים לעם, ולא מיהרגו להוציא את הצווים. החלטנו ודחינו; איפשרנו משא-ומתן. אבל במקרה אחד, חברי-הכנסת מיקוניס, כשהדוורים בתל-אביב החליטו ברוב דעות לשוב לעבודה ונודע לי שהדוורים בחיפה, הרצליה ונתניה החליטו לא לשוב לעבודה — ביקשתי והודעתי ב"קול ישראל" כי אחיה נאלץ להפעיל את הצווים מיום ראשון בשעה 10 לפני הצהריים. הודעתי שאם ציבור זה או אחר, נציגים אלה או אחרים, ירצו להיפגש אתי — אני מוכן לפגישה. עד יום ראשון בשעה 10 איש לא ביקש ממני פגישה, איש לא ביקש להיפגש אתי, מקרב הדוורים. והנה, בשעה 10 שלחתי לשם את המפקח על כוח אדם עם הצווים המוכנים והוא הודיע לדוורים השובתים: אני נכון לדחות הוצאת הצווים עד שתקיימו הצבעה חשאית. והוא ביקש מן הדוורים לקיים הצבעה חשאית אם הם חוזרים לעבודה או לא. חברי-הכנסת מיקוניס, אינני יודע איך אתה מתייחס להצבעות חשאיות וערכן, אני משער שכאן, במדינה שלנו, אתה מייחס להן חשיבות רבה. האם זוהי תביעה מופרזת? אולם מה לעשות והדוורים סירבו לקיים הצבעה חשאית?

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

איוו חשאיות, כשיש איום של צווי ריתוק?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

אני יודע את החשאיות של אותן מדינות שאתה חסיד שלהן. שם החשאיות מובהקת.

שלמה כהן-צידון (המרכז החופשי):

שם התוצאה ידועה מראש.

שלמה כהן-צידון (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. על מנת לסלק אי-הבנה אני מתייחס להצעתו של חבר-הכנסת מי-קוניס, לא כפי שהוסברה על ידו מעל במה זו אלא כפי שהיא מנוסחת: נגד השימוש בצווי ריתוק מצד הממשלה כלפי הדוורים.

ההסברים של שר העבודה תומכים בהצעתו לדון בנושא בוועדת העבודה. בקרב השוכתים יש התמרה-מרות. העניין מכון בעיקר לדוורים, וצווי הקריאה - כדי לא לטעות בנושא, ולא צווי הריתוק - הופעלו כלפי סוג עובדים העומד כמעט בתחתית הטבלה של מקבלי השכר. ברוב הגיונות הסביר שר העבודה את כל האמצעים שנקט כדי למנוע את השביתה. שוכנעו בכך שהוא רצה במלוא מובן המלה ובכנות להימנע מהשביתה, אלא שהיה קשר לקוי בין התובעים ובין המעסיקים, במקרה דנן שר הדואר. רק אתמול שמענו מה שאמר אחד ממנהלי הדואר בירושלים, בשידור טלוויזיה, כשנשאל: אילו היה בידך להיענות לשוכתים, היית נענה? - השיב: כן. מעל במת הכנסת הסביר לנו שר העבודה שתביעותיהם צודקות, אלא שהזמן להגיש אותן אינו מתאים, ולא היה קורה אסון אילו היו ממתנים עד חודש ינואר, וזאת לא כדי להיענות לתביעותיהם, אלא כדי לזכות בבידור תביעותיהם. אני חושב שהמרחק בין שניים אלה הוא גדול.

לא פעם קראנו מעל דפי העתונות את הדעה, שאם ציבור עובדים מרגיש את עצמו מקופח, בגלל זה ששכרו נמצא בדרגה נמוכה מאוד, הרי כשהצוים מור-צאים כלפיו, הוא מבין שהדבר נעשה מפני שהוא חלש. אם בא חבר כנסת ואומר שיש לדון בסוגיה זאת - כפי שאני הבנתי אותה ולא כפי ששמענו בהסברים - נדמה לי שמן הדין שכבוד שר העבודה, שטרח והסביר בהסברים מלאים מה היא הבעיה, יכול להסכים לכך שהסוגיה תידון בוועדה. שום אסון לא יקרה בכך. אסון יקרה אם מישור ידרוש בבית זה, שדווקא היום צריך להיענות לתביעותיהם. מדיניות השכר לא תיפגע אם הבעיה העומדת על סדר-היום תידון בוועדה. ייתכן שעל-ידי דיון בוועדה נתרם לסילוק התמרמרות, בין שהיא מוצדקת ובין שאינה מוצדקת. על כל פנים היא מופ-גנת. תפקידה של הכנסת ללכת לקראת אלה המר-גשים את עצמם מקופחים והמפגינים את התמרמרו-תם. מי שעקב אתמול אחרי השידור בטלוויזיה ואחרי הוויכוח בין משרד הדואר לבין התובעים, או העומדים לשבות, חש שאיש אינו רוצה לשעות לתביעותיהם ולדרישותיהם, וגם לא לבידור.

בעניין אחד אני חולק על דעת שר העבודה בצורה תקיפה - באמרו שאין כל אסון אם הבידור ייערך בינואר 1970. אני חושב ששום אסון לא יקרה אם הבידור ייערך עכשיו בוועדת העבודה. לכן אני מבקש להעביר את הנושא לוועדת העבודה.

הי"ר ק. לוח:

רשות הבידור לשר העבודה.

שר-העבודה י. א. אלמוני:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מתפלל על חבר-הכנסת כהן-צידון. אילו היתה מופיעה ההצעה

מן הנמנע שבקרב הדוורים או בקרב סוג אחר של עוב-דים יש תביעה זו או אחרת שהיא צודקת. אבל הם חייבים להבין, ואני מקווה שבינוי שלא נוכל להיענות לתביעה כזו בחודש יולי 1969, במקום בידור התביעה בינואר 1970 - ואחרי הכל, המרחק איננו כל-כך גדול, ואם סבלנו, או משהו סבל, אי-צדק במשך כך וכך שנים, לא יהיה זה סבל רב לחכות עוד חמישה חודשים - שאם ניענה לתביעה כלשהי, אנו מוכרחים לפתוח סכר אשר יטביע את כלנו מבחינה משקית, והם לא ייהנו מזה בסופו של דבר.

לכן, נכון בהחלט - איננו ששים לשימוש באמצעי זה. אנחנו חייבים להימנע, עד כמה שאפשר, משימוש באמצעי זה. אנחנו מסבירים ומנסים לשכנע כי האי-טרס הממלכתי, כאינטרס הפועל, הוא לבצע את המדי-ניות שעליה החליטה ההסתדרות הכללית...

שמואל מיקוניס (מק"י):

תוך הכפלת הרווחים של בעלי ההון ב-1968.

שר-העבודה י. א. אלמוני:

אינני יודע...

שמואל מיקוניס (מק"י):

הבאתי נתונים רשמיים.

שר-העבודה י. א. אלמוני:

אני רוצה לומר לך, חבר-הכנסת מיקוניס, שהדי-סטריבוציה של ההון, במידה שהוכפל ואם הוכפל, אני מתאר לעצמי שבמקום לעשות אותה ביולי, אין בכך חלילה שום פגם אם נעשה זאת בינואר. מה שאנחנו אומרים ומה שאני אומר עכשיו הוא דבר אחד: אינני יודע עוד מה יהיה בינואר, אבל אנחנו טוענים עכשיו להקפדה מוחלטת על המדיניות הזאת, באשר איננו יכו-לים להוציא מן הכלל עשרים, חמישים או אלף פו-עלים, בלי לפרוץ הכל. אם יש גידול ברווחיות, נחשב בגידול הזה שעה שנקבע את מדיניות השכר שלנו לשנת 1970.

חבר-הכנסת מיקוניס, ידעת על קיומו של החוק הזה עד עתה, ולא הצעת לשנותו. הוא קיים, אנחנו פועלים בהתאם לחוק.

שמואל מיקוניס (מק"י):

ואם מציעים לשנות, משנים?

שר-העבודה י. א. אלמוני:

לא אמרתי שישנו אם תציע, אבל אני אומר שלא הצעת.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אנחנו מוגבלים בכל דבר.

שר-העבודה י. א. אלמוני:

אני מציע להוריד את הצעתו של חבר-הכנסת מיקוניס מסדר-היום.

הי"ר ק. לוח:

הצעה לחבר-הכנסת כהן-צידון.

– הצעה לסדר-היום (לזו, אלמוגי, כהן-צידון); חוק לימוד חובה (תיקון מס' 5) (לזו, רימלט) –

לא נכנסתי למשא-ומתן. אני מדבר על הצד העקרוני, על הצד המשקי, הכלכלי והמדיני של המצב. במצב זה חייבים הדוורים, כמו סוגים אחרים של עובדים, להבין שאם נכנסים למשא-ומתן בתוקף הלחץ, או בתוקף דברים אחרים, והם יפרו את ההחלטות – זה לא יסתיים דווקא בסיפוק התביעות של קבוצה זו או אחרת. אלא זה מוכרח לפתוח סכרים.

לכן אני מציע להוריד את ההצעה מסדר-היום.

הי"ר ק. לזו:

יש שתי הצעות מנוגדות: האחת – לדון על הנושא במליאה; והשנייה – להסיר את הנושא מסדר-היום של המליאה. יש הצעה שלישית לדון על הנושא בוועדה. אני מעמיד תחילה להצבעה את שתי ההצעות הראשונות, האחת מול השנייה, ואחר כך נצביע על ההצעה השלישית.

ה הצ ב ע ה

בעד ההצעה לקיים דיון על העניין במליאה – מיעוט

בעד ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום – רוב

ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום נתקבלה.

בעד ההצעה להעביר את העניין לדיון בוועדה – מיעוט

נגד – רוב

ההצעה להעביר את העניין לדיון בוועדה לא נתקבלה.

הי"ר ק. לזו:

יש עוד ארבע הצעות חוקים, אך נדון בהן בעוד שעה, מכיוון ששר המשפטים, אשר צריך לענות עליהן, עסוק כעת.

ה. חוק לימוד חובה (תיקון מס' 5), תשכ"ט–1969 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

אני רוצה להקדים את הערותי בהבעת תקווה כפול לה כחבר כנסת. התקווה הראשונה שאני רוצה להביע היא – שזוכה ובעתיד לא-רחוק, לכשירחיב לנו מס-בינו, נוכל להבטיח לימוד חינם, לא כחובה, לגילם נוספים למעלה ולמטה. והתקווה השנייה – שכל העושים עבודה מבורכת לקידום החינוך, המחזיקים בבתי-ספר מקצועיים, חקלאיים ומימיים ואחרים, ימשיכו בעבודתם המבורכת לקדם את החינוך לכל הכיוונים, לכל הגילים ומעבר לקביעות החוקיות.

החוק שלפנינו נדון בוועדה גם לאור ההערות שהעירו חברי הכנסת בקריאה הראשונה. בעצם, היו לפנינו רק שאלות מועטות, ספורות, שעוררו ויכוח. השאלה הראשונה – הוצאת ידי חובת לימוד חובה על-ידי חניכות. היו בוועדה דעות שונות בעניין זה. שר החינוך והתרבות אמר בדברי תשובתו למתווכחים שעל כך תדון

לדון בבעיית השביתה של הדוורים – ומקרים כאלה כבר היו – ייתכן שהייתי מסכים להעביר אותה לוועדה. אולם אתה ניסית לעלות על גל שלא התכוונת אליו. היתה פה הצעה אחרת. ההצעה היא לדון בשימוש בצווי ריתוק כלפי השובתים. כלומר לדון בעצם החוק.

שלמה כהן-צידון (המרכז החפשי):
זו טעות דפוס.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

זו לא טעות דפוס.

אני-אפשר, אנב הצעה אחרת, לשנות את ההצעה המקורית. לכן אינני יכול להסכים להעביר את ההצעה לוועדה.

שלמה כהן-צידון (המרכז החפשי):
מצווה שבאה לידך, אל תחמיצנה.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

יש לי הרבה מצוות כאלה בכל יום. לא אמרתי כי התביעות צודקות, לא אמרתי שאינן צודקות. הדגשתי במפורש שאינני נכנס לסוגיה זאת. לא זה עומד על סדר-היום. אמרתי רק זאת, שלדעתי חייבים עובדי ישראל להבין שמדיניות השכר הקיימת, ההסכמים הקיימים – ויש הסכמים – יהיה זה בניגוד לאינטרסים שלהם עצמם להפר מדיניות זו המישה חודשים לפני המועד למשא-ומתן, להפר החלטות של המוסדות המוסמכים – ויש החלטות של המוסדות המוסמכים – ולהפר במקרים מסוימים גם הסכמים. זאת אמרתי.

אני יכול לתאר לי שלא רק הדוורים, אלא גם קבוצה זו או אחרת תגיש תביעה שיש בה גרעין של צדק, ואם התביעה הזאת תופיע ב-1970, אפשר לפתור אותה בחלקה. לכן לא נכנסתי כלל לתוכן התביעה הזאת ולא אמרתי שהתביעה צודקת, כי אינני יודע,

הי"ר ק. לזו:

נעסוק בינתיים בסעיף ז' לסדר-היום: חוק לימוד חובה (תיקון מס' 5), תשכ"ט–1969, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החינוך והתרבות.

אלימלך רימלט (יו"ר ועדת החינוך והתרבות):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני שמח להביא לכנסת, לקריאה שנייה ושלישית, את התיקונים לחוק לימוד חובה, אשר מחיל בהדרגה לימוד חובה וחינם עד גיל למעלה מ-15 ועד בכלל.

זכות היא לכנסת שגם בימים אלה שאנו שקדוים על בטחון המדינה, על העומס העצום שחובת השמירה על קיומנו מטילה עלינו, אנו מחליטים החלטה המעמידה את מדינת ישראל לא רק בשורה הראשונה של המדינות הנאורות ביותר אלא אף של העשירות ביותר.

שית ולהפוך את החוק הזה לחוק המדינה. אם נעשה זאת - ובדואי נעשה זאת - זכותנו לברך על המוגמר.

הי"ר ק. לוח:

ניגש לשמיעת הנמקת ההסתייגויות. האם חברי הכנסת המסתייגים מסכימים לנמק את ההסתייגויות במרוכז?

שמואל מיקונים (מק"י):
כן.

הי"ר ק. לוח:

ראשון המסתייגים חבר הכנסת טובי. במקומו ינקם את ההסתייגות חבר הכנסת חביבי. רשות הדיבור לחבר הכנסת חביבי.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעות התיקון גים שהגיש חבר הכנסת טובי מכוונות לכך, שיובטח לימוד חובה ושיובטחו התנאים הדרושים להבטחת לימוד חובה. אנב הנמקת ההסתייגויותי לחוק זה, שנצביע בעדו בקריאה הסופית, רצוני להעלות שלושה עקרו-נות המתחייבים עקב השינויים במערכת החינוך, והם נוגעים למורים: 1. הכרחי לקלוט את כל מורי כיתות ז' וח' הרוצים להמשיך ולעבוד במסגרת החדשה. 2. יש לאפשר למורים להגיע לרמה אקדמית, אך לא לחייבם להגיע לתואר אקדמי. 3. יש ליצור מסגרות מתאימות למורים שיוכלו להשלים את הדיע שלהם.

התוספת, שאנו מציעים לסעיף 1, מגמתה להבטיח לכל צעיר עד גיל 18, הרוצה בכך, ליהנות מן הזכות לחינוך חנים של עשר שנות לימוד.

ההצעה למחוק את המלים "או לפי כל סיווג אחר" מכוונת לכך, שהניסוח הנוכחי לא יתן אפשרות או פתח ליצירת בתי-ספר הומוגניים על-פי דירוג סוציאלי או חברתי. איננו רוצים בבתי-ספר אקסקלוסיביים לעשירים.

התוספת לסעיף 2 מכוונת לכך, שתיתן לבני משר-פחות מעוטות-יכולת התמיכה הכספית הדרושה, כדי שיוכלו לשלוח את ילדיהן לבית-ספר לחניכות. כולנו יודעים שמשפחה מעוטת-יכולת שוקלת פעמיים: האם לוותר על ההכנסה האפשרית מבנה הנער העובד או לשלוח את ילדה לחניכות, ואז יצטמק התקציב הדל של המשפחה. בכך שתעזרו למשפחה הנתמכת בתקופת החניכות, תעזדו נערים ללכת לחניכות.

הי"ר ק. לוח:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני בקיצור מהי הסתייגותי. כוונתי היא להודיע את כל המודעים המו-צעים על-ידי שר החינוך בשנה אחת. כלומר, הדברים שהתחלתם נקבעה לשנת תשל"ב, אני מציע שיתחילו בשנת תשל"א, וכן הלאה.

אינני רוצה לחזור על הנאום שנאמנו בקריאה הרא-שונה. אומר רק משפט אחד. ברור שהממשלה תטען שהדבר אינו מבחינה תקציבית. דעתי היא, שטיי-בו של משטר נמדד בסולם העדיפויות שלו. החינוך

הוועדה ותחליט מה שתחליט. והיו חברים שטענו בו-עדה, כי קביעת חניכות כאחת הדרכים כדי לצאת ידי חובת לימוד חובה איננה תואמת את החלטות הכנסת ביחס לרפורמה, שהכוונה היתה לאפשר לכל ילדי ישי-ראל חינוך מסגרת פורמלי עד הגיל המתאים. לעומתם טענו חברים אחרים שחניכות עשויה להיות אחד המס-לולים של המשך הלימוד, כלומר, כשם שיש מסלולים שונים למסיימי כיתה ט', כך יהיה מסלול נוסף, החני-כות. לבסוף החליט הרוב בוועדה לשנות את הסעיף, ואקרא באזניכם את הסעיף המקורי ואת הסעיף שאושר על-ידי הרוב בוועדה. כוונתי לסעיף הנוסף 2א(א). הנוסח המקורי אומר: "חניכות של נער בגיל 15 על-פי חוק החניכות, תשי"ג-1953, תיחשב כלימוד חובה לענין חוק זה." הנוסח שהוחלט עליו בוועדה הוא: "חניכות של נער בגיל 15 על-פי חוק החניכות, תשי"ג-1953, בתנאים שייקבעו בתקנות שיוקנו על-ידי השר בהתייעצות עם שר העבודה ובאישור ועדת החינוך והתרבות של הכנסת - תיחשב כלימוד חובה לענין חוק זה." גם לניסוח זה יש הסתייגויות.

סעיף אחר השנוי במחלוקת הוא סעיף 6, המאפשר פטור, כלומר, השתחררות מחובת חוק לימוד חובה וחנים לא רק של הורים וילדיהם שאינם מתאימים למסגרת חינוך רגילה. כלומר, סוג הילדים שאנחנו קור-אים להם, אולי במושג לא כל-כך מוצלח, חריגים. לפי החוק הקיים, שר החינוך רשאי לפטור הורים וגם ילדים שאינם יכולים ליהנות מלימוד במסגרת הרגילה. אולם ההצעה בחוק היתה לפטור מן החובה הזאת גם את רשויות המדינה, כלומר, את הממשלה ואת הרשויות המקומיות. הוצאנו את הסעיף הזה, בהסכמה כללית, לא מפני שאנו סבורים שעל-ידי כך נפתור את בעיית הילדים האלה, שאין זה לתועלתם ולהכשרתם לחיות בחברה אנושית אם ילמדו ויתחנכו בבתי-ספר רגילים, הואיל והם זקוקים למסגרות מיוחדות ולחינוך מיוחד במינו - אלא אמרנו שאם נשאיר דבר זה בחוק לימוד חובה, יישמש הוא כעין מזכרת חובה כלולתו, מניע לוחץ וממריץ את רשויות המדינה, ולא דווקא את משרד החינוך והתרבות, למצוא מסגרות לא רק להחזקת יל-דים אלה, אלא גם לחינוכם ולהקניית כשרים להם, שאותם הם מסוגלים לקנות רק במסגרת מתאימה.

היו עוד שני שינויים שהחליט עליהם הרוב בו-עדה. בהתאם לדברי שר החינוך והתרבות, בתשובה למשתתפים בדיון בקריאה הראשונה, נמחקו בסעיף 7 מלים שאולי נשתרבו בכלל בטעות, בפיסקה "במוסד חינוך מוכר, שאינו רשמי". כאן נמחקו המלים "שאינו רשמי". הכוונה היא שילד בגיל שהוא למעלה מגיל חובה, זאת אומרת בן 16 ויותר, ניח 17, שלא גמר 9 כיתות, והוא לומד בבית-ספר מוכר, הרי בית-ספר מוכר פירושו רשמי ולא-רשמי, ובמקרה זה אוצר המ-דינה ישא בשכר-לימודו גם אם עבר את גיל חינוך חובה.

ולבסוף - הכנסנו תיקון לגבי הצווים שיחיל השר באמצעותם את לימוד החובה והחנים בהדרגה, ואמרנו שהכללים והצווים שיתקין השר, יתקין אותם לאחר התייעצות עם ועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מציע לאשר את התיקונים לחוק חינוך חובה בקריאה שנייה ושלי-

אסתר ריאל-נאור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אף אני אצטרף לכל דברי ההערכה על עצם המגמה להרחיב את מסגרת לימוד החובה ועל התקוות שכולנו תולים באפשרות הניתנת לדור הבא להתקדם בלימודים ולהגיע להישגים גולים יותר. עם זאת רשמתי הסתייגות לסעיף 3 להצעת החוק האומר: "חניכות של נער בגיל 15 על-פי חוק החניכות, תשי"ג-1953, בתנאים שייקבעו בתקנות שיוטקנו על-ידי השר בהתייעצות עם שר העבודה ובאישור ועדת החינוך והתרבות של הכנסת - תיחשב כלימוד חובה לעניין חוק זה."

הניסוח של סעיף 3 מעיד מה רבות היו ההסתייגויות וההתבטויות שהיו בוועדה בבואה לטפל בנושא זה.

העקרון של התייעצות עם שר העבודה ועם ועדת החינוך והתרבות של הכנסת, שנקבע בסעיף זה, מצביע על כך מה מאוד רגיש נושא זה ונתון לדעות ולשיקולים רבים. אני סבורה שעם כל הסייגים שהוסיפה הוועדה בסעיף זה, אין די בכך, כי עצם האפשרות להביא בחשבון את החניכות במקום לימוד במסגרת לימוד חובה נראית לי מסוכנת מאוד.

החניכות יש בה דאי ברכה, ויש בוודאי חלק מן התלמידים ומן הנערים שזהו המוצא הטוב ביותר בש"ב. וכבר עמדו חכמים על ערכה ותועלתה של העבודה, שהיא תריס בפני כל עבירה. אבל העובדה שבער לומר יום אחד בשבוע ואת כל יתר ימות השבוע הוא מקדיש לעבודה יכולה להיחשב כאילו הוא לומד במסגרת של תוספת שתי שעות לימוד חובה הניתנות מטעם המדינה, והיא עלולה לרוקן את השאיפה שלנו לחולל רפורמה בחינוך מתכנה המהותי. ודאי יימצאו רבים שבמקום לשלוח את ילדיהם לבית-הספר, ישלחו אותם לעבודה, ויום אחד בשבוע נערים אלה ילכו ללמוד, ובכך לא די. כבר הוכיחו מומחים - ושמענו זאת בוועדה נכבדה, שטיפול בבעיני חינוך לא מכבר - ככל שגוער מגיע לעבודה וללימוד מקצוע בגיל גבוה יותר, לאחד ששה במסגרת לימודית, ועסק יותר בלימודים עיוניים - הוא מוכשר ומוכן יותר לקלוט את המקצוע בזמן קצר יותר, ולהגיע להישגים רמים יותר. יש תלות הדדית בין לימוד באמצעות תבונת-כפיים לבין לימוד עיוני, והם משלימים זה את זה. וילדים צעירים מדי, הנשלחים לעבודה תוך הכוונה מתוכננת בגיל צעיר מדי, מוחמיצים את ההזדמנות לרכוש השכלה רחבה ולימודים הומניים, שדרושים לנו כל-כך, בדורנו הדחור במרכבת הטכנולוגיה. אבל לא רק זאת. בכל הנוגע לרכישת מקצוע, ככל שהנער יגיע לימוד מאוחר יותר, לא מן הרוחב אלא מתוך מסגרת לימודית, יזכה להישגים טובים יותר וליכולת קליטה משופרת יותר בלימוד המקצוע ובכל שאר הלימודים המסתעפים ממנו. כך תהיה לו אפשרות לעבור ממקצוע למקצוע ביתר קלות, לפי הצרכים של הטכנולוגיה המתפתחת.

על כן אני סבורה שתהא זו החמצת הזדמנות לחלק חשוב מן הנער אם בתוך זה נכניס סעיף המאפשר לו ללכת לחניכות - ללכת לעבודה וללמוד רק יום אחד בשבוע - במקום ללכת לבית-ספר במשך שנה תיים גוספות, וללמוד במסלולים של מלאכה ועבודה, אם זהו מה שדרוש לו לפי כשרונותיו ויכולתו, לפי היענות

בוודאי צריך לעמוד - אחרי הבטחון - בראש סולם העדיפויות. לכן יש להקדיש יתר אמצעים לחינוך, ולהחיש את התהליך.

יחד עם זאת, אצביע בעד החוק בקריאה השלישית, מכיוון שיש בו התקדמות בכיוון הרצוי.

הז"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הסתייגותי לסעיף 2 היא גם כן הסתייגות המבקשת להקדים את ביצוע החוק הזה, שהוא חוק חיובי מאוד; להקדים אותו בשנה. כלומר, שהביצוע הסופי של החוק הזה יוקדם בשנה, וכל דרגי הביצוע של החוק יוקדמו גם כן בשנה אחת.

מה הסיבה להצעה זו, וממה היא נובעת? היא נובעת מזה, שהמדינה נזקקת יותר ויותר לאנשים מחו"גים יותר, מלומדים יותר, לבעלי-מקצוע. כבר היתה לי הזדמנות לצטט את הכרזת שר העבודה מה-6 ביוני, על כך שלמדינה חסרים אלפי מהנדסים, הנדסאים וטכנאים, ושמהסור כזה בבעלי-מקצוע מורגש עכשיו ויורגש גם בעתיד בכל ענפי המשק הישראלי. לכן, צריך לעשות מאמץ ולהקדים את החלת החוק הזה בשנה אחת.

ברור שהחוק לבדו, לגבי שכבות מסוימות של הציבור, אינו יכול לעשות הרבה, מפני שמשפחות מדרגות-ילדים, אשר ירצו לתת לילדיהן את החינוך הזה, את התוספת הזאת, יתקשו בכך מפאת מצבן הכלכלי. לכן, גם בדיון הכללי על החוק אמרתי - ואני חוזר על כך - שיש צורך לקשור את הדברים: גם להרחיב את חוק חינוך חובה וחיים, ובעת ובעונה אחת לדאוג להעלות את רמת החיים ורמת התרבות של שכבות נחשלות בעם, באזורי "פיתוח", ובאופן מיוחד - של משפחות מרובות-ילדים.

התשובה שנותנים על כך היא שאנחנו נמצאים במצב קשה, שאנחנו נמצאים במצב חירום. אבל למעשה, זה עשירי ואחת שנה מדרים על כך שאנחנו נמצאים במצב חירום. האמת היא, שלאחר מלחמת ששת הימים מצב החירום קיים, ואיש אינו יכול להכחיש זאת. יחד עם זאת, קיים גם מצב חירום מבחינת הצורך להכין קדרים מקצועיים מן הדור הצעיר שלנו; גם זאת שאלה של חירום.

אשר לשאלה: מאין לקחת את האמצעים, לכן, הרי גם האנשים שאינם נמנים עם המפלגה הקומוניסטית, אומרים, שמחוייב להוצאות הבטחון, זאת אומרת מה שנשאר מן ההכנסה הלאומית לאחר ניכוי כל הוצאות הבטחון, יש לחלק באופן צודק יותר. אם תהיה חלוקה צודקת יותר של ההכנסה הלאומית בחברה הישראלית, יימצאו גם האמצעים כדי להחיל את התיקון הזה לחוק חינוך חובה חיים שנה אחת מוקדם יותר. אני חושב ששנה אחת מוקדם יותר, הרי זה טוב יותר, בריא יותר, ועל-ידי כך נמנע קשיים מן המשק הישראלי אשר נזקק יותר ויותר לכוחות עבודה מאומנים ולבעלי-מקצוע.

הז"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ריאל-נאור, להנמקת הסתייגותה.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
15, 16, 17.

ואז אמרתי לו: בדברי ההסבר כתוב בפירוש ש"אדם מעל לגיל 15 שטרם סיים את חינוך החובה לא יהיה זכאי עוד לקבלו חינוך". ענה השר שזוהי טעות. הלכנו לתקן את הטעות הזאת בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת. וזה נתקלנו בסירוב. בתחילה חשבתי שאולי הכוונה היא שיהיה זה עומס על אוצר המדינה, שלא רוצים להטיל חובה זו על המדינה, לתת את הזכות הזאת לנער גם בגיל 16-17. נתברר שהאוצר אינו מתנגד לכך.

ובכן, מה הבעיה? אני טוען שעלולים לקרות מקרים רבים של נשירת נערים מבית-הספר בהיותם עדיין בגיל 14, 15, לשנה-שנתיים, כדי לעזור להוריהם, ואחרי תקופה זו, בגיל 16, הם רוצים לחזור לספסל הלימודים. מדוע למנוע מהם זכות זו? לפי החוק נאמר: רק אם הוא לומד במוסד חינוך. אך מה קורה אם אינו לומד, אם בשנה זו שבה היה בגיל 15 הוא עבד ולא למד, כי הלך לעזור למשפחתו? מה קורה אז אם הוא בא ואומר שהוא רוצה להירשם במוסד רשמי של מדינת ישראל כדי לגצל את זכותו ללמוד עד גיל 17? לפי החוק אין הוא זכאי לעשות זאת. לדעתי, חבל מאד שהכנסת לא התערבה בזה ולמא-ת-נגד לדבר הזה, ובכך תתן את הזכות הזאת לנער בן 16, אם הוא רוצה בכך. איננו אומרים שהמדינה חייבת לרוץ אחריה לא מחייבים אותו. אבל אם הנער רוצה בכך, יש לתת לו זכות זו.

ניקח לדוגמה נער שעלה לארץ בגיל 16 והוא רוצה ללמוד. מה קורה אתו? אם יבקש לרשום אותו, יגידו לו: אינך זכאי ללמוד, כי לפי החוק אינך לומד היום בפועל. מה יקרה עם נער כזה שהוא בגיל 16, והוא רוצה להמשיך את שתי שנות הלימוד האלה? לפי חוק זה יוצא שאין לו זכות כזאת.

אנחנו מציעים דבר פשוט. בסעיף 6 לחוק, כפי שהובא על-ידי הוועדה, נאמר: "מי שבאחד הגילים 16 או 17 ולא סיים את לימודיו בכיתה י' של מוסד חינוך רשמי לפי חוק זה והוא לומד במוסד חינוך מוכר...". אנחנו מציעים במקום זאת לומר: "מי שלא סיים את לימודיו בכיתה י' של מוסד חינוך רשמי לפי חוק זה והוא באחד הגילים 16 או 17, זכאי להשלים את לימודיו חינוך במוסד חינוך רשמי, ואם הוא לומד במוסד חינוך מוכר שאינו רשמי, זכאי הוא שאוצר המדינה ישא בשכר-לימודו במוסד האמור עד שיסיים בו את לימודיו לפי תכנית של לימודים בכיתה י'...". במלים אחרות: אנחנו גורמים לנער זה זכות, אם הוא רוצה לחזור לספסל הלימודים, שאכן יוכל לעשות זאת, ושלא יהיו אתו ויכוחים, שלא יצטרכו לפרש. יש כאלה שאומרים: אולי על-ידי פירוש דחוק יקבלו אותו. אבל אני שמעתי את דעתו של המנהל הכללי של משרד החינוך שמתנגד לתקון זה.

אני משתומם על דבר זה. אני חושב שחובתה של המדינה לאפשר לכל נער בגיל 16-17, אם הוא רוצה בכך, להיות זכאי לקבל חינוך זה.

אומרים לי שנער בגיל 17 לא יתאים מבחינת הכיתות, מבחינת התאמת הגילים בכיתות. אני טוען שאין זה תופס, כי יכול להיות הבדל בגילים של שנה או שנתיים. מעניין שלפי חוק חינוך יסודי חינוך, אפילו

וההכוון שניתנים לו. הוא יגיע לכך, אבל תחילה יהיה שנתיים נוספות במסגרת לימודית וחינוכית.

על כן הצעתי למחוק סעיף זה.

אם היושב-ראש הציע לנמק את כל ההסתייגויות יחד, הרי יש לי הסתייגות נוספת, שהיא משותפת לי ולחבר-הכנסת אליעד, לגבי סעיף 6 שבו נאמר: "מי שבאחד הגילים 16 או 17 ולא סיים את לימודיו בכיתה י' של מוסד חינוך רשמי לפי חוק זה והוא לומד במוסד חינוך מוכר, ישא אוצר המדינה בשכר-לימודו עד שיסיים לימודיו לפי תכנית של לימודים בכיתה י', ובלבד שחובת לימוד בכיתה י' היתה חלה במקום מגוריו בשנתיים שקדמו לתחילת לימודיו כאמור". אנו מציעים לשנות את נוסח הסעיף ולומר: "מי שלא סיים את לימודיו בכיתה י' של מוסד חינוך רשמי לפי חוק זה והוא באחד הגילים 16 או 17, זכאי להשלים את לימודיו חינוך במוסד חינוך רשמי, ואם הוא לומד במוסד חינוך מוכר שאינו רשמי, זכאי הוא שאוצר המדינה ישא בשכר-לימודו במוסד האמור עד שיסיים בו את לימודיו לפי תכנית של לימודים בכיתה י', והכל - אם חובת לימוד בכיתה י' היתה חלה במקום מגוריו בשנתיים שקדמו לתחילת לימודיו כאמור".

גם בסעיף זה המגמה היא לאפשר את מימוש הזכויות הניתנות למי שלא סיים את לימודיו, גם אם לא למד במוסד חינוך רשמי. אם הוא לומד במוסד חינוך שהוא מוכר על-ידי המדינה, אוצר המדינה ישא בשכר הלימוד. הנער עצמו איננו חייב לבוא ולבקש את מילוי הדישה הזאת. האוצר הוא אשר נושא בכך ומכסה את כל ההוצאות גם אם הוא לומד במוסד חינוך שאינו מוכר.

את פרטי ההסתייגות ינמק חבר-הכנסת אליעד.

הז"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליעד, שהוא אחרון המסתייגים.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בעת הוויכוח על הצעת החוק בקריאה ראשונה ביום 12 במאסר הסבתי את תשומת-לבו של שר החינוך והתרבות לעובדה המטונה, שבעוד שבחוק חינוך חובה חינוך משנת תש"ט, שהעניק חינוך חובה לילדים רק עד גיל 14, ההגדרה של נער חלה על נערים בגילים 14 עד 17, הנה כאן ההגדרה, בהצעת התיקון לחוק לימוד חובה, של נער אומרת: "אדם שבראשית שנת הלימודים היה באחד הגילים 14 או 15". לפי ההגדרה, אין נער זכאי לחינוך חינוך אלא אם כן עדיין לא השלים את החינוך היסודי, דהיינו שמונה שנות לימוד, אחרי גן-הילדים. כאשר שאלתי מה ההגיון בכך, שכאשר באים להוסיף שתי שנות לימוד לנערים, קובעים הגדרה של נער באחד הגילים 14 או 15 בלבד, הסיב לי שר החינוך והתרבות בקריאת-ביניים ואחר-כך במאמצי הסברה, שהנסיון מלמד כי אי-אפשר לחייב נער בגיל 16-17 לשבת על ספסל הלימודים, אבל הוא יהא זכאי ללמוד את השנתיים האלה, אם חפצו בכך.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

בגיל 15-16.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

האם יש בטחון שזה יהיה בתאריכים אלה?

אלימלך רימלט (י"ר ועדת החינוך והתרבות):

אין בטחון בשום דבר, אבל יש נתונים סבירים. אם זה לא יוגשם בתאריכים אלה — יש כנסת, היא ריבונית, אפשר יהיה להגיש הצעה לסדר-היום או הצעות אחרות, על כך שהמשלה לא קיימה את החלטות הכנסת. אבל יש לנו עוד שהות, ואני מציע לכולנו לתת אפשרות ושהות למשרד, כי הרפורמה מתחילה להיות מוגשמת בעצם רק בשנת לימודים זו.

אשר להסתייגותו של חבר-הכנסת חביבי, שלנער שהוא בן משפחה נתמכת-סעד תינתן תמיכה כספית בהגיעו לגיל 14 ועד לצאתו לחניכות בגיל 15 — אינני יודע מדוע הוא מציע זאת רק לגבי נערים מגיל 14. היו מקרים שוועדת החינוך של הכנסת עסקה בהם, שתלמידים בגיל 11 לא הלכו לבית-הספר, אלא מכרו עתונים ושרוכי נעליים. ערכנו דיון בשאלה כיצד משפיעים על ההורים שישלחו ילדיהם ללמוד. תוספת שנתיים לימוד חובה חיים אין בה פגיעה במצבה הכלכלי של המשפחה לעתיד ושל הילד, אלא סיכוי טוב יותר להתקדמותו ולהשתלבותו בחיים. אין לי ספק שמסודות הסעד מביאים בחשבון את צרכי הסעד של כל משפחה. אבל להציע שדווקא מגיל 14 יקבל הילד או יקבלו הוריו תמיכה כספית, הדבר אינו מובן. הרי מגמתו — ואני מניח שזוהי גם מגמתו של חבר-הכנסת חביבי — שנוכל להגיע לכך, אם לא מחר, אז מחרתיים ובעתיד רחוק יותר — שהמדינה תוכל לספק חינוך חנם עד גיל 18. אין זה עניין של פגיעה כלכלית, אלא סיכוי מבוסס שמצבו של הנער יהיה טוב יותר.

ולבסוף, רצוני להתייחס להצעה סימפתית, ולהעיר הערות אחדות להסתייגותם של חברי-הכנסת רזיאל-נאור ואליעד לגבי הזכאים להשלים לימודיהם חנים במוסד חינוך. הרשמי. קודם כל, חבר-הכנסת אליעד, אין כאן הרעה. גם לפי ההצעה, ילד שלא גמר שמונה שנות לימוד עד גיל 17 לא למד בבית-ספר יסודי עם ילדים בגיל 13. הוא למד בבית-ספר לנערים עובדים. לפי ההגיון שלך, שיש כאן הרעה, היה יוצא שלפי החוק הקודם נער בן 17, שלא גמר שמונה שנות לימוד, היתה לו כביכול זכות לשבת בכיתות ז' וז' עם ילדים אחרים. והרי בשביל נערים אלה הקימו מערכת בתי-ספר לנערים עובדים. היום אנו מעלים את הגיל בשנתיים, מ' 14 עד 16. ואנו אומרים שחינוך חובה חנים על עד גיל 16. כיצד עולה נער מכיתה ט' לכיתה י' ? חל על יסוד ייעוץ והכוון. אין ספק, אין בחינות ואין סקר. נער בן שבע-עשרה או בן שש-עשרה חוצי, שירצה ללכת למשל לבית-ספר מקצועי ובית-הספר חייב לקבל אותו, כיצד יתקבל בבית-הספר ? אינו בא בצורה מסודרת עם כרטיס, עם המלצה או עם הכוונה לאיזו כיתה י' עליו להירשם. עד היום קיימות, בלי חובה ובלי חנים, מסגרות חינוך מקצועיות, חקלאיות, ימיות ואלו רות לנערים מעל לגיל 14. מה יכול לקרות לנער כזה ? רק דבר אחד : שהוא לא ייהנה מחינוך חנים, כי החובה ממילא אינה חלה עליו. אבל עד כיתה י"ב קיים שכר-לימוד מדורג. ונער זה בודאי שייך לאותה 50%, בקי-רוב, שהם פטורים או כמעט פטורים משכר-לימוד. האם לא תימצא מסגרת בשבילו ? המסגרת תימצא. והוא

היה הנער בגיל 17, היה זכאי ללכת ללמוד בכיתה ח', כי שם היתה הגדרה של נער עד גיל 17, ועד בכלל. כיום נער זכאי רק לחינוך יסודי, שמונה שנות לימוד. זאת אומרת, הוא זכאי גם בגיל 17, אף-על-פי שחוק לימוד חובה הוא רק של שמונה שנות לימוד. בחוק לא נאמר שאסור לו ללמוד בכיתה ח' כשהוא בן 16-17. ואילו בחוק זה אתם מביאים לידי כך, שאסור לו.

אם הבינתי את דברי שר החינוך, שהכוונה היא רק שלא תהיה חובה, אבל זכות תהיה — אני מציע לשר לקבל את התיקון הזה ולהקנות זכות זו באופן הברור והמפורש ביותר, שנער בגיל 16-17 זכאי להשלים את לימודיו חנים עד כיתה י'.

הי"ר ק. לוז :

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החינוך והתרבות.

אלימלך רימלט (י"ר ועדת החינוך והתרבות):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. רצוני לענות למס' תייגים, חוץ מאשר לחברת-הכנסת רזיאל-נאור שהס' תייגה מסעיף החניכות. על הסתייגות זו תענה בשם הרוב בוועדה חברת-הכנסת נצר.

הערות אחדות לחבר-הכנסת טובי. קודם כל, החוק אינו דן בהכשרת מורים, לא של אקדמאים ולא של לא-אקדמאים, ואף לא של מורי הכיתות ז'-ח'. איננו עוסקים בכך במסגרת דיונו. משום כך אתייחס רק לדבריו של חבר-הכנסת טובי הנוגעים במישרים לחוק שלפנינו.

אינני חושב שחבר-הכנסת טובי צודק בהתנגדותו למלים "סיווג אחר". מה אומר החוק ? החוק אומר שהשר יוציא צווים "לפי אזור מושבם של נערים או לפי כל סיווג אחר". כלומר, זה יכול להיות גם לפי המקומות בתוך האזור. יש שמתחילים להגשים רפורמה בחינוך ביושבים אחדים בתוך אותו אזור, ודוחים הנהגתה במקומות אחרים. ואל נתעלם מכך שהחלת שנתיים נוספות של חוק לימוד חובה וחינם נכללה בהמשך לצות הוועדה הפרלמנטרית לשינוי מבנה החינוך. והמלצות אלו נהפכו להחלטת הכנסת. ובכן, יש שרפורמה מתבצעת אף בעיר גדולה לא בבת-אחת. את הרפורמה בשבדיה התחילו קודם כל בחלק אחד של העיר שטוקהולם. משום כך אין בכך שום מלכדת זדונית, כפי שרוצה להניח חבר-הכנסת טובי, אלא מסגרת פעולה לפי האפשרויות הקיימות — במבנים, בהכשרת מורים וציוד וכו'.

אם רוצים אנו שהרפורמה בחינוך תצליח — וחוק זה קשור ומשולב בשינוי במבנה החינוך —, הרי צריך לתת לשר אפשרות להוציא צווים לפי אזורים או לפי קריטריון אחר. כאן אני רוצה לענות לחברי הכנסת שמסיבות מובנות לי מציעים להקדים את החלת החוק בשנה אחת. אין זה רק עניין תקציבי, אף-על-פי שאין לזלזל גם בכך. הואיל והחלת החוק הולכת בד בבד עם ביצוע הרפורמה, הרי אם רוצים שהרפורמה תתגשם כפי שצריך, עם כל ההכנות ההכרחיות הדרושות, לא יוכל הדבר להיעשות לפני התאריכים שבחוק. גם בוועדה הפרלמנטרית היו הצעות להקדים, והיו על כך דיונים רבים, אולם ההחלטה נפלה כפי שנפלה וכפי שהיא מופיעה כעת בנוסח החוק, מתוך ההכרה והרצון לשלב את הרחבת חוק חינוך חובה וחינם ברפורמה ולהתאימה לקצב של הגשמת הרפורמה.

הסעיף הזה קובע דבר נוסף חשוב. הוא מגביל ולמעשה מצמצם את מספר התלמידים היוצאים ישר לעבודה. לפי המציאות שלנו עד עכשיו, מקרב בוגרי בתי-הספר העממיים, כרבע מן השנתון יוצאים לעבודה - ושני שלישים מהם יצאו עד עכשיו לעבודה ואילו רק שליש אחד יצא לחניכות. הסעיף הזה קובע כי כל אלה, שיצאו לעבודה אחרי גיל 15, ילכו למסגרת חינוכית, כמוכרח לפי החוק, אשר יש בה לימוד עם עבודה מעשית, עם עבודה מקצועית.

במסגרת הזמן שיש לי לא אכנס להגנת הסעיף, בשם הוועדה, לכל הפרטים השונים. קיימות דעות שונות על עניין זה בעולם, אילו מסלולים טובים יותר - מסלולים מקצועיים או מסלולים במסגרת חניכות כפי שאנו מציעים. זאת תוכיח המציאות.

רבותי, חברי הכנסת. רק במסגרת הנוער העובד יש 45,000 ילדים מאורגנים העובדים במסגרת חניכות או במסגרת שונה, בצורות שונות. אלה ילדים בגילים 14-18, אשר לאחר מכן יוצאים ללימוד מקצוע.

בצדק אמרה חברת-הכנסת ריאל-נאור, כי בוועדה היו התלבטויות והתחבטויות מסביב לעניין זה. אני חושבת שבת זאת לאחד הדברים החיוביים של ועדות הכנסת, כאשר דנים בחוקים במסגרת הקריאה השנייה - ובכלל זה כל הכבוד לוועדת החינוך והתרבות, אשר התייחסה לעצם הנושא הזה בדאגה רבה למען המשך הלימוד, ולכן התלבטה והתחבטה. כתוצאה מהתלבטויות אלה נוסח הסעיף כפי שהוא מובא עתה בהצעת החוק. אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת כי סעיף זה, בסגנונו, שונה מן הסעיף המקורי.

הסעיף בנוסחו החדש אומר: "חניכות של נער בגיל 15 על-פי חוק החניכות, תשי"ג-1953, בתנאים שייקבעו בתקנות שיתקנו על-ידי השר" - שר החינוך - "בהתייעצות עם שר העבודה ובאישור ועדת החינוך והתרבות של הכנסת - יתחשב בלימוד חובה לעניין חוק זה". משמעותו של סעיף זה היא שמירה מעולה מפני קבלת החלטות שרירותיות. לא שר החינוך יתקין תקנות ואף לא שר העבודה העוסק בעניין זה, אלא שניהם יחד באישור ועדת החינוך והתרבות של הכנסת. דבר זה הוכיחו גם המסקנות האחרונות, שבאומשר החינוך והתרבות וממשרד העבודה ביחס לכל החינוך המקצועי, בדבר החלוקה או הכניסה למסגרת המיועדת. כפי שאמרת, תיקון זה שהכנסנו שומר על כך שלא תהייה החלטות שרירותיות, אלא יהיה זה לברכה לנערים, והם רבים.

החוק שהובא עכשיו על-ידי יושב-ראש הוועדה המכובד יתגשם במלאו במשך שש שנים. נזכה כולנו ונברך על כך שהגשמתו תהיה כזאת שכל ילד יוכל להיכנס לכל מסגרת. איש לא יעמוד על כך במיוחד שיוציאו ילדים ממסגרת כל-שהיא ויכניסו אותם למסלול החניכות. המציאות שלנו הוכיחה כי לנערים אלה נחוזה מסגרת, וממסגרת שנקבעה בחניכות היא מסגרת של עבודה, של לימוד מקצוע ולימוד באווירה לימודית.

אני מציעה לכנסת לדחות את הסתייגותה של חברת-הכנסת ריאל-נאור ולהצביע בעד סעיף 3 בנוסח הוועדה.

ארשה לעצמי להצטרף לדברי הברכות, שכבר נאמרו מפי חברי הכנסת שדיברו לפני, ליושב-ראש הוועדה

יוכל להתקבל אחרי שסיים כיתה ט' ולא כיתה י'. לכן אני חושב שילדים הרוצים להתקבל לבתי-ספר מוכי-רים, אין מניעה שיתקבלו אם הם באים עם תעודה. בדרך כלל המדובר במקרים בודדים. ואם תיווצר בעיה, נטפל בה. אם יהיה ילד בן 17 שירצה ללמוד, ובית-ספר אחד לא יקבל אותו, יקבל אותו בית-ספר שני. יש כיום בתי-ספר, שאין חל עליהם חוק חינוך חובה חינוך, והם מלאים תלמידים אשר לומדים בשכר-לימוד מדורג. בבתי-הספר המקצועיים, המימים והחקלאיים, אין סקר גם היום, וכל אחד נהנה משכר-לימוד מדורג. בלי שים לב מה היו הישגיו בשלב קודם. 50% מהתלמידים לומדים חינוך או כמעט חינוך. מדוע אנו מניחים שבפני ילדים אחדים ייסגרו כל הדלתות?

אדוני היושב-ראש, אני חושב שהפרפראזיסים הוא האויב של הטוב. אני מציע לדחות את ההסתייגויות שאני התייחסתי אליהן, ואני מבקש לאפשר לחברת-הכנסת נצר להשיב, בשם הרוב בוועדה, על ההסתייגויות שאני אישית שותף לה.

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת נצר, בשם הרוב בוועדת החינוך והתרבות.

דבורה נצר (בשם הרוב בוועדת החינוך והתרבות):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת. בשם הוועדה אני באה להציע לכנסת לדחות את הסתייגותה של חברת-הכנסת ריאל-נאור לסעיף 3. צר לי שעלי לחלוק על דבריה של ידידת, חברת-הכנסת ריאל-נאור. לשתינו עמדה הכותב במשך שנים שנה להיות פעילות ושור-תפות לחקיקה המבורכת שנעשתה בשדה החינוך, על אף חילוקי-הדעות שנתגלעו בינינו. שתינו שותפות למעשה החקיקה לקידום בשדה החינוך ולחקיקה הרבה שנעשתה בתחום זה. אולם אני חולקת על דעתה, שהחניכות באה במקום לימוד.

החוק המבורך שלפנינו בא להוסיף עוד שתי שנות לימוד חובה חינוך מעל לכיתה ח', והוא קשור ברפורמה. לפי הרפורמה יש חטיבת-ביניים, הכוללת רק שנה אחת של לימוד חובה חינוך, וזוהי חטיבת הכיתות ז'-ח'-ט'. החוק המוצע קובע, שהחניכות יתחשב למסלול לימודים לאחר החטיבה. הוא בא אפוא להוסיף מסלול מבורך, בהתחשב במציאות. כי סעיף זה קובע שבמסגרת החניכות תהיה תכנית לימודים עיונית. הייתי מזמינה את חברי הכנסת הנוכחים, ביניהם גם חברי ועדת החינוך, לראות אותם בתי-ספר תעשייתיים שהיו קמו עכשיו. בנוסף על העבודה במסגרת חמישה ימים בשבוע, הנערים לומדים יום מלא וערב, עשרה חודשים וחצי בשנה, בבתי-ספר מיוחדים; ומלבד זאת נוצרה מסגרת חינוכית אשר במפעלי התעשייה - וזוהי מסגרת חשובה מאוד. צר מאוד כי עדיין מדובר רק ב-1,500 ילדים. ולא משום שאין מספר ילדים גדול יותר, אלא משום שאין אפשרות להכניס זאת למפעלים נוספים, כי אין אצלנו עדיין מקומות תעשייה גדולים שבכוחם לקלוט הרבה ילדים.

אבל כפי שאמרת, זוהי עבודה במסגרת חינוכית מבורכת שבביל ילדים אשר מסיבות שונות מקבלים את המסלול הזה.

סעיף זה מכיר בגיל 15 כחניכות, כלומר, נער בגיל 15 על פי חוק החניכות יהיה זכאי ללימוד חובה חינוך.

— חוק לימוד חובה (תיקון מס' 5) (נצר, לוז, ארן); חוק לימוד חובה (תיקון מס' 6) (לוז, רימלט) —

הי"ר ק. לוז:

בברכה לשר החינוך אני מבקש אותו לעלות לדוכן.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

כבוד היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים. קודם כל, אני רוצה להביע סיפוק רב מקבלת חוק זה, אשר בעיני רוחי אני רואה את הברכה הרבה אשר תצמח ממנו במרוצת השנים לאלפים ולרבות ילדי ישראל ולמדינה כולה.

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים. החוק שנתקבל עכשיו, החלטות הכנסת בעניין שינוי מבנה החינוך, הבסיס החינוכי אשר נוצר במשך עשרים—עשרים ואחת השנים, כל מה שנאגר בתוך מערכת החינוך, ביחד עם החוקים הללו שכבר נתקבלו וחוק הפיקוח אשר בוודאי יאושר על-ידי הכנסת — כל אלה מהווים שלב חשוב להעלאת רמת החינוך בעשור השלישי.

מערכת החינוך במדינה היא מפעל של ציבור המורכב רבים והמחנכים, של עובדי משרד החינוך והתרבות, של מחלקות החינוך בתוך העיריות או המועצות המקומיות. אך במידה שקיימת השפעה של השר המכהן בתפקיד נכבד זה — והיות והחלטתי שאחרי הבחירות לכנסת השביעית לא אציג את מועמדותי כשר החינוך והתרבות, כחבר ממשלה או כחבר בכנסת —, רצוני להגיד עתה למליאת הכנסת כמה משפטים.

שנים אלה, בהן כיהנתי בתפקיד זה, אולי היו השנים הקשות ביותר בחיי, אך גם השנים החשובות ביותר בחיי. וכיני לטול חלק בהאדרת מערכת החינוך, שאחרי נכלות הכל היא שיר השירים של כל מה שני עשה בחיי המדינה, כי אין תחום בחיי המדינה שאינו יונק ממערכת החינוך. היתה זו חובה גדולה, אך גם זכות גדולה.

ואיני יכול שלא להביע בהזדמנות זו, לאחר קבלת חוק זה — ולא תהיה לי עוד הזדמנות אחרת לומר את הדבר פנים אל פנים — הרגשתי תודה עמוקה והוקרה לחברי ועדת החינוך והתרבות של הכנסת ולחברי הכנסת כולם על האמון, על ההבנה, על ההתחשבות ועל העזרה שהגישו לי. הרגשתי בזאת במשך כל שנות כהונתי, ותודה רבה לכם.

ו. חוק לימוד חובה (תיקון מס' 6), תשכ"ט—1969 (*) (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

מוסד חינוך ארצי בתחום מועצה אזורית, לרשות חינוך מקומית. המדובר במוסד בו מתחנכים ילדים מכל הארץ, ואין להטיל חובות אחזקה רק על המועצה האזורית. אני מבקש לקבל את החוק בקריאה שנייה ושלישית.

הי"ר ק. לוז:

אני מעמיד להצבעה את הסעיפים 1—2.

הצבעה

סעיפים 1—2 נתקבלו.

שלנו, ואני מאחלת לכולנו כי נראה ברכה בהגשמת החוק הזה, תוך כדי הרחבת העבודה החינוכית לרמה כזאת שתאפשר לנו להגיע לכך.

הי"ר ק. לוז:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה.

הצבעה

התיקון של חבר הכנסת ת. טובי לסעיף 1 לא נתקבל.

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.

התיקונים 1—3 של חבר הכנסת א. אבנרי לסעיף 2 לא נתקבלו.

התיקונים 1—2 של חבר הכנסת ש. מיקוניס לסעיף 2 לא נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת ת. טובי לסעיף 2 לא נתקבל.

סעיף 2, בנוסח הוועדה, נתקבל.

התיקונים 1—3 של חבר הכנסת ת. טובי לסעיף 3 לא נתקבלו.

הצעת חברת הכנסת א. רזיאל-נאור למחוק את סעיף 3 לא נתקבלה.

סעיף 3, בנוסח הוועדה, נתקבל.

סעיף 4 נתקבל.

סעיף 5 נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ג. אליעד וא. רזיאל-נאור לסעיף 6 לא נתקבל.

סעיף 6, בנוסח הוועדה, נתקבל.

סעיף 7 נתקבל.

סעיף 8 נתקבל.

הי"ר ק. לוז:

אני מעמיד להצבעה בקריאה שלישית את הצעת חוק לימוד חובה (תיקון מס' 5), תשכ"ט—1969.

הצבעה

חוק לימוד חובה (תיקון מס' 5), תשכ"ט—1969, נתקבל.

הי"ר ק. לוז:

כגמול לשר החינוך, אביא לקריאה שנייה ושלישית חוק אחר, הן גם הוא בעיני חינוך — חוק לימוד חובה (תיקון מס' 6), תשכ"ט—1969. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החינוך והתרבות.

אלימלך רימלט (יו"ר ועדת החינוך והתרבות):

תיקון מס' 6 הוא תיקון קצר, שאין לו הסתייגויות, והוצע כהצעת חוק פרטית של חבר הכנסת אונא. המדובר באפשרות של הפיכת בית-ספר, או

(*) "דברי הכנסת", חוב' י"ה, עמ' 1598 (מובא כחוק לימוד חובה (תיקון מס' 5), תשכ"ט—1968); נספחות.

היו"ר ק. לזו:

הכנסת תעבור להצבעה על חוק לימוד חובה (תי-
קון מס' 6), תשכ"ט-1969, בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק לימוד חובה (תיקון מס' 6), תשכ"ט-1969,
נתקבל.

ז. הצעות חוק של חברי כנסת

1. חוק שירות המדינה (בחירות - איסור פעילות), תשכ"ט-1969 (*)

לגבי עובדי מדינה, המשרתים כיום כעובדי מדינה. קיימים חוקים, המגנים לפתור את הבעיה ולהגביל את אפשרות השתתפותם הפעילה במערכת הבחירות ובתעמולת הבחירות. קיים החוק של שירות עובדי המדינה, סיוג פעילות מפלגתית, המגדיר את האפשרויות. נכון שאולי יש טעם לפגם בכך, כי ביד הממשלה האפשרות להגביל את הפעילות הזאת, אך אם החוק מבוצע כהלכה, יש בידו לתת את השירות הנדרש.

אולם קיים גם פער בתקופה שלגביו אין הגדרה, וזאת כאשר עובד מדינה פורש מעבודתו מפני שהוא עצמו מועמד לבחירות. קרו בעבר מקרים, ואני רוצה לקנות שהם היו מעטים, של עובדי מדינה שפרשו מעבודתם, מתוך כוונה להיות פעילים במערכת הבחירות. לא אחת גרמה תופעה זו לתלונות ולהאשמות מצד הציבור, כאשר מצד אחד סברו, כי יש בהשפעת עובדי מדינה בכירים משום טעם לפגם, באשר אורחים רבים נתונים להשפעתם, תלויים בהם ובהכרעותיהם, ומצד שני ריגנו, כי זו הדרך בה יכול עובד מדינה להתקדם בהיירארכיה הציבורית והמפלגתית, אם הוא נותן שירות למפלגה, ויש המוסיפים - למפלגה הנכונה. צריך להוציא את האפשרות של לעז. גם אם אני משוכנע שדברים אלה מוגזמים, והמקרים שיש בכך שימוש לרעה דומים אינם הכלל אלא היוצא מן הכלל - מוטב, כפי שאנו אומרים הרבה פעמים בעניינים הנוגעים לחוק ומשפט, שהצדק יהא גם נראה ולא רק נעשה. וטוב שיהיה מוגדר בחוק, וידעו את הסייגים.

קרה גם בעבר שפקיד ממשלה, שהיה קשור בהכנסות המדינה, נתפרסם פתאום שהוא מתפטר ויתמנה לפעילות מפלגתית דווקא בשטח של איסוף כספים. או פקיד שעסק בענייני המיעוטים עומד להתפטר ויהיה מועסק ופעיל באותו תחום דווקא ששם היתה ויש לו השפעה כבא-יכול של מנגנון המדינה ובכוחו להוריד טובות-הנאה, לא למטרה זו, אבל זה יכול להתפרש גם כך.

לכן, בהצעת החוק הפרטית שלי - חוק שירות המדינה (בחירות - איסור פעילות) - אני מציע שתי הצעות, והצעות אלו מתייחסות רק לפקידים בכירים, ובכך אני מסתמך על ההגדרה הכלולה בחוק הבחירות לכנסת. רק פקידים בכירים, בעלי דרגה מסוימת, כפי שהגדרתי בסעיף ההגדרות, יהיו נתונים להגבלות אלו. ושתיים מן ההגבלות הללו שאני מציע הן:

האחת - שפקיד בכיר מבדיל אותם התפקידים הרגילים, לאחר שפרש מתפקידו כעובד המדינה, במשך שנה יהיה מנוע מלהשתתף באופן פעיל במלחמת בחירות, בפעולות בחירות. הוא לא יהיה מנוע מלהשתתף בפעולה מפלגתית, לא יהיה מנוע מלהיות חבר במפלגה

היו"ר ק. לזו:

אנו עוברים לסעיף ה' בסדר-היום: הצעות חוק של חברי הכנסת. לראשונה, הצעת חוק שירות המדינה (בחירות - איסור פעילות), תשכ"ט-1969, - הצעת חבר-הכנסת צימרמן. רשות הדיבור לחבר-הכנסת צימרמן.

צבי צימרמן (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת וכבדים. טוב שמ' פעם לפעם יכול הבית לתת דעתו לבעיות המעוררות מחשבות בקרב הציבור ובקרב רבים מאזרחי המדינה. רבים מאזרחי המדינה מחזירים לא מעט בבעיה זו של עובדי המדינה, הציבור והמדינה. יש הסבורים, כי יכול היה לשרוד גן-עדן אילולא הצורך להיעזר בשירות המדינה; יש הסוברים, שיכול היה לשרוד גן-עדן אילולא שירות המדינה, מנגנון כה גדול, וכל אחד היה יכול לעשות כעולה על רוחו.

אולם גם מרבית אזרחי המדינה מבינים חשיבותו של שירות זה וגם גאים על המאמצים של השירות. על התקדמותו והתפתחותו, אף אם בשאלות רבות עומדים האזרחים, חלקי ציבור, בוויכוח עם שירות המדינה במי-שורים שונים: ביוקרטיה מנופחת, השפעתם של אלה על חיי הציבור, ועוד.

אין חולק על כך שרמת המדינה כשרה ויכלתה תלויים ביכלתו של אותו ציבור הנקרא שירות עובדי המדינה. אולם חשוב שיוגדרו היחסים בין אותו מכשיר אדיר-השפעה הנקרא שירות עובדי המדינה לבין זרועות ומוסדות אחרים של משטר דמוקרטי במדינה, ולא יהיה ערבוב תחומים ביניהם.

הכנסת קיבלה במושב זה אי-אלה חוקים הנוגעים למעמדו של השירות הזה, ליחסו, הבטחת יכולתו, ומעמדי יחד עם מילוי הפונקציה של שירות סדיר, המצטיין בטוהר מידות ובכל שאר הדברים שאנו מצפים להם ממנו במדינה מסודרת.

גם החוק, שאני בא להציעו היום, הוא מאותם חוקים, שכוונתם להסדיר אחת הבעיות השנויות במחלוקת: אין כוונתי לפגוע במעמדם של עובדי המדינה הבכירים או לצמצמו במשהו. אין חילוקי-דעות, שאין כעובדי מדינה בכירים, אזרחים שווים-זכויות, שיש להם הזכות ללחוץ על דמות המדינה והמשטר החברתי, ככל אחד מאזרחי המדינה, ואולי אף יותר מכך, וזאת על סמך הנסיון הרב שרכשו. דבר זה חל גם כאשר משתתפים הם במערכת של פעילות מפלגתית, ולא רק כאשר הם בוחרים, אלא גם כאשר הם עצמם מועמדים להיות נבחרים למוסד העליון, למוסד המחוקק העליון, אך טוב שהדברים יוגדרו ויוסדרו.

ייתכן מאד שעוד תהיה אפשרות להביא הצעה זו עוד פעם ועוד פעם, בין שאעשה זאת אני בין שיעשו זאת חברי כנסת אחרים.

הי"ר י. נבון:

רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חברי הכנסת ציינו דבר אחד בצדק שהצדק צריך לא רק להיעשות אלא גם להיראות. ראשית, נראה לי שהצדק צריך לא רק להיראות אלא גם להיעשות. נאמר אצלנו: "אל תהי צדיק הרבה". בוודאי, אל תהי צדיק הרבה על חשבון של אחר.

ציבור עובדי המדינה אינו הציבור המועסק בתנאים הטובים ביותר במדינה. ובוודאי הדברים נכונים לגבי עובדי מדינה בדרגות הגבוהות יותר, כפי שמוכר חברי הכנסת צימרמן. לטובתה של המדינה ולהגבלת של העובדים קיבלה הכנסת לא מזמן הצעת חוק המגבילה עובדי מדינה להתעסקותם החפשית לאחר פרישתם מן העבודה. זוהי הכבדה ניכרת, זוהי הכבדה גדולה. אבל טובת המדינה דורשת שהיא תועדף על פני הצרכים הנורמליים, הטובים, ההגונים של אדם להתעסק במקצועו בכל החופש הניתן לו. עכשיו בא חברי הכנסת צימרמן להטיל על העובדים הבכירים שתי הגבלות נוספות. אדם שהוא עובד בכיר, בדרגה ט"ו או ט"ז, במשך שנה מיום התפטרותו לא יוכל להיות פעיל בבחירות מטעם מפלגה או רשימת מועמדים לבחירות. למה? למה צריך לשלול ממנו את הזכות הזאת? לאדם יש זכות אלמנטרית לנהל תעמולה כפי שנראה לו נחוץ. זאת זכות יסודית, זאת זכות קונסטיטוציונית. חופש הדיבור, חופש ההסברה, חופש הכתיבה, חופש העתונות — ממנו תיקח זאת. למה? כי זה יעשה רושם. על מי זה יעשה רושם? איזה רושם יעשה הדבר? אדם שנמצא בשירות המדינה בדרגת פקיד בכיר והוא מרגיש צורך — אין זה מבטיח לו הרים ונבעות — לפרוש מן השירות, להתפטר מן השירות, מן הזכויות שהשירות בכל זאת מקנה לו, והוא רוצה להיכנס למערכת הבחירות, תהיה לו השפעה — כך טוען חברי הכנסת צימרמן. על מה יכולה להיות השפעה לאדם שהיה פקיד בכיר? אינו מתפטר זמנית כדי לשוב. זאת הייתי עוד מבין. הוא מתפטר לחלוטין. אם היה פקיד שומה או היה מנהל לשכת עבודה, או פרקליט או משהו דומה לזה, שגריר או יועץ — איזו השפעה יש לו על ציבור הבוחרים, שיעדיפו אותו ויקשיבו לו יותר ושדבריו יעשו רושם רב יותר?

הכנסת קבעה שעובד מדינה שרוצה להיבחר לכנסת, להיות מועמד לכנסת, חייב להתפטר 100 יום לפני הבחירות. בא חברי הכנסת צימרמן ומטיל על האיש, שרוצה להיות מועמד, חומרה נוספת. הוא חייב להתפטר ב־20 יולי. הגשת הרשימות תהיה ב־23 בספטמבר. במשך חודשיים ומעלה, לפי הצעת חברי הכנסת צימרמן, הוא צריך לשבת בבית. הוא התפטר כדי להשתתף במערכת הבחירות. כל הרוצה להיבחר לכנסת משתתף במלחמת הבחירות בצורה מן הצורות. הוא לא. לפי סעיף 2 להצעת החוק, הוא יצטרך לשבת בבית. לאחר שיוכנס לרשימה, תהיה לו זכות לנהל תעמולה, אבל גם אז, אם היה כלכלן חשוב וקנה לעצמו יוקרה בקרב הציבור המעוניין בכלכלת הארץ, יוכל

ולקחת חלק בעבודה תרבותית, הסברתית, רעיונית, אבל בתקופת החיץ הזאת (אני הצעתי שנה, זו יכולה להיות תקופה קצרה יותר; בדיוק כפי שבחוק שירות המדינה, עובדים שפרשו, הצעתי אני שלוש שנים ואחריהם אמרו שנתיים ושנה; אבל צריך להיות ברור שיש תקופת חיץ) לא יעסוק בדבר שאפשר יהיה לפרשו כך — ולפעמים זה גם נכון — שהפקיד פורש מעבודתו בשירות המדינה במיוחד כדי להתמסר לפעילות מגתית ולנצל את קשריו. הדבר עורר גם דוגו, היו גם הצעות לסדר-היום. אינני בא להביא דוגמאות, אלא אני רוצה להסביר את נקודת-ההשקפה שלי בעניין זה. יכולה להיות גם דעה אחרת, אבל אני חושב שיש יסוד גם לדבר.

ההגבלה השנייה שאני מציע: חוק הבחירות לכנסת קובע שפקידים בעלי דרגה בכירה מסוימת לא יוכלו להיות מועמדים לכנסת אלא אם כן התפטרו מאה ימים לפני הבחירות. כלומר, במקרה שלנו, כל עובד מדינה בכיר מאותן דרגות שהגדרתי, שירצה להיכנס למערכת הבחירות ולהיכלל כמועמד — צריך להתפטר ב־20 יולי שנה זו, כלומר: בערך שלושה ימים לאחר שהכנסת הזאת תצא לפגרה, כדי להיות מועמד במערכת הבחירות. אין הגבלה בחוק הבחירות לכנסת, וגם לא בהצעת חוק, על פעילות עובדי המדינה הרגילים, לא הבכירים, שיכולים להיכלל במערכת הבחירות ולהיות מועמדים ובחורים, בתנאי שיפרשו מתפקידם מיום שהונחו הרשימות לבחירות והם מופיעים ברשימה זו, ועד ליום הבחירות. ואם הם נבחרים — כל זמן שהם נבחרים הציבור לא יוכלו להיות עובדי המדינה, אבל מותר להם להשתתף בתעמולת הבחירות ללא כל הגבלה.

יתר הסייגים שאני מציע חלים איפוא אך ורק על עובדי המדינה הבכירים, כדי שלא יהיה מקום לספק, לא יהיה מקום לרינון, לא יהיה מקום ללעג, שלא יהיה מקום לרינון כפול: שמצד אחד עובדי מדינה מכריזים על פרישתם מן המקום כוונה ברורה להיכנס למערכת הבחירות ולנצל את קשריהם, ומצד אחר יש כאלה שעושים זאת כדי לקדם אחר-כך את הקריירה הציבורית שלהם. דברים אלה אינם תורמים לאווירה בריאה בציבור.

בסיום ההגמקה אני רוצה לומר שבמדינות מסוימות מוט קיים מצב חמור יותר מאשר אצלנו, ויש מדינות ששם המצב ליברלי יותר. הדבר תלוי בהבדל בשיטות בין אנגליה, ארצות-הברית וגם היבשת האירופית. באנגליה למשל יש בעניין זה הגבלה חמורה. יש רשימות מפורטות של עובדי מדינה שאינם רשאים להיות מועמדים, ויש גם שחברי כנסת אינם רשאים להחזיק בתפקידים מסוימים. אפילו ראש רשות מקומית אינו יכול להיות מועמד לבחירות לפרלמנט באותו איזור ששם הוא מכהן. יש שם הגבלות, ומנסים להסדיר את הבעיה בצורה שתמונע אפשרות של לעו.

אמנם, אני יודע שהצעת זו אין לה סיכוי לעבור לוועדה לשם הכנתה לקריאה ראשונה, אבל צריך להעיר לבית, שוהיה הצעה שאני מגיש בפעם הראשונה. כי יש הצעות שכבר הגשתי שלוש פעמים, והצעה זו מוגשת זו הפעם הראשונה, ולכן אני זורק את המחשבה, ומניח שיבואו רבים ויטענו שאין צורך בזה. אבל עצם הוויכוח על ההצעה יפעל קצת כבלם, למען ייזהרו באמת ולא יעשו דברים שאני מוצא בהם דופי, ואם יתברר שצדקתי,

החוק שלי באה למנוע אפשרות של שימוש לרעה. ממה נפשך? אם עובד המדינה פורש ורוצה להתמסר לעבודה פוליטית וציבורית, בבקשה. איש אינו מונע אותו מלכתוב, מלפרסם בעתון, מלפרסם מאמרים, ובלבד שלא יופיע כתועמלן מטעם מפלגה או רשימת מועמדים בת-קופה הרגש של בחירות דווקא. אם הוא מועמד — יהי מועמד, אבל בתקופה זו של תעמולת הבחירות, שהוא חייב לקחת בה חלק, ינהל את תעמולת הבחירות לא בקרב אותו ציבור אזרחים שהיה קשור בו. אם זה קצין צבא, לא בקרב חיילים; אם זה עובד בכיר בתחום המיעוטים, ובא במגע עם המיעוטים, לא יעשה זאת בקרב המיעוטים. אם הוא עובד מדינה, שהיו לו עיסוקים בתחום הכספים וההכנסות, לא בקרב אזרחי ציבור זה. אינו צריך להיות המועמד שלהם. הוא המועמד של ציבור אזרחי המדינה. מדוע זה אפשרי באנגליה, כאשר אפילו ראש העיריה אינו יכול להיות מועמד לפרלמנט במחוז שלו, כי יש לו אפשרות להשפיע? יש שם פרו-צדורה שלמה איך אפשר לעשות זאת. יהיה זה לא-טוב אם אנו נשתמש לרעה בדברים אלה.

הלוואי והיו פני הדברים כאלה ששר המשפטים יהיה הצודק. הלוואי ומציאות החיים תהיה כזאת שהאזרחים יראו שאין צורך בכך. לי יש ספק בכך. יש כמה עובדות בקשר לפקדים בכירים לשעבר, ואינני רוצה לפרט את שמותיהם מעל במת הבית. מאחר שאני חושב שהכל שואפים שבמדינה תהיה אווירה של מוסר ציבורי, אני מציע את הצעת החוק הזאת. היא תוסר — הציבור יחשוב על כך. אם יחשוב הציבור שזה מיותר, שאינני צודק, אם המציאות תוכיח זאת — הלוואי. אשמח אם המציאות של החיים הציבוריים במדינה בתקופת הבחירות הבאה עלינו לטובה ובבחירות הבאות לא תצדיק את הצעת החוק שלי אלא את דעת שר המשפטים.

ה"ר י. נבון:

רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אם ביקשתי את רשות הדיבור, הרי רק למטרה אחת — אני חולק על הנוסח אשר אומר: אני יודע על כמה וכמה פקדים אשר השתמשו לרעה, אינני רוצה לפרט את שמותיהם, אבל יש לי רשימה מלאה. זוהי בעצם הטלת פגם בכל הציבור הזה, ואינני חושב כי זוהי הדרך.

ה"ר י. נבון:

נעבור להצבעה. לפנינו שתי הצעות: האחת — להעביר את הצעת החוק של חברי הכנסת צימרמן לדיון מוקדם בוועדה; השנייה — להסיר את הצעת החוק מסדר-היום. אני מעמיד אותן להצבעה זו מול זו.

ה הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה — מיעוט

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום — רוב

נמונים — 1

ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום נתקבלה.

האיש לנהל תעמולה בכל תחום שהוא, רק לא בקרב הציבור הזה. והוא דווקא ציבור שבו יש לו סיכויים שיעריכו אותו. הוא רוצה לרכוש את אהדתו ואת קר-לוחיו. אני חושב, עם כל הכבוד, חברי הכנסת צימרמן, שמוטב שיתחילו לחפש את הצדק הנראה במקומות אחרים בארץ, ולא להטיל צדק מדומה על עובדי המדינה הבכירים. לא צריך להמאס עליהם יותר מדי את החיים. אני מבקש להסיר את ההצעה מסדר-היום.

ה"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר הכנסת צימרמן.

צבי צימרמן (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מצטער שאינני יכול לקבל את דעתו של שר המשפטים, אף-על-פי שהביא — ואני אומר זאת בכנות — נימוקים כבדי-משקל גם נגד הצעת. יש מעט מאוד בעיות בחיים שאפשר לחתוך אותן בצורה של "שחור-לבן". הרוב הם צבעים מעורבים. יש פנים לכאן ופנים לכאן. בדבר אחד אני מוכרח להסתייג מדברי שר המשפטים. הצ-עתי איננה באה להמאס את החיים על ציבור עובדי המדינה הבכירים. הצעתי באה לתת להם את הזכויות המלאות. אבל גם להגדיר את המסגרות לזכויות המ-לאות האלה.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

האם זה חל על אלופי צה"ל?

צבי צימרמן (גח"ל):

בוודאי זה חל. אני יודע מה מדאיג אותך.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

אותי מדאיג האלוף שרון.

צבי צימרמן (גח"ל):

אני יודע שמדאיג אותך האלוף, אבל הצעת החוק שלי באה בדיוק גם למטרה זו, אלופים, עובדי מדינה בכירים, וכו'. אתה בעצמך אומר שיש טעם בטענה זו. כל אדם, שאהוד ואהוב במדינה, רשאי וחייב להתערב במערכת הבחירות, ואסור לנו למנוע אנשים שהם בשי-רות המדינה או בצה"ל מלהיות נבחרים. אבל הדבר צריך להיעשות בצורה כזאת, שתעמולה בקרב החיילים לא תיעשה על-ידי אדם שפיקד עליהם, ותעמולה בקרב ציבור מסויים לא תתנהל על-ידי עובד בכיר שממנו קיבלו את השירותים, ושייתכן גם להבא יקבלו זאת ממנו בצורה מן הצורות, אף לאחר הבחירות.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

איך?

צבי צימרמן (גח"ל):

אם זהו עובד מדינה, שעבד באגף הכנסות המדינה, יש לו אפשרות להשפיע על אנשים שהיו תלויים בו בכל מיני עניינים, והם יכולים להיות תלויים בו, במישרין או בעקיפין, בצורה זו או זו...

שר המשפטים י. ש. שפירא:

איך?

צבי צימרמן (גח"ל):

אין כל סיבה שאותו עובד בכיר לא יחזור אחר-כך לעבוד בשירות המדינה, ויש מקרים כאלה. הצעת

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אבנרי, להנמקת הי-
מנעותו.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הייתי מצביע בעד הצעתו של חבר הכנסת צימרמן. אני מסכים עם רוחה ב-100%. עובדה היא שאני בעצמי העליתי את הנקודה הזאת, כאשר דיברנו על חוק הפרישה של עובדי המדינה. הזכרתי אז גם את אלופי צה"ל. אולם אינני יכול להצי-
ביע בעד הצעה זו של חבר כנסת מטעם סיעת גח"ל, המציע אותה שבועיים לפני תום מועד כהונתה של הכנסת ...

צבי צימרמן (גח"ל):

ההצעה הוגשה לפני זמן רב.

2. חוק הסדר השיפוט בדבר השתייכות ללאום היהודי, תשכ"ט - 1969 (*)

ייחוד עמנו, וכמו שאין אפשרות לשנות את המציאות עצמה, כך אין לשנות את המקובל לפי ההלכה מי הוא יהודי, וכל שינוי בעניין זה מבטל את עצם מהות עמנו.

אין להפריד בעם ישראל בין המונחים דת ולאום, כי אין במציאות הבדלה כזאת. נכון שיש שומרי מצוות עת חכמינו: ישראל אף על פי שחטא, ישראל הוא. ראינו רבים אשר לכאורה התכחשו במשך שנים רבות לשמירת המצוות ולפתע פתאום חזרו בתשובה, והרי במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד.

אולם אף אם יבוא הטוב שבגויים ויצהיר בתום לב שהוא יהודי, אין זה מקנה לו את הזכות להיקרא בשם יהודי. ההלכה קובעת ברורות כי "ולד הבא מן הנכרית, הוא כמותה". הלכה שנייה פוסקת: "נכרי שמל ולא טבל, או טבל ולא מל - אינו גר עד שיימול ויטבול". כלומר, האם היא הקובעת את קדושת הולד ואת הש-
תייכותו לעם ישראל, ואי-אפשר לקטן או לגדול להיחשב או להיירשם כיהודי אם אמו היא נכרית והוא לא נת-
גייר כדת משה וישראל. הצהרת ההורים או המבוגר עצמו אינה מעלה ואינה מורידה. הלכות אלו הן כאמור בבחינת יסודות התורה והמצוות. עם ישראל ותורת ישראל דבקים זה בזה ואין להפרידם לשתי רשויות, עם אחד ודת אחד. באמונת העולם קיים דבר כזה שעמים שונים קיבלו דת זו או אחרת. דת ישראל היא הדת הבל-
עדית של עם ישראל, ועם ישראל בלי תורת ישראל הוא כגוף בלי נשמה. ישראל ואוריינתא וקדשא בריך הוא -
חד הם.

מי שלא מכיר ביסוד היסודות התבו בהכרה זו, שעם ישראל ודת ישראל הם היינו הך, ודת ישראל אינה ככל הדתות, כשם שעם ישראל אינו ככל העמים, - מי שאינו חדור תודעה יסודית זו, צריך לבדוק את שרשי יניקתו בעניין מהות היהדות בכלל.

יהא ברור: לא הישיבה בארץ-ישראל קובעת את ההשתייכות ללאום היהודי, כי יש גם גויים הגרים בארץ-ישראל. הם יכולים להיות אזרחים טובים, אבל

היו"ר י. נבון:

אנחנו עוברים להצעת החוק של חבר הכנסת פרזש - חוק הסדר השיפוט בדבר השתייכות ללאום היהודי, תשכ"ט-1969. רשות הדיבור לחבר הכנסת פרזש.

מנחם פרזש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מביא בזה לפני הכנסת הצעת חוק הסדר השיפוט בדבר הש-
תייכות ללאום היהודי, מכיוון שאנו עדים למקרים רבים, החוזרים ונשנים מפעם לפעם, שבתי-משפט חי-
לונים רוצים להכריע לפי שיקוליהם בשאלה מי הוא יהודי, שהיא כידוע שאלה הלכית גרידא.

אני מציע לקבוע, שאם נחגלעו חילוקי דעות בש-
אלת השתייכותו של אדם ללאום היהודי, יהיו הביורור וההכרעה בשאלה זו בסמכותו הבלעדית של בית-
הדין הרבני, והוא ידון בה לפי חוקי התורה. לא הייתי מביא כעת לפני הכנסת הצעת חוק זו לולא היו בתי-
המשפט מעמידים אותנו לפני עובדות מוגמרות. אם נתעלם מהבעיה, אם לא יותקן חוק ברור בשאלה זו, הרי זה כאילו אנו משלימים עם העובדות הנקבעות על-ידי בתי-המשפט, ובקביעת עובדות אלה הורסים יסוד היסודות למהותו ולייחודו של עם ישראל.

בעיה זו, שעניינה קביעת השתייכותו של אדם ללאום היהודי, היא הבעיה מי הוא יהודי, שהסעירה בשעתו את המדינה ואף גרמה למשבר ממשלתי. הסערה עברה, המשבר חלף מכבר, והבעיה בעינה עומדת, ולא רק זאת, אלא כאמור מעמידים אותנו לפני עובדות.

בסערה שקמה לפני עשר שנים התלבטה הממ-
שלה בבעיה מי הוא יהודי, וב-15 ביולי 1958 אף מונתה על-ידי הממשלה ועדה המורכבת מראש הממשלה דאז, שר המשפטים דאז ושר הפנים. הממשלה הטילה על ועדה זו לשמוע חוות דעת של חכמי ישראל. אמנם, לדעתנו, אין כוח בעולם אשר יכול לשנות יסוד היסו-
ד, שההלכה היא הקובעת מי הוא יהודי. לנו לא היה בעניין זה כל סימן שאלה, אבל גם במשאל זה 90% הוכיחו לממשלה כי אין לשנות סדרי בראשית ביסוד

בהצעתו אין אני מחדש דבר. אני רק מבחיר ומונע פגיעה בחוק נישואין וגירושין, אשר נתקבל כבר בתשי"ג, ואשר לפיו נהגו מאז ייסוד המדינה.

הי"ר י. נבון:

רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני רואה בחומ"רה — עם כל הכבוד — את עצם העמדת הצעת חוק זו על סדר-היום, ואיני יכול שלא להביע את השתוממותי על שהרשו להעלות הצעת חוק זו על סדר-היום. יושב בית-המשפט העליון של המדינה דן בסוגיה, שמע את הטענות ומכין את פסק-דינו. בית-המשפט העליון יושב במקסימום ההרכב האפשרי לו; מפני שהחוק מחייב שהוא יושב במספר בלתי-זוגי, והוא יושב בהרכב של תשעה חברי בית-המשפט העליון. והנה באמצע המשפט מציעים הצעת חוק, שלא בית-המשפט העליון של המדינה ידון בנושא שהוא דן בו היום, אלא בית-משפט אחר. איני יכול לתאר לעצמי דרגה יותר גדולה של בזיון בית-המשפט. הכנסת הקפידה תמיד שלא לטפל בעניינים שיש בהם אבק של בזיון בית-המשפט.

חבר-הכנסת פרוש, המביא אסמכתאות שאין להן כל שייכות לעניין, שוכח מאמר חו"ל חשוב: כשם שמצווה לומר דבר הנשמע, כך מצווה שלא לומר דבר שאינו נשמע.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אתה לא מביא את המקור. זה לא חל על איסור דאורייתא.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

חבר-הכנסת פרוש ידע יפה מאוד שהנסיגות היום-יומיים האלה — רק אמש ניסו להקטין במשהו את סמכותו של בית-המשפט העליון — אינם ראויים להיות נשמעים בכנסת. זה פשוט לא יקום.

אני מבקש איפוא להסיר את הצעת החוק מסדר-היום.

הי"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פרוש.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד שר המשפטים, אני דן אותך לכך זכות רק על שלא הקשבת לדברי. אולי שוחחת עם מישהו כאשר דברתי, ועל כן אמרת מה שאמרת.

אבל יותר מזה מפליא אותי — ואתך הסליחה, כבוד שר המשפטים — דבר אחר. נדמה לי שאתה ידע יותר טוב ממני שבית-המשפט העליון הוא אשר פונה לממשלה ומבקש הבחרה בנקודה יסודית זו.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

למחוק את זה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אני מעיר זאת לאור השקפתך ולאור גישתך.

אבל גם מלבד זה, אני תמה על גישתך היסודית בתשובתך: וכי אינך ידע שאנחנו בדעה, שהשפיטה החילונית אין לה רשות להתערב בענייני אישות? אנחנו

לא יהודים. לא הדיבור בשפה העברית קובע את ההשתייכות ליהדות, כי ישנם גויים רבים הדוברים עברית וביניהם דוברי עברית שונאי יהדות. גם לא השירות בצבא קובע את ההשתייכות ללאום היהודי, כי יש גם אזרחי מדינת ישראל גויים המשרתים בצבא כאזרחים נאמנים למדינה. ישנם גם גויים שפעלו ועשו גדולות בהצלחת נפשות והצילו גם נפשות ישראל, אולם זה אינו קנה-המידה לקביעת היהדות.

אין עם ישראל דוגל בגזענות. ההיפך הוא הנכון. כל מי שרוצה להצטרף בכנות לעם ישראל, מתוך הכרה עמוקה, אנו מקבלים אותו. מי שרוצה להידבק בעם ישראל, דלת ההלכה פתוחה לפניו, אולם רק ההלכה מוסמכת לקבוע בעניין זה, ואין זה שטח הפקר שהכל דשים בו.

למודי נסיון אנו מדברי עמנו. בהתנחל עמנו באר-צנו, בימי יהושע, מזהיר הנביא בדברי חזונו לעתידו וקיומו של ישראל באומרו: "כי אם שוב תשובו, ודבק תם ביתר הגויים האלה הנשואים אתכם, והתחתנתם בהם ובאתם בהם והם בכם, ידוע תדעו כי לא יוסיף ה' אלוהיכם להוריש את הגויים האלה מלפניכם, והיו לכם לפח ולמוקש ולשולטם בצדיכם ולצוננים בעיניכם, עד אבדכם מעל האדמה הטובה הזאת אשר נתן לכם ה' אלוהיכם".

כולנו, בלי ספק, מאמינים בדברי אלוהים חיים אלה, המובאים בספר הספרים שלנו. יכולים הנכם ללמוד מזה, מאין נובעת חרדת יהודי מאמין מתופעת התערערות ייחודו של עם ישראל על ידי כל סטיה משמירתה של טהרת עם ישראל. יראים אנו מאזהרת חזונו לא להיגלות שנית.

תופעה זו אזהרה זו חזרה ונשנה בצורה יותר חריפה בתקופת השיבה לארצנו בימי עזרא. זה היה שבועים שנה אחרי חורבן הבית הראשון. רוב רובו של העם לא אבה לחזור; לנגד עיניהם היו עוד מחוזות האמינם של החורבן הנורא. ונדמה היה אז שהצלת העם והארץ דורשת סטייה זמנית מההלכה המקובלת ביחס לגשים הנכריות וביניהן. ואמנם היו בין מנהיגי האומה אשר נקטו עמדה כזאת, כמו שכתוב שם: "ויד השרים והסגנים במעל הזה". אולם עזרא הסופר ראה בעיני רוחו הטהורה בלדי נכרים אלה ואמהותיהם זרע החורבן וההרס הנורא. הוא ראה וידע, כי העם עלול חלילה להתמוטט מבפנים על ידי זרים ונכרים, ועזרא הסופר, בגדלות נפשו ולהט אמונתו, הצליח להחדיר הכרה זאת בין השבים לציון, עד שקיבלו לעשות דבר המצווה.

אין להעריך את גודל השמחה שהקיפה את בית ישראל כאשר בקום המדינה קיבלה הכנסת את החוק האומר, שבענייני אישות, נישואין וגירושין, תקבע סמכות ההלכה, באמצעות בתי הדין הרבניים. בזה ראינו נס בין הנסים שחזינו. ראינו בזה תחושה עמוקה בעברו של עמנו, כאילו נענינו לקול הקריאה של יהושע בן נון ועזרא הסופר. בהיבטק ישראל על אדמתו, עם תקר מת מדינת ישראל, הוכרז על קבלת חוק הבולם מראש כל פרצה אשר תאפשר לקעקע, חלילה, יסודות ייחודו. ואילו היו שומרים על עקרון זה, שחוקי האישות נתונים בידי ההלכה ובתי-הדין הרבניים, לא היה מקום לכך שאיזה בית-משפט יקבע את ההשתייכות ללאום היהודי. כי זהו היסוד של חוקי האישות.

על כן אני מבקש את שר המשפטים שיטעים להעביר לוועדה את החוק הזה שהצעת, והצעתו אותו עוד לפני זמן, חוק שהוא מחוייב המציאות. אחרת מעמידים אותנו בתי-המשפט לפני עובדות, עובדות הפוגעות בחוק הכנסת, מאחר שהכנסת מסרה את הזכות לדון בענייני אישות לבתי-הדין הרבניים, לפי ההלכה. אני מבקש איפוא להעביר את הצעת החוק לוועדה.

הי"ד י. נבון:

אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה — מיעוט
בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדרי-היום — רוב
ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדרי-היום נתקבלה.

3. חוק צבא הגנה לישראל (הגבלת פעילות מפלגתית), תשכ"ט—1969 *

אברהם ביטון (המערך, עבודה—מפ"ם):

ומה דינו של סמל ורב-סמל?

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אנו מציעים להחיל הוראה זו על קצין בדרגת סגן ומעלה. אנו חושבים שאיננו זכאי ליטול שום חלק בשום פעולה של מפלגה, לא בכנס מפלגתי ולא באסיפה מפלגתית, בשום צורה ואופן שיש להם אופי של פעילות מפלגתית.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

מה פירוש "חלק"? האם איננו זכאי גם להיות נוכח באסיפה כזו?

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

איננו רשאי גם להשתתף באסיפה כזו. אם זוהי פעילות מפלגתית, איננו זכאי ליטול בה חלק בכל צורה שהיא, גם על-ידי נוכחותו, אם הוא בשירות סדיר. לגבי החייל, גם בהצעת החוק שלנו אנו אומרים שמספיקה הגבלה כפי שהיא מנוסחת בפקודות מטכ"ל או כפי שהיא מנוסחת בהצעת החוק שלנו: די שהוא לא יהיה נואם, לא יהיה חבר נשיאות ולא ישתתף בכל דרך דומה, המשווה לעניין אופי של פומביות. ההגבלה הייחידה שאנו באים להטיל על החיילים היא, שהם לא ישתתפו בפעולה פומבית של מפלגה. לעומת זאת, לקצינים אסור ליטול חלק בשום פעילות מפלגתית, אף אם איננה נושאת אופי של פומביות.

אנו פטורים אפילו מלהסביר מדוע אנו באים להגביל חין בהצעת החוק שלנו בין קצין לחייל. גם בחוק שירות המדינה (הגבלת פעילות מפלגתית) לא נקבע כלל אחד לכל עובדי המדינה, אמרנו שיש השפעה מסוימת לעובדי המדינה בדרגה מסוימת ומעלה, ולאלה אסור

אומרים תמיד, שלאחר שהכנסת הסמיכה לכך את הרשות ההלכית, אין רשות חילונית יכולה להתערב בשפיטה ההלכית.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אבל הכנסת היא חילונית.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

הכנסת היא אשר הסמיכה את בתי-הדין הרבניים לשפוט בכל ענייני האישות, נישואין וגירושין, לפי דין ההלכה. איך יכולה הכנסת, לפי דבריו — אם כי לא אמרת זאת — להתערב בעניין שהוא הלכי? שהרי אם תבוא להתערב בעניינים אלה, היא עושה את עצמה פלסטר. כאן צריך להכריע: או — או. אי אפשר לאחוז בשתי הקצוות. כאן צריך להיות ברור מהי דעתנו ומהי גישתנו בענייני אישות במדינת ישראל — האם אנחנו אומרים שההלכה היא אשר תקבע, או שבית-משפט, שלא דן על פי ההלכה, הוא אשר יקבע, מה גם שבית-המשפט העליון, עליו אתה מסתמך, הוא בעצמו אומר: אין אני יודע מה עלי לעשות.

הי"ד י. נבון:

הכנסת תעבור להצעת חוק צבא הגנה לישראל (הגבלת פעילות מפלגתית), תשכ"ט—1969, — הצעת חבר-הכנסת שוסטק. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שוסטק.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מתכבד להביא לפני הבית את הצעת חוק צבא הגנה לישראל (הגבלת פעילות מפלגתית), תשכ"ט—1969. מובן שחוק זה הובא על-ידינו בעקבות עניין שהסעיר את הציבוריות שלנו בשנה זו לרגל הנסיונות להקים חוגי אינפורמציה בצבא. אבל גם בלא קשר לעניין זה, אנו חושבים שהגיע הזמן שהכנסת תחוקק חוק בנושא מהותי כל-כך, חוק שצריך להיכלל במסגרת חוקי היסוד שלנו. הגבלת הפעילות המפלגתית בצבא צריכה לחול בתוקף חוק, ואין להסתפק בעניין זה בפקודות המטכ"ל. חוק קקנו חוק בעניין הגבלת פעילותם של עובדי מדינה, ומן הראוי היה לחוקק חוק בעניין הגבלת פעילותם של אנשי הצבא.

החוק, שאנו מציעים, מרחיק לכת הרבה יותר מאשר פקודות המטכ"ל בעניין זה. אמנם שמענו את ההודעות של דוברי הממשלה בכנסת, שפקודות מטכ"ל הן מספיקות כדי להגביל את הפעילות המפלגתית בצבא, אבל אנו סבורים שאינן מספיקות לכך. לפי פקודות מטכ"ל ההגבלה היחידה היא, שחייל איננו רשאי להשתתף בפעולה פומבית של מפלגה, לא כנואם, לא כחבר נשיאות ולא כממלא תפקיד פעיל אחר באסיפה או כנואם. בהצעה שלנו תקימת הבחנה ברורה בין חייל לבין קצין בדרגת סגן ומעלה. אנו טוענים שקצין מדרגת סגן ומעלה אל לו ליטול שום חלק בפעילות מפלגתית.

לכן אני חושב שאנו צריכים לסתום פרצה זו ולקבוע בחוק את התנאים הללו.

אני יודע שגם שר הבטחון וגם שר המשפטים, ואולי גם ראש הממשלה, חשבו שצריך גם לתקן את פקודות המטכ"ל. שר הבטחון הודיע גם בכנסת ב-18 ביוני 1969: "ראש המטה הכללי ואנוכי סבורים כי יש לשנות בעניין זה הפקודות הקיימות, באופן שהחיילים לא יוכלו להשתתף בחוגים מפלגתיים כאלה, ולכן הציע המטכ"ל תיקון לפקודה, על-פי נאסרה השתתפותם של חיילים בחוגים העוסקים בשאלות מדיניות או בטחוניות. אבל כפי שפורסם, לא קיבלה הממשלה, לדאבוני, את הצ' עותינו לשינוי הפקודות בעניין זה, ולכן המצב כיום הוא שכל מפלגה יכולה לקיים חוגים לאינפורמציה, וחיילים רשאים להשתתף בהם, כבעבר, מבלי שיעברו בכך על פקודות המטכ"ל".

אנחנו חושבים שצריך לסתום פרצה זו ולתקן את החוק. שר המשפטים, בתשובה להצעות לסדר-היום של חבר-הכנסת קלינגהופר ושל חבר-הכנסת אונא, אמר גם הוא: ייתכן ויהיה מקום לשיפור של פקודות המטכ"ל הנוגעות לפעילות פוליטית של חיילים.

משום כך הצענו את החוק הזה. אינני יודע אם ניסוח זה של החוק הוא כבר מושלם. אם נוסח זה יעבור לוועדה, ודאי ימצאו שם שאפשר לנסח זאת בצורה שונה במקצת. בכל זאת רצינו להיות זהירים גם בניסוח הזה, ולא להכביד יותר מדי. אבל הבעיה הזאת היא בעיה חשובה ורצינית, שקובעת בנפש האומה, ואי-אפשר להתחמק ממנה.

אנו מציעים לכנסת להעביר את הצעת החוק לדיון טרומי בוועדה.

הי"ד י. נבון:

רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הדוקומנט הזה שנקרא פקודות המטכ"ל הוא דוקומנט שאינו סודי, הוא ידוע לציבור; מסמך שהוא ידוע לחיילים, שהם חלק גדול מן הציבור. אין זה דוקומנט שכתוב בנוסח של חוק. הוא כתוב ככל האפשר בצורה לא לגמרי קולו-קוואלית, אבל לא בצורה משפטנית. וההוראות ביחס לפעילות פוליטית קיימות גם הן בתוך פקודות המטכ"ל.

כבר אמר חבר-הכנסת שוסטק שההוראות הקיי-מות הן בשימוש כמעט מאז הקמת צה"ל. חבר-הכנסת שוסטק גם הודה שהעניין פעל יפה עד היום הזה. לא היה תקדים להצעה - בין מצד הממשלה בין מצד חבר כנסת כהצעה פרטית - להכניס שינויים בפקודות המטכ"ל. דבר זה כשלעצמו, כמובן, אינו קובע שלא יכולה להיות הצעה כזו פעם אחת. הפעם הראשונה, אלא שמן הסתם יהיה זה כאשר יתרחש משהו קשה שמכרחים להתריע עליו ולהביאו לידי שינוי, בדרך הבלי-דיגלה ביותר של פקודות המטכ"ל.

אבל שום דבר לא התרחש. איש לא טען שהיתה סיבה כלשהי להכניס שינויים כה דרסטיים בפקודות המטכ"ל. גם בדרך הגילה, כפי שמציע חבר-הכנסת שוסטק. היתה הצעה, ואין זה סוד, מתוך רצון כן לשתף את ציבור החיילים בחיי המדינה, לדבות חייה המדי-ניים, מצד אחד, ומתוך רצון לשמור על חסינותו של

לעסוק בפעילות מפלגתית. חשבנו שלגבי עובדים בדר-גות נמוכות יותר העניין איננו מסוכן כלי-כך. גם כאן אנו חושבים שיש הבדל גדול בהשפעה בין קצין לחייל.

החידוש האחד שאנו מציעים מתבטא בכך שאיננו סבורים שיש להסתפק בפקודות מטכ"ל בנדון זה. אלא יש לקבוע זאת בחוק הכנסת. והחידוש השני מתבטא באותה הבחנה בין חייל לבין קצין בדרגת סגן ומעלה. קצין בצה"ל אינו צריך להיות מעורב בחיים הפוליטיים בכל צורה שהיא. בכך אנו סותמים את הפרצה שנת-גלתה בעת הוויכוח על עניין הכנסים והחוגים לאי-פורמציה. אמנם לפי פקודות מטכ"ל אסור לקיים כנסים של חיילים או של קצינים, הנערכים על-ידי רשות שאינה צבאית, או רשות צבאית שאינה מוסמכת. אבל במה ההבטאה אותה הערמה על הפקודה? היא התבטאה בכך שזה לא היה דווקא כנס של קציני צבא מובהקים, ואלו שהיו מביאים לכנס גם אזרחים, קצינים לשעבר, וכל העניין היה כשר. וגם נוסחה הודעה לכנסת בשם הממשלה, שכל העניין לא היה בלתי-חוקי. אנו רוצים לסתום פרצה זו ולקבוע שקצין בשירות סדיר לא יוכל ליטול שום חלק בפעילות מפלגתית, ואם זו פעילות של מפלגה, לא יהא זכאי להשתתף בכנסים כאלה.

שמענו את דבריו של שר המשפטים בעת הדיון שהתקיים בכנסת בקשר לחוגים לאינפורמציה. איננו מתעלמים מן השיקולים שהיו בממשלה, כפי שהסביר אותם שר המשפטים, שמצד אחד אין להכניס את הצבא למחלוקת המפלגתית הפוליטית, ומצד שני אין לנתק את הצבא מן הציבור ומן העם. אני מסכים בכל לב לשיקול זה. אינני חושב שהחיילים שלנו צריכים להחיל משולל מדינית מן המוסדי הכרה או-רחית, כי הרי הם חלק של העם, ואיננו אומרים שהצבא או חלק מאנשי הצבא צריכים להיות מחוץ לחיים המדיניים של האומה; אנו רק חושבים שהם חייבים להיות מחוץ למאבק המפלגתי הקיים בתוכנו.

עד כה יכלה מדינת ישראל להתנאות בצבאה וב-מערכת המשפט שלה, שהם מעבר לכל חשד של התערבות בעניינים מפלגתיים. אנו חושבים שכן צריך להיות גם בעתיד. זהו ההישג הגדול ביותר של הדמו-קרטיה שלנו, של הבגרות שלנו, זהו היסוד האיתן ביותר של בטחוננו הצבאי. האינטרסים של האומה הם מעל לאינטרסים המפלגתיים. לדעתנו, אסור להעמיד את החייל ואת הקצין אפילו במבחן כלי-שהוא בין נאמנות למפלגה או לקו המפלגתי לבין נאמנות לתפקיד ולבט-חונה של האומה. פעילות מפלגתית בצבא, סחיבת הקצינים לפעילות מפלגתית, מוכרחה במקומם או במ-אחר להביא לידי מבחן נפשי קשה לקצינים ולחיילים. ואל יגידו לי כי בעבר, ברוך השם, לא נוצרו סכנות כאלה, אף-על-פי שהיו חוגים לאינפורמציה. כבר שמענו פעם מה שאמר פרופסור בשווייץ בעת הדיון בוועדת המגדירים של בריטניה, בתשובה לטענה של הנציב העליון דאז אשר הסביר כי במשך תשע שנים לא היו פוגרומים בארץ-ישראל, וכך הם לא היו מוכנים לקראת פוגרום זה; אמר אותו פרופסור: אמנם אני מכיר עיירה אחת בשווייץ שבה לא היו במשך תשע שנים כל שרי-פות, ובכל זאת היא לא חיסלה את מבכיי-האש שלה, יכולה לפרוץ שריפה גם בשנה העשירית. העובדה שעד כה לא היתה סכנה כזו, אין פירושה שסכנה כזו איננה צפויה בעתיד.

אני התלבטתי התלבטות כנה לגבי העקרון שהעלה חברי הכנסת שוסטק, מן הסיבות הבאות: להוציא לח" לווטין מפעילות פוליטית את צה"ל, את רבבות הצעירים המגויסים בכל צורות השירות, זהו דבר שיפגע פגיעה חמורה ביותר בדמוקרטיה הישראלית.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
על זה אין ויכוח.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
בכל האסיפות, שבהן אני מופיע, אני שמח לראות חיילים וקצינים. הם שואלים שאלות לעניין, הם מוסיפים לא פחות מאחרים עלי-ידי שאלות בענייני חוץ ובטחון, שלום ומלחמה. והנה ההצעה שלך, חברי הכנסת שוסטק, שבאה למנוע השתתפותם באסיפות, אפילו בתלבושת אזרחית. זהו דבר שלא ייתכן. זה דבר פסול.

לא הצבעתי בעד הסרתה של ההצעה מסדר היום, כי במצב הנוכחי קיימות בתחום זה סכנות חמורות מאוד. קודם כל, אין שוויון בין המפלגות. קצין השייך לתנועה שלך, או אפילו לתנועה שלי, מפחד להשתתף באסיפה שלך או שלי. קצין השייך לסיעה מקובלת, לא יפחד. אני יודע זאת מנסיוני. תנאי החיים בצבא מאפשרים, מטבע מהותם, שליטה על האדם בצורה שאינה קיימת בשום מסגרת אחרת. יתר על כן, יש בעיה של פעילות פוליטית בתוך הצבא מטעם הצבא. שר הבטחון אמר בתשובה לשאלתא שלי, לפני שבועיים, שהרמטכ"ל חוקר מקרה שבו אדם מטעם אלוף פיקד ההדרכה (אני מוסר פרטים שמסר שר הבטחון מעל במת הכנסת), מטעם האלוף אריק שרון, הופיע במחנה צבאי, ערך מסדר והטיף לסיפוח כל השטחים המוחזקים למדינת ישראל, ודרש מן החיילים במסדר להביע את דעתם. הדבר נתון לחקירה של הרמטכ"ל, לדברי שר הבטחון, לכן אין ספק שהמקרה עצמו היה. מה בדיוק הפרטים, תעלה החקירה.

לא רציתי להצטרף לדעתו של שר המשפטים, כי אינני רוצה לתת גושפנקא שלי לטענה שהמצב הקיים הוא כשורה. המצב הקיים - בהחלט אינו כשורה. חבל רק שההצעה של חברי הכנסת שוסטק היא גרועה יותר אף מן המצב הקיים.

4. חוק המעבר (תיקון), תשכ"ט-1969 *

אפשרות להצביע בעדה, כהפגנה של רצון לשנות את פני הדברים בבית הזה.

כולנו יודעים שיש צורך ברפורמה יסודית של הכנסת. כשבאתי לכנסת, לפני ארבע שנים, היה המצב בכל רע. בימי כהונתה של הכנסת הזאת חלה הרעה גדולה נוספת.

הנוכחות הממוצעת במליאת הכנסת ירדה בחדשים האחרונים מעשרים וחמשה לעשרה עד חמישה-עשר. עכשו נוכחים, נדמה לי, פחות מחמישה-עשר. עובדה פשוטה זו, המנקרת את עיני הציבור יום יום, אינה אלא סימפטום למחלה הרבה יותר עמוקה.

צה"ל מפני התערבות מפלגתית ופעילות פוליטית בלתי-רצויה, מצד אחר - היה רצון להכניס ניסוח נוסף, יותר מבהיר, בתוך פקודות המטכ"ל. בסופו של דבר, המוסד האקסקוטיבי של המדינה, הממשלה, דנה בדבר. כמו בהרבה מאוד דברים - אינני בא להכחיש ואין צורך להכחיש - מכריעה הממשלה ברוב דעות. וגם הפעם הוחלט שמאחר שהתקנות הספיקו עד עתה ושום דבר לא נתרשש, גברה הדעה שאין צורך לשנות. בדרך כלל אין משנים חוקים והוראות מסוג זה, אלא אם כן יש צורך בכך. הרוב בממשלה - וכפי שאמרתי, הממשלה תמיד פועלת ברוב - החליט שאין לשנות, ושיש להשאיר את התקנות כמות שהן.

וזהי כמובן זכותו של חברי הכנסת שוסטק לומר לממשלה: לא זו בלבד שאת לא צדקת, אלא שצריך להרחיק לכת הרבה יותר ולחוקק חוק מיוחד, דבר שאיש לא הציע אותו בתוך הצבא.

לכן אני מציע להסיר את הצעת החוק מסדר היום.

חי"ר י. נבון:

לפנינו שתי הצעות: האחת, של חברי הכנסת שוסטק, להעביר את הצעת החוק לדין טרומי בוועדה; השנייה, של שר המשפטים, להסירה מסדר היום. אני מעמיד את שתי ההצעות להצבעה זו מול זו.

ה הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדין טרומי בוועדה - מיעוט

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר היום - רוב

ההצעה להסיר את הצעת חוק צבא הגנה לישראל (הגבלת פעילות מפלגתית), תשכ"ט-1969, מסדר היום נתקבלה.

חי"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחברי הכנסת אבנרי, להנמקת היותו מנועתו.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

כבוד היושב-ראש. כל ההצעות היום הן דמוני-טרטוביות, כי ברור לכולנו ששום הצעת חוק פרטית אינה יכולה לעבור בוועדה לפני תום כהונת הכנסת.

חי"ר י. נבון:

הכנסת תעבור להצעת חוק המעבר (תיקון), תשכ"ט-1969, - הצעת חוק של חברי הכנסת אבנרי. רשות הדיבור לחברי הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. בגלל הסעיף הש-רירתי בתקנון, שהונהג בכנסת השישית, במפורש כדי לבלום את יומתנו, לא יכולנו להגיש הצעה זו לפני שנה או שנתיים. בכל זאת החלטנו להעלותה עתה, שבועיים לפני תום כהונת הכנסת השישית, כדי לתת לכנסת

ריבון, הוא מצביע לעתים קרובות ביותר נגד הרוב של מפלגתו. הוא תוקף לעתים קרובות ביותר את הממ" שלה, שבראשה עומד הנשיא של מפלגתו, בלי שהדבר מפריע לתחיקה השוטפת ולניהול הסדיר של ענייני המדינה.

ההבדלים הבסיסיים בין המשטר הנשיאותי האמריקני ובין המשטר הפרלמנטרי הישראלי אינם משנים לגבי הצורך החיוני בעצמאותו של חבר כנסת בכל ענייני הכנסת, וזאת האמון ואי-האמון בממשלה. על כך בנויה הצעת החוק שלנו.

היא באה לבטל את הסעיף בחוק המעבר, שהושאר בתקפו גם כאשר נתקבל חוק יסוד: הממשלה. האומר כי השר יכול להיות ממוטרם אם הצביעה סיעתו נגד הממשלה, או אם נמנעה מהצבעה, בכל עניין הנוגע לכספים ובכל עניין אחר שהממשלה מחליטה להכלילו במסגרת זו.

אפשר היה להבין סעיף זה - להבין ולא להצדיק - בימים ששררה אי-יציבות יסודית במשטר הקיים, והממשלה מטה ליפול בכל רגע. אולם כיום יש סיעה בעלת רוב מוחלט בכנסת, והיא מקווה להגיע לאותו מעמד גם בכנסת הבאה, אם שר הבטחון לא יעתר לבקשות ידיו (ומי שיש לו ידדים כאלה, אינו זקוק לאויבים).

יתר על כן, יש במדינה ליכוד לאומי המקיף 90% מן הכנסת, ואין שמץ של ספק שאותה ברית-אינטר-סים, תחת דגל שעת החירום, תישאר קיימת גם בכנסת הבאה.

אם כן, מהי ההצדקה למנוע כל שמץ של עצמאות מחבר הכנסת היחיד? איזו הצדקה יכולה להיות לכך, וזאת הרצון של המנגנונים המפלגתיים לשלוט שלטון מוחלט בחברי הכנסת, להפכם בדרך זו לרובוטים של הצבעה, ולהפוך את הכנסת כולה לחותמת-גומי ביד הממשלה?

הדבר מוכח בעליל על-ידי העובדה שכלל שגדל הליכוד הלאומי ומתמזגות הסיעות למפלגות-לווייתן, כן מצטמצמות והגרסאות הזכיות השמורות בתקנון הכנסת לחבר הכנסת היחיד, כיחיד. ההצעה לסדר-היום והצעת החוק הפרטית, שהיו שמורות לחבר כנסת היחיד בראשית כנסת זו, הופקעו בגללנו, ונעשו נחלת הסיעות על-פי מיכסה. המכשיר האחרון שנותן ליזמת חבר הכנסת, השאלתה, שלקפת לו אותה הסכנה, ורשאי המערך כבר הצהירו על כוונתם להפקיעו מיד אחריו בהחירות.

כבוד היושב-ראש, הצעת החוק שלנו כוללת שני עקרונות: ראשית, חובת האחריות הקולקטיבית תחול רק על הצבעות אמון, וגם במקרה זה תקבע רק הצבעת רוב הסיעה ולא כולה, ולמיעוט של חברי הסיעה נשאר איפוא החופש המצפוני גם במצרה קיצוני זה.

שנית, אם הצביע רוב חברי הסיעה נגד הממשלה בהצבעת אי-אמון, או אם נמנע מהצבעה, תהיה פרישתה מן הקואליציה אוטומאטית, ולא יחזור המשחק המגוון שהיינו עדים לו לא מכבר, כאשר סיעה שלמה נמנעה מהצבעה על הצעת אי-אמון לממשלה, ובכל זאת נשארה בממשלה, מפני שהממשלה לא החליטה בפי-רוש לגרש אותה.

אין לי הרבה תקוות כי הצעה זו תתקבל על-ידי

למה יטרח חבר הכנסת, איש הסיעה הגדולה, לבוא אל המליאה הזאת? למה בכלל יתייחס לתפקידו כחבר כנסת כאל מלאכה קדושה? אותו חבר כנסת אינו יכול להצביע בהתאם למצפנו, אם מצפנו אינו תואם את הצו של המנגנון הסיעתי. אין הוא יכול ליטול את רשות הדיבור ולהביע בגלוי את דעתו, אם דעה זו נוגדת את החלטת הסיעה. אין הוא יכול להעלות הצעת חוק או הצעה לסדר-היום, ואפילו להגיש שאלתה, אם עמדתו סותרת באותו עניין את המעמד שקבעה מפלגתו - לעתים קרובות בניגוד למצע המוצהר שלה, מתוך קנוניה עם מפלגות אחרות, מתוך מקח-וממכר מפלגתי.

כמה פעמים ראינו בכנסת זו את אנשי המפד"ל נמנעים מלהצביע נגד ניתוחי מתיים, בניגוד מפורש למצפונם? היום היתה הצבעה על עניין דתי מובהק, וחברי סיעת המפד"ל נעדרו באופן בולט ממליאת הכנסת. כמה פעמים נאלצו חברי כנסת מן המערך לברוח מן המליאה, מפני שלא רצו להצביע בעד עניין של כפייה דתית? כמה פעמים הצביעו חברי כנסת ממפ"ם בניגוד למצפונם? היום נכחו שני חברי כנסת של מפ"ם במליאת בעת ההצבעה על צווי הריתוק לדוורים. אחד נמנע ואחד הצביע בעד עמדת הממשלה. כמה פעמים נאמו חברי כנסת, כמעט מכל הסיעות, נגד הצעות חוקים והצביעו בעדן בתום הדיון?

תופעות אלה הן בעוכרי הכנסת. הן מערערות את הרצון הטוב של חבר הכנסת להתייחס לעבודתו בחרדת קודש ואף ברגיונות. אפילו חברי הכנסת החדשים, שבאו לפני ארבע שנים שופעי מרץ וכוונות טובות - אני זוכר זאת -, מה נשאר היום מקץ ארבע שנים מתק-וותיהם, מכוונותיהם ומרצונם הטוב?

את שרשי הרע אפשר לאתר בשני מושגים, שנהפכו לגידולים ממאירים, לא מפני שהם רעים כשלעצמם, אלא מפני שהסתאבו והתעוותו והסתלפו עד כדי הפיכתם למפלצות: המשמעת הסיעתית והאחריות הקולקטיבית.

לדיון עומד העקרון: האם מורכבת הכנסת מקומץ של סיעות או שהיא מורכבת ממאה ועשרים נבחרים ציבור, בעלי דעה, מצפון והכרה אישית.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):
הכנסת מורכבת מסיעות.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה-מפ"ם):
הכנסת בכל זאת אינה מורכבת מחברי כנסת בתפוזות.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):
מה שאתה רוצה - זו אנרכיה מוחלטת. באיזה פרלמנט בעולם קיים דבר כזה?

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
אתייחס להערה זו.

מובן מאליי שהסיעות הן חיוניות לניהול עבודת הכנסת. אפילו הסינט האמריקני, הדומה בגדלו לכנסת זו (אפילו סידורי הישיבה דומים למדי, הייתי שם לפני שבועיים וראיתי שאולם הישיבות שלהם דומה למדי לשלנו) זקוק לסיעות לאירגון עבודתו. אולם האם קיומן של סיעות אינו יכול להתישב, אינו צריך להתישב, עם קיומו הריבוני של הנבחר? הסינטור האמריקני הוא

יש דברים אשר אנשים הנכנסים לקואליציה אומרים: בדברים מסויימים אני חייב לשמור לי חופש. והחברים מבינים — אם מרצון ואם מאירצון. בדרך כלל השאלה איננה מתעוררת או לא נתעוררה בצורה חמורה עד אשר באה אפשרות חדשה למעשה — אם גם לא להלכה, כי למעשה היתה קיימת תמיד — להעמיד סיעה זו או זו במצב של מבחן, שהיא צריכה לשמור על אחד משני הדברים: או להצביע נגד הכרתה המצונית — ואני אינני מדבה במחירון של נושאים מצפוניים, אבל יש דברים אשר בשביל אנשים מסויימים הם מצפוניים לחלוטין; כל זמן שהשאלה היתה באה לדיון לגופה — בהנהלת הקואליציה היתה תמיד הבנה לכך, והיא היתה אומרת: תוכל להימנע. אבל כאשר מלבישים את עניין הנושא המצפוני המסויים לבוש של אי-אמון — מעמידים את חברי הכנסת במצב קשה. לפי המצב החוקי הקיים, מכיוון שההכרעה בסופו של דבר היא לראות את זה כעניין חמור, או כעניין שיש להתייחס אליו בהבנה ובסלחנות — הדבר נתון לשיקול-דעתה של הממשלה.

עכשיו בא חבר-הכנסת אבנר ומציע כי מי שיימנע בהצעת אי-אמון — באופן אוטומטי יצא מן הממשלה, אף-על-פי שאין הממשלה רוצה בזה, אף-על-פי שהכנסת אינה רוצה בזה, ואף-על-פי שהסיעה שנמנעה אינה רוצה בזה — אלא יש לכפות עליה את הדבר.

אותי בכל זאת מעניינת העובדה, שחבר-הכנסת אבנר מדבר על השרירותיות של התקנון, בו בזמן שהוא כמו פיו אמר, שהוא לא הציע הצעת חוק לגופו של עניין, אלא מפני שהדבר מקנה לו זכות לנאום עכשיו פעם אחת וכעבור זמן-מה בשנייה, והוא נואם נאום בחירות, כפי שאמר.

יש לשמור על התקנון וזכותו של התקנון שמורה, אך הייתי מציע, שתישמר גם לחברי הכנסת הזכות להסיר את ההצעה מעל סדר-היום, ואני מקווה שיעשו זאת.

הי"ד י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנר.

אורי אבנר (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני יכול להסתפק במלים מעטות, כי לדעתי לא הביא שר המשפטים אף נימוק ענייני אחד הסותר את מגמת הצעת החוק.

אקדים ואומר, כי אני מצהיר מעל דוכן זה, שלא אני ולא העתון שאני שייך אליו, לא פרסמנו מעולם חומר כלשהו המבזה את הכנסת. נכון שפרסמנו — לפני שבאתי לכנסת, בזמן שהיני כנסת ונפרסם גם בעתיד — חומר המבטא את ביקורתנו העקרונית העמוקה ביותר לגבי מבנה המפלגות בארץ. לא על עצם קיום המפלגות, אלא על המבנה והאידיאולוגיה של המפלגות הוותיקות בארץ. על כך יכול הייתי לנאום כאן נאום ארוך, אלא שרק לפני שבוע הוצאתי ספר, שבחלקו הגדול מוקדש לנושא זה, וארשה לעצמי לשלוח לשר המשפטים עותק של ספר זה, כדי לחסוך לעצמי ולכנסת נאום ארוך.

לגבי התלונות של שר המשפטים על פעילות סיעתי, פעילות שלי ופעילות חברי בכנסת — אני רואה בהן מחמאה, ועל כן איני רואה סיבה להתנגד להן.

הכנסת, שהרי גם עליה אין חברי הכנסת יכולים להצביע לפי מצפונם, ואפילו היו רוב חברי הכנסת משוכנעים שהצעתנו צודקת, נאלצים היו על-פי המשמעת הסיעתית להצביע נגדה. יהיה מעניין מאוד אם סיעת גח"ל תצביע נגד הצעה שהיא עצמה דגלה בה לפני שהשתלבה בקואליציה. ברגע זה נעדרת סיעת גח"ל מן האולם, כשם שסיעת המפד"ל נעדרה מן האולם בעת ההצבעה על השאלה "מיהו יהודי". וזהו, אולי, הסימפטום הקיצוני ביותר של המחלה שאני מדבר עליה.

אפשר להאשים אותי בכך שהצעה זו היא תעמולה בחירות. אני מודה באשמה זו. מנוי וגמור עמנו ללכת אל הבוחר ולומר לו: הפרלמנטאריזם הישראלי חולה, השתלטות המנגנונים המפלגתיים היא אסון, לדמוקרטיה הישראלית כולה נשקפת סכנה חמורה.

כדי לבצר דמוקרטיה זו, כדי להשתיי את החיים המפלגתיים הדרושים על בסיס בריא של מלחמת דעות ומאבק על עקרונות, כדי להקים כנסת שתהיה מורכבת מאישים ריכוזיים, עצמאיים, בעלי הכרעה עצמית — בלי פגוע בקיום הסיעות בכנסת — יש לחולל רפורמה יסודית בכנסת. רק כך אפשר למשוך לכנסת את האישים החסרים בה כיום: מומחים כלכליים, מומחים צבאיים, אנשי דוח, אישי מדע וטכנולוגים.

ההצבעה של היום תהווה מבחניה זו סימן דרך לבאות.

הי"ד י. נבון:

רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אינני יודע אם ההצבעה בעניין זה תהיה סימן דרך לבאות, אבל ברור לי שהצעת החוק איננה שום סימן, איננה דרך, ואינני יודע לאן היא באה.

במשך מספר שנים לא מועט לפני שנכנס חבר-הכנסת אבנר לכנסת, והוא איש ידוע בציבור, עורך שבועון, — הטיף הוא בשבועונו מדי פעם בפעם לביויה של הכנסת. ואפשר לעשות קובץ גדול של מאמרים, רשימות ורפורטז'ות אשר מטרתי המרכזית היתה לבנות את הכנסת. אכן, שיטה, מותר. כאשר אין חוק שאוסר — מותר הדבר. באנגליה אסור הדבר. אבל כאשר ראה שבכל זאת לא פגע בכנסת, החליט להיכנס לכנסת, ונכנס. הוא עוסק בהטפת מוסר לחברי הכנסת על סתומים לו את פיו. אינני עוסק בסטטיסטיקה, אבל אני חושב שבעניין זה — יהיה בכך משום ביטול זמן. אבל חבר-הכנסת אבנר יודע מה הפרופורציה שלו בדיבור, בדברים אשר איננו שותף להם, אלא — אם יש הצעה כל שהיא הוא נמנע ויש לו צורך להסביר את הימנעותו; בדברים אשר הוא בכל נפשו נגדם — הוא נמנע, והוא גם אומר זאת. הוא בא ואומר: אני נמנע מפני שאני רוצה לשאת את נאומי.

עכשיו הוא בא להסדיר את הדברים בתוך הקואליציה. אינני יודע מה יהיה הרכבה של הממשלה הבאה או מה יהיה הרכבה של הקואליציה הבאה, אבל עד כמה שאני יכול לנחש, אין חבר-הכנסת אבנר מציע את עצמו להיות שותף לקואליציה וכנראה איש לא יציע לו זאת. עכשיו הוא רוצה להסדיר את הדבר אשר הוא חלק בלתי-נפרד של החיים הקואליציוניים.

— הצעות חוק של חברי כנסת (ברעם, אבנרי, נבון); חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 2)
— (צדוק)

מי כמון, חברי הכנסת ברעם, יודע, שלא צריך לזלזל אפילו בקול אחד? קול אחד יכול להיות חשוב. לגופו של עניין: לא הצעתי, והדגשתי זאת בדברי, לבטל את המבנה הסיעתי של הכנסת. אילו הצעתי זאת, היה הדבר מחייב שינוי הרבה יותר גדול בכל המ"ע, ערך המפלגות. אני טוען למען איוון בין כושר העבודה של הסיעה לבין חופש ההצבעה וחופש הפעולה של חבר הכנסת הבודד.

לכן באתי והצעתי להחריף את עניין המשמעת הקואליציונית. הצעתי להחריף לגבי הצבעות אי-אמון, הדבר הקובע לגבי עמידתה של הממשלה או נפילתה. לעומת זאת הצעתי לבטל את שאר הדברים. ואילו עמדתך שלך, שר המשפטים, מבטלת לחלוטין את עצ"מאותו של חבר הכנסת, וזולת אם ראש הסיעה או ראשי הסיעות יואילו בטובם לתת לו חופש כזה.

דיברתי במשך ארבע השנים האחרונות עם חברי כנסת רבים גם מסיעתך. לא אכיר שמות, אך סבורני, שאילו היו הם חפשיים בהצבעתם עכשיו, היו הם הרא"שונים המצביעים בעד הצעתי. דווקא אני זקוק להפחות מכל חבר כנסת אחר בבית זה.

הי"ר י. נבון:

לפנינו שתי הצעות: האחת — להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה; השנייה — להסירה מעל סדר-היום. אני מעמיד את שתי ההצעות להצבעה זו מול זו.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה — מיעוט

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום — רוב

ההצעה להסיר את הצעת חוק המעבר (תיקון), תשכ"ט—1969, מסדר-היום נתקבלה.

ח. חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 2), תשכ"ט—1969 (*) (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

חיי אדם בקרב האוכלוסיה האזרחית בעת התקפה ולהקטין ככל האפשר את הפגיעות והסבל, שעלולים להיגרם לאוכלוסיה בעת מלחמה. גדולה החשיבות והחיוניות של פעילות זו לכושר-העמידה של המדינה בשעת חירום.

לביצוע משימותיו מאורגן הג"א בשני מישורים: המישור הכללי-ארצי והמישור המקומי. המעמסה העיקרית של נקיטת אמצעי התגוננות אזרחית מוטלת על הדרג המקומי, בעוד שתפקידו של הדרג הארצי הוא בעיקר לווסת את האמצעים העומדים לרשות הג"א, לפקח על ביצוע הפעולות של הדרג המקומי ולהבטיח אפשרות של תגבורת לגורמים המקומיים במקרים של תקריות בהיקף רחב, בהן לא יוכלו הגורמים המקומיים לטפל ביעילות בכוחות עצמם.

במישור המקומי מבוססת פעילות הג"א על שיתוף-

משה ברעם (המערך, עבודה—מפ"ם):

אינך צריך לדאות בהן מחמאה, כי בפשטות אמר לך שר המשפטים, שאין אתה מצביע לפי מצפונך. למשל — עניין ניתוח מותם.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אקרא לך אתגר מעל הדוכן...

משה ברעם (המערך, עבודה—מפ"ם):
רצית להופיע כמסתייג.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

מעולם לא הסתייגתי מהצבעה כל שהיא רק כדי לנאום. זוהי טענה של שר המשפטים שאני רוצה להכ"חישא בתוקף. כל הקורא את עשרות דברי-ההגמקה שלי להסתייגויותי הרבות ימצא כי מעולם לא אמרתי, גם לא השתמע מדברי, שאני בעד הצעה מסוימת, ושנמנעתי מלהצביע בעדה או נגדה. בדקו ותיווכחו, ואם תביא לי דוגמה אחת, אבקש סליחה מעל דוכן זה ואמסור על כך הודעה אישית.

משה ברעם (המערך, עבודה—מפ"ם):
אביא לך.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אחזק את דברי שר המשפטים שטען כי לא אהיה בקואליציה. אם אהיה בכנסת הבאה, בסיעה קטנה או גדולה, לא אהיה אני, ולא יהיו חברי, שותפים לשום קואליציה, המבוססת על המימסד הקיים.

משה ברעם (המערך, עבודה—מפ"ם):
לא יומינו אותך.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

לעולם אין לדעת. אם יפרש השר דיין, ייתכן ותצטרכו להתחנן על כל קול בכנסת, ולכן אל תראו את עצמכם כיום בבחינת בעלים בעמך.

הי"ר י. נבון:

אנו עוברים לסעיף ג' בסדר-היום: חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 2), תשכ"ט—1969, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור לחבר-הכנסת צדוק, יושב-ראש ועדת-המשנה של ועדת החוץ והבטחון בעניין זה.

חיים יוסף צדוק (בשם ועדת החוץ והבטחון):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בשם ועדת החוץ והבטחון אני מביא לקריאה שנייה ושלישית את חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 2), תשכ"ט—1969.

חוק ההתגוננות האזרחית מטיל על הג"א את האחריות לגקוט אמצעים "לשם התגוננות מפני כל התקפה או סכנת התקפה על האוכלוסיה האזרחית או לשם צמצום תוצאותיה של התקפה כזאת". פעולות הג"א הן פעולות ההכנה בעת רגיעה והן הפעולות שצריכות להתבצע בשעת לחימה, נועדו איפוא להציל

רחית, תוך תשומת-לב מיוחדת להתפתחות אמצעי הלחימה בזמן האחרון.

בטרם אעמוד על ההוראות העיקריות של החוק, אני רוצה לסקור בקצרה את האמצעים שנקטו מאז מלחמת ששת הימים להגברת בטחון האוכלוסיה האזרחית בשעת מלחמה.

סכום של 80 מיליון ל"י, בקירוב, הועד לצרכי התגוננות אזרחית למשך השנים 1968-1970, ואמצעים אלה נתנו לפעילות הג"א, בפרט בתחום הקמת מקלטות ומחסות ציבוריים, תנופה רבה, בעקבות זאת הוקמו מקלטות ומחסות למאות אלפי תושבים.

התחילה נמשכת הפעולה לצידם ולהכשרתם של מפעלים, מוסדות ציבור ועובדיהם להתגוננות מפני הסכנות הצפויות בשעת לחימה, ונעשים גם צעדים להעמדת ציוד אישי לרשות האוכלוסיה האזרחית כולה. הוקצבו אמצעים והושקעו מאמצים רבים בשיכלול ההצטיידות בכל תחומי התגוננות האזרחית. נמשכים המאמצים לשיפור מערך ההתראה והצופרים ולהגדלת אמצעי הקשר, השליטה והבקרה שבדי הג"א. מאמצים רבים מושקעים כדי להגיע לרמת אחזקה גאוותה של הציוד הייעודי של הג"א, דבר שיתרום בודאי תרומה רבה להעלאת רמת העבודה של הג"א והיקף ההגנה לחיים ולרכוש, ששירותי הג"א יוכלו להעניק בתקופת לחימה.

גם בשירותי הג"א עצמם נעשו מאז מלחמת ששת הימים צעדים חשובים להגברת יעילות עבודתם. וכן משקיע הג"א מאמצים רבים מאוד במחקר ובפיתוח, למען התקדמות שירותי הג"א בכל התחומים.

עכשיו אני רוצה לעמוד בקצרה על ההוראות העיקריות של החוק.

בסעיף 1 של החוק הכנסנו שני שינויים בהגדרה של "התגוננות אזרחית". השמטנו את המלים "מצד מדינה זרה", כדי לאפשר פעילות הג"א להתגוננות מפני כל התקפה על האוכלוסיה האזרחית, והוספנו את המלים "שלא להגנה עצמית", כדי לאפשר לחברי הג"א, במקרה הצורך, נשיאת נשק לצרכי הגנה עצמית.

בסעיף 3 ובסעיפים הבאים נתנו בסיס משפטי לשינוי בארגון הג"א. כיום קיימת מפקדה ארצית של ראש הג"א ושישה מחוזות הג"א. בזמן האחרון הוחלט על חלוקה ל-13 מחוזות, ויש צורך בדרג-ביניים, וב-התאם לכך יוקמו פיקודי הג"א שכל אחד מהם יוכל לכלול בתוכו מחוזות הג"א אחדים.

בסעיף 5 אנו מטפלים בסוגיית התפקידים הנדרשים. כיום אפשר להכריז על תפקיד תפקיד נדרש בהג"א, ולקרוז לאדם למלא תפקיד נדרש, רק במסגרת הרשות המקומית ששם הוא גר או עובד. בהצעת הממשלה היתה הצעה לבטל את ההגבלה הזאת, ול-אפשר לקרוז בעל תפקיד נדרש לשירות הג"א במסגרת הטריטוריאלית של מחוז הג"א. כדי שלא להכביד על האוכלוסיה יתר על המידה, קבענו אבחנה בין "תפקידים נדרשים" ובין "תפקידים נדרשים חיוניים". תפקיד נדרש חיוני הוא תפקיד מיוחד, כמו תפקיד של רופא, של אחות או כיוצא באלה. הכרזה על תפקידים כאלה תוכל להיעשות רק על-ידי שר הבטחון באישור ועדת החוץ והבטחון. והכלל שקבענו הוא שבעל תפקיד נדרש,

פעולה הדוק בין הג"א לבין הרשויות המקומיות ואיר-גונים ציבוריים הפועלים בתחומן, כגון מכבי אש, מגן דוד אדום, קופות-חולים ואירגוני נשים, שהוכרו, כידוע, כאירגוני עזר להג"א.

חוק הג"א מעניק לרשויות המקומיות את הסמכויות הדרושות לצורך נקיטת אמצעי התגוננות אזרחית, ומטיל עליהן את החובה לנקוט אמצעים אלה, בעיקר בכל הנוגע להבטחת קיומם של מקלטות ומחסות ציבוריים לתושבים. יעילות אמצעי התגוננות האזרחית, ומידת התאמתם לצרכים העשויים להתעורר בשעת חירום, תלויות איפוא בעיקר ביעילות פעולתן של הרשויות המקומיות בכל ימות השנה, ובהקפדה על הכנה גאוותה של כל האמצעים הללו על-ידי הרשויות המקומיות.

הניסיון שהצטבר במשך השנים, בהן הופעל חוק הג"א, מורה על קיום ליקויים מסוימים בפעולת הרשויות המקומיות בתחום ההגנה האזרחית. המקלטות אינם מספיקים לכל האוכלוסיה; יש קשיים בפינוי מקלטות ומחסות ציבוריים לשם העמדתם לרשות הציבור בשעת התקפה; הציוד הדרוש להתגוננות אזרחית איננו מספיק; כספים המועמדים לביצוע תפקידי הג"א אינם מספיקים, והיו מקרים שכספים שועדו ברשויות מקומיות לפעולות הג"א הוצאו למטרות אחרות; והסמכויות שהחוק מעניק לרשויות המקומיות לא נוצלו במידה מספקת כדי לכפות ציות לדיני התגוננות האזרחית.

בדין-וחשבון השנתי מס' 15 המליץ מבקר המדינה על ייעול המבנה האירגוני של הג"א ועל הגברת הפיקוח על פעולות הרשויות המקומיות בתחומי הג"א. ועדת הכספים של הכנסת הביעה משאלה שהממשלה תפעל להיקון הליקויים בתחומי הג"א, שעליהם הציב מבקר המדינה, ותעשה במידת הצורך תיקונים מתאימים בחוק זה. בעקבות ביקורת זו והמלצות אלו באה הצעת החוק המונחת לפניכם לאפשר להג"א לקיים פיקוח יעיל יותר על פעולות הרשויות המקומיות בתחום זה.

מוצע להעניק לראש הג"א ולפועלים מטעמו סמכויות שיאפשרו להם לפעול במקרים שאין פעולה מספקת מצד הרשויות המקומיות, בין מטעמים שאינם תלויים ברשויות המקומיות ובין כתוצאה ממחדלים שלהן. המדובר במיוחד בפיקוח על התקנת מקלטות ומחסות ציבוריים, שהם האמצעי הראשון-במעלה לשמירה על שלום האוכלוסיה האזרחית בעת מלחמה. לפיכך באה הצעת החוק להעניק סמכויות שיאפשרו לו לפעול ביתר יעילות בתחום זה.

אדוני היושב-ראש, ערב מלחמת ששת הימים התקין שר הבטחון את תקנות שעת חירום (ייעול שירותי התגוננות האזרחית), תשכ"ז-1967, כדי לתת תשובה לצרכי השעה בעניין פינוי מקלטות ומחסות ציבוריים, הצטיידות בציוד התגוננות אזרחית והפעלת בעלי תפקידים נדרשים. תקנות אלו הוראו לאחר מכן על-ידי הכנסת, ולאחרונה עד 31 בדצמבר 1969, ותכנן של התקנות הללו, בתיקונים ובשינויים, נכלל בהצעת חוק, והתקנות תתבטלנה עם קבלת חוק זה. כן ייכללו בהצעת החוק סעיפים הבאים לישים את הידע והנסיון שנרכש בארץ ובחוץ-לארץ בתחום ההתגוננות האז-

מקלט לשימוש אחד, באופן, שבכאן שעת הצורך בו יהיה המקום במצב שלא יוכל לשמש כמקלט. על העי-בירה הזאת, שאנחנו רואים אותה כחמורה למדי, קבענו עונש מקסימלי של שנת מאסר או 20,000 לירות קנס.

הוספנו הוראה בתוספת לחוק, הקובעת - אמנם בתחומים מצומצמים מאוד - שיפוט משמעתני של חברי הג"א. עיקר ההוראה שבשיפוט המשמעתני היא זו: חברי הג"א, שאינם חיילים, אינם נתונים לשיפוט לפי חוק השיפוט הצבאי, מכאן שהמצב היום הוא, שעל כל עבירה, קלה כחמורה, חבר הג"א צריך להיות מובא לדין בפני בית-משפט אזרחי. קבענו שעל שלוש עבירות - והן: אי-מילוי תפקיד או רשלנות במילוי תפקיד; סירוב לציות לפקודה או הוראה; גרימת נזק לציד או רשלנות בשמירתו - אפשר להעמיד חבר הג"א לדין משמעתני, והעונשים הם עונשים של התראה, נזיפה, קנס עד 80 לירות או הורדה בדרגה. בתקופת קרבות, ובתקופת קרבות בלבד, אפשר להטיל בבית-דין משמעתני מחבוש עד 15 יום. ועוד סייג קבענו: חבר הג"א שהוא מתנדב, כלומר, ממלא את תפקידו שלא מתוך חובה המוטלת עליו לפי החוק, אפשר להעמיד אותו לדין משמעתני רק על עבירה אחת, והיא, גרימת נזק לציד או רשלנות בשמירתו.

אדוני היושב-ראש, אלה ההוראות העיקריות של החוק. בסיום דברי אני רוצה להדגיש, כי בתקופת לחימה אין צה"ל יכול, מטבע הדברים, להעניק עדיפות גבוהה לצרכי הג"א. הצלחת אמצעי ההתגוננות האזרחית בעת לחימה תלויה איפוא בראש ובראשונה ביעילות פעולתם של הגורמים האזרחיים האחראים לתחום זה, ובעיקר בטיב ההכנות והסדרים שיעשו כדי להקפיד הקפדה יתירה על מילוי כל החובות המוטלות עליהן בתחום ההתגוננות האזרחית ועל שימוש במלוא הסמכויות שמעניק להן החוק לצורך השגת מטרה חשובה זו. אני תקווה שחוק זה יתרומם תרומה נכבדה לעניין זה.

אני רוצה לסיים בהבעת הערכה לאלפי חברי הג"א העושים באמונה ובמסירות, ובמידה רבה מאוד - בהתנדבות, את המלאכה החיונית של ההתגוננות האזרחית. אין לחוק זה הסתייגויות, ואני מבקש להעמידו להצבעה בקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר י. גבון:

אני מעמיד להצבעה את הסעיפים 1-32.

הצבעה

סעיפים 1-32 נתקבלו.

היו"ר י. גבון:

אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 2), תשכ"ט-1969, נתקבל.

סתם, יוכל להיקרא לשירות רק במסגרת הרשות המ-קומית ששם הוא גר או עובד, בעוד שבעל תפקיד נדרש חיוני - רופא או אחות - יוכל להיקרא לתפקיד במסגרת טריטוריאלית רחבה יותר, היא המסגרת של מחוז הג"א.

בסעיף 11 קבענו חובה על כל הרשויות המקומיות לכלול בתקציב סכום לכיסוי הוצאות הג"א, בעיקר להקמת מקלטים ציבוריים ורכישת ציוד. הסכום שחובה על רשות מקומית לכלול בתקציבה נקבע על-ידי שר הפנים, לפי הצעת ראש הג"א, הרשות המקומית איננה רשאית (והיו מקרים כאלה) להוציא כספים למטרה אחרת מחוץ למטרות הג"א; ואם איננה משתמשת בכספים למטרה שלשמה הוקצבו - יכול שר הפנים להורות על ביצוע העבודה ועל ההוצאה.

טיפלנו בסעיף 18 בסוגיה של איסורים להעברת מקלטים. החוק הקיים אוסר שימוש למטרה אחרת מאשר לחסות בו בשעת התקפה, אבל אין איסור על העברת מקלט לאחר לשימוש שאינו הולם את ייעוד המקום כמקלט. כדי למנוע תופעות כאלה, קבענו ה-ראה שלא אישור מן הרשות המוסמכת אין להעביר לאחר מקום שנועד לשמש כמקלט, בדרך מכירה או בדרך אחרת, אם הדבר עלול לפגוע באפשרות השימוש במקום כמקלט.

עוד נושא שלא הוסדר בחוק הקיים הוא הנושא של ציוד במחסה ציבורי ובמקלט. קבענו ששר הבטחון, באישור ועדת החוץ והבטחון, רשאי בתקנות לחייב מחזיקי מחסות ציבוריים ובעלי מקלטים לציידם בציוד, למשל: ציוד לכיבוי שרפות או עזרה ראשונה; ואמרנו שבמחסה ציבורי או במקלט ציבורי ההוצאות לרכישת הציוד חלות על הרשות המקומית, בעוד שבמקלט שאינו ציבורי, ההוצאות של רכישת הציוד חלות על בעל הבית ועל הידידים, בפרופורציה מסוימת, וההוצאות לאחזקת הציוד חלות על הידידים.

הוספנו שני פרקים, פרק 6 ופרק 7, בנושאים שאינם מוסדרים היום בחוק: הפרק הנוגע לאחזקת חמרים רע-לים, והפרק הנוגע לציוד אישי לצרכי הג"א. לגבי חמרים רעילים, שמחזיקים בהם בארץ למטרות תעשייתיות ואחרות, קבענו ששר הבטחון יכול להתקין תקנות ובהן הוראות הדרושות כדי למנוע, בעת התקפה, סכנות הנובעות מאחזקת חמרים רעילים.

לגבי ציוד אישי, קבענו את הדברים הבאים: באי-שור ועדת החוץ והבטחון וועדת הכספים ובהסכמת שר העבודה, יש סמכות בידי שר הבטחון להטיל בת-קנות היטל שהכנסותיו תוקדשנה למימון רכישת ציוד אישי של הג"א. ההיטל יוגבה על-ידי המוסד לביטוח לאומי - מכאן מעמדו של שר העבודה - והציוד האישי שיורכש מכספי ההיטל יחולק חינום לאוכלוסיה.

בסעיף 25 של הצעת החוק החמרנו בעונשין. הע-לינו את העונש המקסימלי וקבענו עבירה חדשה שגר-אית בעינונו כחמורה למדי, והיא העבירה של העברת

ט. חוק פיקוח על בתי-ספר, תשכ"ט-1969 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

כללים שהיו בנוסח המקורי. כן יש להוסיף שיניים לחוק, וגם להימנע מדברים היכולים להיראות כחומרות או כדברים שאין בכלל צורך שהציבור יעמוד בהם, בין שהוא יכול ובין שאינו יכול לעמוד בהם. ראינו גם כחובה להפריד בין היעדים והמטרות של המחוקק הנוגעים למסגרות לימודיות שונות. ולא כל סעיף החוק כפי שנוסחו היו הכרחיים להשגה יעילה של המטרות הדרושות.

אתעכב במשפטים אחדים על השינויים שהכנסנו לחוק. התחשבנו גם בהערות שהעירו חברי הכנסת בקריאה הראשונה. כן הומנו לוועדה את כל מי שביקש להוסיף לפניה ויש לו נגיעה בדבר ודצון להעיר הערות. הופיעו לפני הוועדה נציגי מרכז השלטון המקומי, אייר-גון מורי בתי-הספר העל-יסודיים, מנהלי בתי-הספר הציבוריים, מרכז הסתדרות המורים, הסתדרות מוסדות חינוך פרטיים, איגוד מוסדות חינוך תיכוניים-מקצועיים, ועוד. כן קיבלנו הדבה הזכירים ופניות של גופים אחרים.

ראינו, למשל, צורך להוסיף בהגדרות שהחוק הזה חל גם על גן-ילדים, מכיוון שהיו ספיקות. אמנם אפשר להגיד שגם לפי הנוסח המקורי אפשר להחיל את החוק על גן-ילדים, אולם בכל זאת הוספנו בהגדרות את ההגדרה: "בית-ספר - לרבות גן-ילדים וכל מוסד חינוכי אחר". וזאת למנוע כל ספק.

רצינו להבהיר שהחוק חל על כל בית-ספר שבו מקנים חינוך: גן-ילדים, חינוך יסודי, חינוך על-יסודי וחינוך על-תיכוני. הוצאנו במפורש מתחולת החוק בתי-ספר לבגירים שאינם מקנים לתלמידיהם חינוך תיכון או חינוך יסודי ועל-יסודי ושיאנם מתיימרים להכין תלמידים לבחינות אקסטריניות. למשל: - אם יש חוג או בית-ספר לספרות פרסית, או בית-ספר לעיון בתולדות ישראל, או מוסדות דומים שבהם משתתפים מבוגרים למען הרחבת השכלתם, הוצאנו אותם מתחולת חוק זה, כי המחוקק לא התכוון לכך. הכוונה לתת לבית-ספר במישור של גן-ילדים, חינוך יסודי, חינוך על-יסודי וחינוך על-תיכוני הכולל טכנאים, סמינרים למורים וכדומה.

כן הוספנו, שהכללים שיקבע שר החינוך כדי לפ-טור בתי-ספר מסוימים מתחולת חוק זה ייקבעו לאחר החתימה על ועדת החינוך והתרבות.

בחוק המקורי היתה הגבלת זמן להגשת בקשה לרשיון. נקבע בו שחייבים להגיש בקשה לרשיון לפתיחת בית-ספר חמישה חודשים לפני מועד פתיחתו. מאידך גיסא, משרד החינוך או משרד הבריאות או כל רשות אחת לא הוגבלו בתקופת זמן שבה הם חייבים לתת תשובה לאזרח המגיש בקשה לרשיון. על כן שיחררנו לגמרי את מגיש הבקשה מהגבלת זמן והוא יוכל כל אימת שירצה בכך להגיש בקשה לקבלת רשיון לפתיחת בית-ספר. אנתנו הטלנו רק על רשויות המדינה את החובה לענות לאזרח המגיש בקשה כזאת במסגרת של ארבעה חודשים מיום קבלת הבקשה.

החוק המקורי דורש ממורה בבית-ספר קוולפיציית

הי"ר י. נבון:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק פיקוח על בתי-ספר, תשכ"ט-1969, קריאה שנייה ושלשית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החינוך והתרבות.

אלימלך רימלט (יו"ר ועדת החינוך והתרבות):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בראשית דברי אבקש אותך, אדוני היושב-ראש, שתתן לי להעיר הערה אישית. בהביאי את החוק, חוק החינוך, האחרון במושב זה, חוק הנוגע לענייני חינוך ממש, להתחלטה ולאי-שורה, התכוונתי להביע איחולים לשר החינוך והתרבות על יזמתו הברוכה גם בחוקים אלה ולאחל לו הגשמתם בהצלחה.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

בשם כל הכנסת.

אלימלך רימלט (יו"ר ועדת החינוך והתרבות):

בשם כל הכנסת.

אחרי הודעתו אני נבון במקצת. אם אגיד לו את הדברים שרציתי להגיד, ייראה זה כאילו אלה הן מלים נעימות של פרידה. אני כתבתי הכנסת אינני רוצה להיפרד מזלמן ארן כשר החינוך.

אני רק דבר אחד, שלפי הכרתי - ואני חושב שאינני בודד בכך - מפעל החינוך במדינה זקוק להרבה שנים נוספות להנהגתו של זלמן ארן, לאי-השקט הלוהט והמלהיט אותו ביחס למה שנעשה, אם נעשה דיו, ספיקותיו ביחס לשאלה אם מה שהושג זה כבר מספיק לתקופה של היום, לחדרתו לקראת המחר, להתמסרותו כל-כולו להזדהותו כל-כולו עם מפעל החינוך, שנעשה לדעתי, למפעל חייו. על כן אסתפק רק בכך שאומר, כי שום אדם, גם שר החינוך, עם כל הכבוד, אינו יכול להכריז אותי לקבל את הדברים שאמרם כמלה האחרונה בנדון.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. החוק שאני מביא כעת, חוק פיקוח על בתי-ספר, הוא חוק ארוך, חשוב וכבד. הוא חוק חשוב, מפני שיש בו צורך דחוף לא רק היום, אלא עוד מתמול-שלשום.

בתי-הספר, שלפי פקודת החינוך הקיימת לא חל עליהם אוטומטית פיקוח משרד החינוך והתרבות, על כל פנים, לא חובת פיקוח משרד החינוך והתרבות, בתי-ספר אלה דומים - לא כולם, כי אם בחלקם - לרחוב פרוץ לכל רוח. יש בתי-ספר ציבוריים ופרטיים טובים ומצויינים. יש מוסדות שאין כל כיסוי ליומור-תיהם, להבטחותיהם, לדרשותיהם הכספיות מן התלמידים או מן ההורים; אין כל הצדקה למודעותיהם ולפירסומיהם, לא ברמת הלימודים, לא ברצינות העבודה ולא בהישגים הלימודיים, שלא לדבר כבר על הישגים חינוכיים שלהם. ראינו שיש צורך בחוק אשר יחייב לתת למשרד החינוך כלים ומכשירים לביצוע יעיל של פיקוח, השגחה והדרכה. מצד שני, היינו סבורים בוועדה שיש צורך להבהיר הדבה סתומות, או דברים

ולערער לפני הערכאות המשפטיות. ושנית, העברנו את העירעור על צו הסגירה לבית-המשפט המחוזי.

הקלנו באותה נקודה שאני כללתי בכתרת "חומ" רות מיותות". החוק מחייב, שכל מורה בבית-ספר, שחוק זה חל עליו, כמוהו כבתי-הספר הממלכתיים הרשמיים, שחוק זה לא חל עליהם, כי הם בבעלות המדינה, צריך לקבל אישור מהמנהל הכללי. החוק סייג את רשות המנהל הכללי לסרב לתת רשיון כלהלן: לא יסרב המנהל הכללי ליתן אישור... אלא אם נתקיים אחד מאלה: העובד הורשע בעבירה שיש בה כדי לפגוע בבטחון המדינה; העובד הורשע בעבירה אחרת שיש עמה קלון וכו'; הוכח למנהל הכללי שיש בהתנהגותו של העובד משום השפעה מזיקה על התלמידים; העובד פוטר מבית-הספר מטעמים פדגוגיים באישור משרד החינוך והתרבות, וכאן הוספנו: "ואין המנהל הכללי סבור שהנסבלות נשטנו ומצדיקות נסיון חדש בהעסקת העובד בבית-ספר". זה מאפשר הקלה.

לפי החוק המקורי אותו דין היה חל גם על עובדי שירות. לא ראינו כל טעם שמוסד חינוכי, המקבל שרתים, צריך לקבל מראש רשות להעסיק שרת או מזכירה או עובד טכני אחר. משום כך הפרדנו בין עובדי חינוך לבין עובדי שירות, וקבענו שבכל שנת לימודים ימסור בעל הרשיון למנהל הכללי או למי שהוא הסמיכו לכך רשימה של עובדי השירות המועסקים בבית-הספר. עם זאת שארנו אפשרות שהמנהל הכללי רשאי לדרוש פיטורי עובד שירות אם הוא הורשע בעבירה שיש בה כדי לפגוע בבטחון המדינה, או בעבירה אחרת שיש עמה קלון, והמנהל הכללי סבור כי לאור הרשעה זו אין לה עסיקו בבית-הספר; או אם הוכח למנהל הכללי שיש בהתנהגותו של העובד משום השפעה מזיקה על התלמידים. כל זה בא לאחר מעשה. חשבנו שאין מן ההגיון שמנהל בית-ספר גדול, ציבורי, או בית-ספר של רשות מקומית, או אפילו פרטי, מוסד בעל ותק, יידרש ממנו להגיש בקשה מראש כדי לקבל רשות להעסיק עובדי שירות. משום כך הפרדנו את הנושאים והוספנו גם כאן סעיפים חדשים לחוק.

בפרק "הוראות שונות" הוספנו סעיף האומר: "שר החינוך והתרבות רשאי לתת לבעל רשיון את ההוראות הדרושות, לדעת השר, להבטיח כי החינוך הניתן בבית-הספר יושתת על העקרונות המפורטים בסעיף 2 לחוק חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953" — וכולנו יודעים מה הם הדברים.

הוצאנו מנוסח החוק את עניין ההווי החינוכי. זהו דבר יותר מדי מעורפל ויחסי, דבר שיכול להיות שנוי במחלוקת, ואני שמח לציין שלא היו כל עירעור והשגה על כך מטעם נציגי משרד החינוך והתרבות.

הוספנו לסעיף 32, המרשה למנהל הכללי לצוות על סגירת בית-ספר, הוראה האומרת: "בעל הרשיון סירב לפטר עובד חינוך כשנדרש לעשות כן לפי סעיף 18(ב)". בחוק המקורי היה כתוב: כשבבית-הספר מועסק עובד חינוך שאישורו בוטל לפי סעיף 14. אנחנו חשבנו שאין להטיל אחריות על המעסיק להוציא לפועל את הפיטורים, כי יכול להיות שיתעוררו קשיים מצד אירגון המורים, האיגוד המקצועי וכו'. לכן אמרנו: הוא חייב למלא את ההוראה לפטר, אבל הוא לא אחראי לבעיות אחרות המתעוררות בעקבות זה, זאת אומרת,

מסוימות, כלליות, מינימליות, אך לא נדרש דבר מבבל הרשיון. הוועדה הוסיפה סעיף האומר שלא יינתן רשיון לפתיחת בית-ספר לאדם שהורשע באותן העבירות שבגללן לא יוכל לכהן בתפקיד אדם הכשיר להוראה.

במבצנים למתן רשיון לפתיחת בית-ספר כללנו: הכשרת סגל עובדי החינוך, תנאי הבטיחות בבית-הספר, הריהוט והציוד של בית-הספר וכו', אולם הוספנו שבזמן מתן הרשיון והתנאות התנאים של משרד החינוך לקבלת הרשיון יש להבחין בין סוגי בתי-הספר השונים. למשל, בית-ספר על-יסודי, בן 3 או 4 שנים, המיועד לנוער, חייב להיות בו מגרש עם מיתקני ספורט, על מנת שתהיה לתלמידים אפשרות לבלות את ההפסקות ולא להכניס אותם למקום שמדותיו הן ד' על ד' אמות; שם יש צורך בתנאים סניטריים או חינוכיים מתאימים. לא כן הדבר כאשר מדובר בבית-ספר, למשל, המכשיר תלמידים לבחינות בגרות, שהם לרוב אנשים מבוגרים יותר. מבית-ספר כזה אין צורך לדרוש מיתקני ספורט, אך צריך לדרוש ציוד, חדרים, רמת לימודים, מורים מתאימים, תקציב, אמרנו: התנאים הנדרשים תלויים בסוג בית-הספר, בגיל התלמידים ובמטרות של בית-הספר.

לא אלאה את חברי הכנסת המעטים שגשאר באולם בפרטים ובפרטי-פרטים. אני רק זאת, שבי מקרה של סירוב המנהל הכללי לחדש רשיון לבית-ספר, או לאשר רשיון לבית-ספר שהיה קיים לפני תחילת חוק זה, או במקרה של סירוב המנהל הכללי להעביר רשיון מאיש לאיש, קבענו שתהיה ועדת ערר, ששר החינוך והתרבות ימנה אותה. ועדת הערר תהיה מורכבת משלושה: מי שכשיר להיות שופט בית-משפט מחוזי, והוא יהיה יושב-ראש הוועדה, ועוד שני חברים, של פחות אחד מהם עובד המדינה. הודעה על כך תפורסם ברשומות.

אני רוצה להעיר בהזדמנות זו — טעות לעולם חזרת — שבזמן הניסוח הסופי של החוק שהונח על שולחן הכנסת, היונצים המשפטיים השמיטו בטעות סעיף שאני רוצה לקרוא אותו לפניכם. זהו סעיף קטן (ג) בסעיף 28, האומר: "המנהל הכללי יאשר מפעם לפעם, בהתחשב בסוג בית-הספר ואופיו, את שכן הלימוד של בית-הספר וסדרי גבייתו." יש פתגם האומר: הכל תלוי במזל, אפילו ספר תורה שבהיכל. אוסיף: אפילו סעיף בחוק. הואיל והיה כתוב בסעיף המקורי: תכנית הלימודים, ספרי הלימוד, ספרי העזר ועזרי הלימוד, שכן הלימוד דרכי גבייתו — הכל בגשימה אחת, מצאנו לנכון להפריד בין תכנית הלימודים, ספרי הלימוד וכו' לבין שכן הלימוד וסדרי גבייתו, ותוך כדי הפרדה נשמט בניסוח הסופי הסעיף על שכן לימוד. זהו אחד הדברים הרגישים ביותר בבתי-הספר, שיש צורך דחוף מאוד לפקח עליהם.

הקלנו גם על בעל הרשיון ביחס לסגירת בית-ספר. לפי הצעת החוק המקורי, צו סגירה מטעם המנהל הכללי, בתנאים מיוחדים, שהם מקרים בודדים וחמורים מאוד, נכנס מיד לתקפו. בעל הרשיון יכול לערער לפני בית-משפט שלום. הוועדה הציעה, שצו סגירה ייכנס לתקפו רק כעבור 30 יום, אם בית-המשפט לא ישנה ביניים את הדבר. זאת אומרת, יש אפשרות לבעל המוסד, אשר קיבל צו סגירה, לעשות את כל ההכנות

לפי מיטב הבנתנו, ולהימנע מהחמרות שאין בהן צורך כדי שהחוק ימלא את תפקידו. בראש וראשונה הבחנו בהבנה ברורה בין בתי-ספר שהם במסגרת של הכ" שדה בשלבים של גן-הילדים, בית-ספר יסודי, על-יסודי ועל-תיכוני, לבין בתי-ספר שאינם נכללים בתוך המסגרת הללו. על אלה לא יחול החוק, ואף איננו חושב שזו היתה מגמת המחוקק.

בסיום דברי איננו רוצה למסור הודעה אישית, אלא רק למלא חובה נעימה, כי על כל פנים חברי ועדת החינוך והתרבות ואני בתוכם מסיימים תקופה של ארבע שנות עבודה. אני רוצה להודות לכל חברי ועדת החינוך והתרבות על העבודה שהיתה עבודה טובה, לא תמיד קלה — וזה טוב שהעבודה לא היתה תמיד קלה ונוחה, אבל היתה תמיד נעימה. גם בחילוקי הדעות, גם במיצוי השקפות מנוגדות ובייצוג עמדות שונות — שררה בוועדה רוח של צוות, מפני שלנגד עינינו עמדה מטרה אחת והיא: טובת החינוך.

אני רוצה להודות לנציגי משרד החינוך והתרבות, וקודם כל לשר, אשר בכל פעם שביקשנו ממנו לבוא, נעתר לבקשתנו. בהרבה עניינים חשובים ביקש להופיע לפני הוועדה, ותמיד שמחנו שהוא בא אלינו. אני רוצה להודות לכל חבר עוזריו של השר, ובראש וראשונה למנהל הכללי, על העבודה הטובה והמשותפת. התווכחנו בינינו, ולא רק חברי הוועדה התווכחו בינם לבין עצמם, אבל היה לרוב גם ויכוח עם נציגי משרד החינוך, ויכוח ענייני וחברי. אמנם התווכחנו, אבל הסיכומים בדברים חשובים ויסודיים נתקבלו בהסכמה כמעט כללית, כמעט ברוב המקרים.

אני חושב שחוק זה, שאנו מביאים היום לקריאה שנייה, איננו החוק האחרון שיהיה לי הכבוד להביא בשם הוועדה, אבל זהו חוק חינוך אחרון. עדיין עלינו להביא לפני הבית את חוק יד ביד-צבאי. בהחלטות זו עלי לומר שוב, כי נדמה לי שעשינו עבודה רצינית וקשה, לא אגיד שעשינו כל מה שהיינו צריכים לעשות, ודאי שלא. אבל אם נשקף אחורה על ארבע שנות עבודה, דיונים, סיכומים וחוקים שהכנו לקריאה שנייה, נוכל להגיד שהשתדלנו למלא את חובתנו. תודה רבה לכולם.

הי"ר י. נבון :

את ההנמקות להסתייגויות שהוגשו לחוק פיקוח על בתי-ספר לא נשמע בישיבה זו, אלא באחת הישיבות הקרובות של הכנסת.

אם אחד מכתב הפיטורים עדיין ממשיך המורה להסגרת תוכן בבית-הספר.

יחד עם זאת הוספנו הוראה שלא היתה בהצעת החוק המקורית: "בבית-הספר מתנהלת או נסבלת הסתה נגד המדינה". הוועדה הוסיפה זאת למצבים המצדיקים והמאפשרים את סגירת בית-הספר.

כמו-כן קיבלנו, כאמור, את דעת נציגי המוסדות שהופיעו לפנינו, שעל צו סגירת בית-ספר לא צריך העידור להיות לפני בית-משפט שלום, אלא לפני בית-משפט מחוזי.

הארכנו את תקופת הזמן לבית-ספר קיים, לאחר תחולת החוק, המיועדת להגשת הבקשה ולהכנת כל הסיודים והתנאים הנדרשים לקבלת רשיון. בחוק המ-קורי, בסעיף 26, נאמר: בית-ספר שחוק זה חל עליו והוא היה קיים ערב תחילתו של חוק זה, לא יחול לגבי הוראות חוק זה עד תום שלושה חודשים מיום תחילתו. שיינו את התקופה לשישה חודשים, כדי להקל על ההסתגלות, על המילוי אחרי התנאים ועל האפשרויות העומדות לרשות בעל הרשיון או המוסד.

קיבלנו גם את תנאי המורים, שאם חבר אנשים מייסד בית-ספר, הרי הוא צריך להיות רשום כתאגיד, כדי שתהיה כתובת. יש מקרים שבתי-ספר נוסדים, מקבלים מורים וכעבור כמה חודשים נעלמת האחריות, נעלמים האנשים, אין את מי לתבוע, אין ידעים מי היה אחראי מבחינה משפטית לבית-הספר והתחייבויותיו.

ועוד: לגבי תהליך הפיטורים של מורה על-ידי המנהל הכללי, במקרה שהוא נוכח שנתקיימה בעובד אחת מן העילות המנויות בסעיף 16 — העובד הורשע בעבירה שיש עמה קלון; הוכח למנהל הכללי שיש בהתנהגותו של העובד משום השפעה מיקה על התלמידים; העובד פוטר מבית-הספר מטעמים פדגוגיים ואין המנהל הכללי סבור שהנסיבות השתנו — הוספנו עוד דבר מקל: לאחר התייעצות עם אירגון המורים המייצג את העובד הנדון. כמובן, כל מה שקיים בצורה של נוהלים, כגון ועדות פריטיות בין המשרד ואירגוני המורים, משא-ומתן בין המשרד לבין אירגון המורים — לא התייחסנו לזה בחוק, כי זהו נוהל קיים ויהיה קיים. רק הוספנו בחוק את הצורך של התייעצות מוקדמת עם אירגון המורים.

אלה הם הדברים העיקריים, חברי הכנסת, ששינונו. לדעתנו שיפרנו את החוק. גם מיתנו אותו וגם, החמרנו, על מנת להעניק לחוק זה כוח וגם יכולת,

י. חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 3), תשכ"ט—1969 (*) (קריאה ראשונה)

הי"ר י. נבון :

משה אונא (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) :
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מתכבד להביא לקריאה ראשונה את חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 3), תשכ"ט—1969. חוק זה הוא צירוף של שלוש הצעות חוק פרטיות — שתיים של חבר הכנסת אבנרי ואחת של חבר הכנסת רפאל.

הכנסת תעבור לסעיף כ"ד בסדר-היום: הצעת חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 3), תשכ"ט—1969, קריאה ראשונה — הצעת חברי הכנסת אבנרי ורפאל. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

עלה על סדר-היום בקשר להפעלת הטלוויזיה. עמדה השאלה אם מותר יהיה ואם יאפשרו להשתמש בטל-וויזיה בתעמולת הבחירות. לפני שנים היתה התנגדות לכך, והיתה אף החלטת הממשלה, שלא תהיה תעמולה כזאת באמצעות הטלוויזיה. אבל באנו לידי מסקנה, בעקבות הצעות החוקים של שני חברי הכנסת, שהדבר הזה אינו מוצדק, ושצריך להסדיר את תעמולת הבחירות באמצעות הטלוויזיה; צריך לאפשר אותה ולהסדיר אותה בחוק, כפי שהוסדרה תעמולת הבחירות ברדיו.

אלא שכאן היו חילוקי דעות אם המתכונת כפי שנקבעה לרדיו טובה גם לטלוויזיה. הדעות התחלקו, ורוב הוועדה היה בדעה שיש לתת, במסגרת זו של תעמולת בחירות בטלוויזיה, לכל מפלגה או רשימת מועמדים 10 דקות, ולכל מפלגה המיוצגת בכנסת היוצאת - 4 דקות נוספות לכל חבר שלה בכנסת. ודאי שעל כך עוד יהיו דיונים נוספים כשהחוק יחזור לוועדה וממנה לכנסת, לקריאה שנייה ושלישית.

מצאנו לנכון להשלים את ההוראות האלה על-ידי שני סעיפי-משנה של סעיף 15א. בסעיף 15א (ב) נאמר: "לא יהיו שידורים לפי סעיף זה בימי המנוחה הקבועים כמשמעותם בפקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948". ובסעיף 15א (ג) נאמר: "לא תשודר לפי סעיף זה אלא תעמולת בחירות שהופקה על-ידי המפלגות או רשימות המועמדים על חשבונן ושבה עליה אישור של יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית". מצאנו לנכון להגדיר את הדברים האלה בחוק, כלומר, מצד אחד שהכנת החומר לשידורים צריכה להיעשות על-ידי המפלגות, ומצד שני שתהיה ביקורת על כך על ידי יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית.

היה צורך להוסיף סעיף 15ב, בו נאמר: "רשות השידור לא תישא באחריות אורחית או פלילית בשל שידור תעמולת בחירות לפי חוק זה". כלומר, האחריות חלה על המפלגות או הרשימות המשרדות מה שהן משרדות, ולא על רשות השידור.

הסעיף הבא הוא תיקון שבא בעקבות התיקון שהכנסנו לחוק בסעיף 15. בעקבות זאת היינו צריכים לתקן את סעיף 16, כדי שיהיה ברור שהוא חל גם על הטלוויזיה.

הוספנו נושא לתיקון החוק הזה, על-ידי הוספת הסעיפים 16א ו-16ב. בסעיף 16א (א) מוצע, שיושבי-ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת יקבעו זמנים במערכת שידורי הרדיו והטלוויזיה, שיהיו מוקדשים להסברים שיינתנו מטעמו לבוחרים על סדרי ההצבעה בבחירות לכנסת ולחברי ועדות הקלפי על סדרי מילוי תפ-קדיהם. אמנם בסעיף 16 לחוק כתוב, שיושבי-ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת יפרסם הודעה שתבהיר לבוחרים את זכותם לבחור באורח חפשי ולפי מצפונם, ותפרט את הוראות החוק המבטיחות את חופש הבחירות, חשאיותן וטהרן. מצאנו לנכון להרחיב הוראות אלה, בעקבות ההצעה של יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת, שגופט ויתקן, ואנו מציעים שייאמר במפורש בחוק, שהוא יתן הדרכה והסברה על דרכי הבחירה וסדרי הבחירה, גם לבוחרים וגם לחברי ועדות הקלפי. את הפרטים לכך הוספנו בסעיפים קטנים (ב) ו-(ג), ואיני צריך לפרט כאן.

הוספנו את סעיף 16 שיש בו חשיבות. הוא אומר: "רשות השידור לא תגבה תשלום בעד שידורים לפי חוק

דנו בשלוש הצעות החוק במשותף, ובהתאם לסעיף 114 של תקנון הכנסת החלטנו לאחד אותן ולהביאן כהצעת חוק אחת לקריאה ראשונה. מכאן יוצא שכמה סעיפים שייכים ליוזמה של חבר כנסת אחד, וסעיפים אחרים ליוזמה של חבר כנסת שני, והסעיף העיקרי - ליוזמתם של שני חברי כנסת.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
קוקטייל זה יצא גרוע.

משה אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני חושב שהתוצאה היא דווקא טובה. אינני מת-פלא שאתה, חבר-הכנסת תמיר, אינך כל כך מדוצה מזה.

אסביר את הסעיפים השונים של החוק.

הסעיף הראשון בא כדי לתקן את סעיף 2 לחוק העיקרי האומר: "האיסורים וההגבלות לפי חוק זה יחולו, אם אין בו הוראה אחרת לעניין זה, בתקופת 150 הימים שלפני יום הבחירות, וביום הבחירות". היתה הצעה של חבר-הכנסת אבנרי למחוק את הסעיף, כלומר שהאיסורים וההגבלות יחולו תמיד. ההצעה לא נראתה לוועדה כמוצדקת. יש שורה שלמה של הגבלות שטעמן הוא בכך שהן קשורות ישירות לתעמולת הבחירות. אולם קיבלנו את ההצעה בקשר לחמישה סעיפים שכלפיהם מוצדק שהאיסור יחול תמיד, ואלה הם הסעיפים: סעיף 2 (א), המדבר על איסור השימוש בנכסי הציבור לצורך תעמולת בחירות; סעיף 3, המדבר על איסור השימוש בכלי מים ובכלי שיט לצורך תעמולת בחירות; סעיף 4, המגביל את השימוש ברמקול בתעמולת בחירות, וכן סעיפים 12 ו-13, המדברים על חומרי מודפס לשם תעמולת הבחירות שיימסר רק לידי מי שהזמין את הדפסתה, וכן שלא תהיה תעמולת בחירות מטעם מפלגה או רשימת מועמדים אחת או למענה בצורה או בדרך שיש בהן משום הפרעה בלתי-הוגנת של תעמולת בחירות מטעם מפלגה או רשימת מועמדים אחרת. מצאנו למוצדק שההוראות של סעיפים אלה לא יוגבלו ויחולו תמיד ולא רק בתקופה של 150 יום.

הסעיף השני מתקן את סעיף 5 של החוק, המדבר על תעמולת בחירות באמצעות הקרנה בקולנוע. כאן הוספנו את המלים: או בטלוויזיה. כלומר, ההגבלות שיחולו על הקרנה בקולנוע יחולו גם על הטלוויזיה.

סעיף 3 מהווה תוספת הנובעת מהתיקונים האחרים. נקבע שהאיסור על הצגת סרטים לא יחול על שידורי תעמולת בחירות בטלוויזיה לפי סעיף 15א. כלומר, אחר שנקבעו שתהיה אפשרות לקיים תעמולת בחירות באמצעות הטלוויזיה, לפי הסדרים הנקבעים בחוק זה, קבענו שהאיסור על שימוש בסרטים בתעמולת בחירות לא יחול, כמובן, על שידורים אלה; כי בדרך כלל תבוצע התעמולה בטלוויזיה באמצעות סרטים.

סעיף 4 הוא רק תיקון פורמלי, שבא אנג התיקונים האחרים. זהו תיקון של כותרת שוליים, ואיני צריך להתעכב על כך.

ומכאן אני עובר לתיקון העיקרי, המופיע בסעיף 5 של החוק והמדבר על השימוש בטלוויזיה לתעמולת הבחירות.

סעיף זה, שהוא כאמור הסעיף העיקרי בחוק זה,

בטלוויזיה הצרפתית בדיוק במשך אותו זמן: מאה דקות לפומפידו ומאה דקות לקריבין. הצרפתים ידעו, ואפילו הנוליסטים — שאינם הדמוקרטים הכי-מושבעים — הבינו שלבחירות מתייצבות קודם כל סיעות, שיש להן דעות. לסיעה בת שישים חברים אין דעות גדולות של שלושים מאשר לסיעה בת שניים. היא לא צריכה, ולא זקוקה, לזמן הגדול פי שלושים כדי לחסיר את דעו-תיה. לכן קיים באמריקה העקרון של "זמן שווה", והוא הדין בצרפת. בכל מקום שיש בו הסדר חוקי, הזמן הוא שווה לכל הסיעות.

זהו העקרון הקיצוני. הצעתנו המעשית היא צנועה מאוד: אותו העקרון שנתקבל לגבי הרדיו יחול על הטל-וויזיה. אין הבדל בין רדיו לבין טלוויזיה מבחינה ארית-מטית. אני יודע שחבר-הכנסת אונגיה בקי יותר ממני בכל מיני חישובים אריתמטיים, אבל כל אחד יודע שגם בטלוויזיה שתי דקות הן פי שניים יותר מדקה אחת. זה לא פי אחד וחצי, אלא זה פי שניים. ואם בטלוויזיה מופר העקרון של חלוקת הזמן שיש ברדיו, פירוש הדבר שבאים לנשל את הסיעות הקטנות. כל סיעה שיש לה פחות מחמישה-עשר חברי כנסת, ממק"י ועד המפד"ל ועד בכלל, מפסידות. ורק שתי סיעות בכנסת — סיעות המערך וגח"ל — נהנות מהחלוקה הזאת של הזמן. סיעות אלו חילקו פחות או יותר את הזמן ביניהן. הן אמנם נכשלו בניסיון להקציב לעצמן עוד יותר זמן, אבל הן הצליחו להוריד ולהקטין את הזמן מכל הא-חרים. למשל, לגבי סיעת מק"י או סיעתי — כל אחת מאתנו מפסידה למעלה ממחצית זמנה. ברדיו תהייה לסייעתי 29 דקות, ובטלוויזיה תהייה לה רק 14 דקות, כלומר, קצת פחות מחצי. זוהי המטרה, ולכן אני מת-נגד בצורה החריפה ביותר.

לגבי שאר הסעיפים אעיר כמה הערות בקצרה. ראשית, ההצעה להציג סרטי מיקי-מאוז כתעמולת בחירות, או להקדין סרטי גבורה של צה"ל כתעמולת בחירות — היא פסולה בעיני לחלוטין. אני מומין את הבית לחשוב מה פירושה של הצעה זו. בא חבר-הכנסת אונגיה ואומר: יש לנו שישים-ושלושה חברים בכנסת הייצאת, והם צריכים להתמודד בבחירות. אבל באותה הנשימה אומר אותו חבר-הכנסת אונגיה, שלא ניתן להם להופיע ברדיו, כי זה יכול לעשות רושם לא כל כך חיובי על הבוחר. ינקח את המועמדים שיש להם כוח-משיכה, והם יופיעו לפני הבוחר, וכל עשרות המועמדים האחרים של סיעת המערך — אצג פניהם לא יראו מעל מסך הטלוויזיה, והם לא יוצגו לפני הבוחר, כדי שהבוחר יוכל להחליט אם הוא רוצה לתת את קולו לאותם המועמדים של סיעת המערך, או למועמדים אחרים של סיעת מק"י. אין מנסים בכלל להראות לבוחר את המועמדים. הכוונה אינה להראות לו את המועמדים. כך הובהר והתברר בכל הדיונים שקיימנו. זה גם ברור מהנוסח של החוק. הכוונה היא להציג לפני הבוחר מספר קטן של מועמדים מושכים, ובכל יתר הזמן להציג סרטי מיקי-מאוז או סרטים על צה"ל, על ההתיישבות ושאר דברים יפים, אבל לא דברים העומדים על סדר-היום של הבחירות.

הייתי מסיר את הסתייגותי, אילו היה המערך מסכים שבמשך כל ארבע הדקות שהוא מקבל בשביל כל חבר כנסת יופיע חבר הכנסת המופיע במקום זה ברישומת המועמדים. אם סיעת המערך מקבלת זמן של

זה. כלומר, מצאנו לנכון שהמכשיר הממלכתי הזה יעמוד לרשות תעמולת הבחירות בלי שהמפלגות שר-שיאיות להשתמש בו יצטרכו לשלם בעד זה.

אלה פרטי החוק. אני מבקש להעביר אותו לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הי"ר י. נבון :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. מצבי לגבי הצעת חוק זו הוא מזור ביותר. ההצעה נושאת בשני-שלושים את שמי, אבל אני אצביע נגדה כי מה שמונה כאן על השולחן, אני מכנה אותו: — חוק הבחירות, כבשת הרש, (תיקון מס' 3), תשכ"ט.

הכנסת העבירה לוועדה, לדיון טרומי, הצעת חוק שלי, שהיתה מורכבת ממשפט אחד פשוט: הדין החל על הרדיו יחול על הטלוויזיה. ברדיו מעניק החוק 25 דקות לכל רשימה, בתוספת 4 דקות לכל חבר כנסת שהיה לרשימה בכנסת היוצאת.

ההתפתחות היתה מזור. תחילה הקפידו את ההצעה לכמה חודשים, כי המערך לא החליט מה עמ-דתו לגביה. אחר כך דרשו להביא לוועדה את השר גלילי, שלעניות דעתי בכלל לא שייך לעניין. זה עניין של הכנסת. אחר כך נאמר לנו שהזמן בטלוויזיה הוא יותר יקר מאשר ברדיו; בטלוויזיה צריכים לחסוך, הזמן בטלוויזיה יעיל יותר, לכן צריכים לקצר. אז הביאו הצעה משונה ביותר. אני מומין את כל חברי הכנסת הנוכחים להשתתף בהערצתי את שניות מוחו של חבר-הכנסת אונגיה. אחרי שהוסבר לנו שיש צורך לחסוך, ולכן אין לקבל בטלוויזיה את הזמנים הנהוגים ברדיו — הובאה ההצעה כלהלן: לכל רשימה יורידו את הזמן מ-25 דקות ל-10 דקות, אבל למפלגות המיוצגות בכנסת הייצאת יוסיפו דקה אחת לכל חבר כנסת שהיה להן. כלומר, לסייעתי, למשל, יורידו 15 דקות; לסייעת המערך, למען החסכון, יוסיפו 63 דקות.

אפילו חבר-הכנסת אונגיה הרגיש, כנראה, שבכל זאת צליל כזה יהיה לשכנע את הציבור בטיבו של החסכון המזור הזה. לכן בא המערך, בסופו של דבר, בהצעה שנתקבלה נגד דעת חלק ניכר מחברי הוועדה: כי לכל סיעה יורידו 15 דקות, ויעמידו את הזמן על 10 דקות במקום 25, אבל 4 הדקות לכל חבר-כנסת יישארו בטלוויזיה כמו ברדיו.

אני רוצה לציין, שכאשר הגשתי את הצעת החוק המקורית שלי, לא האמנתי שהיא צודקת. צודקת תהיה רק הצעה שתתן לכל הרשימות זמן שווה ברדיו וב-טלוויזיה. אני הסתפקתי במינימום שבמינימום, כי ידעתי שיותר מזה אי-אפשר להשיג בכנסת זו. לא נשכנע היים את המערך, שכוחו במתיני הוא בעל בעמיה, לתת לנו בטלוויזיה יותר דמוקרטיה מאשר ברדיו. לכן הסת-פקתי להציע בטלוויזיה מה שהיה ברדיו. אבל אפילו הסידור ברדיו אינו צודק.

בצרפת היו זה עתה בחירות לנשיאות והתייצבו לבחירות שבעה מועמדים. מועמד אחד קיבל בסיבוב הראשון של הבחירות כ-48%, ומועמד אחר קיבל 1%. קריבין קיבל 1% ופומפידו קיבל 48%. אך שניהם הופיעו

שים, נהיה חמישים. או שהטלוויזיה אין לה כל הש-
פעה. ואם כך, למה נשתמש בה?

האם היה עולה על דעתו של נשיא ארצות-הברית
לומר: הייתי נשיא ארצות-הברית בשנים האחרונות, היו
לי 60% מכלל הקולות, לכן אני מתחיל את תעמולת
הבחירות שלי באותם 60%, ואתם תתחילו ב-40%?
האם מיהו היה מעלה זאת על דעתו בבחירות בארץ
חפשית, באנגליה או באיו ארץ חפשית אחרת בעולם?
יוצאים לבחירות בשנת 1969, ואל הבוחר יפנו בהתאם
להוצאות הבחירות של שנת 1965, כאשר היום הנוש-
אים הם אחרים, המציאות היא אחרת, כאשר הכל
במדינה התהפך. - אני רוצה היום להתווכח על הש-
טחים, אצלי עומד העניין בראש מעייני. ומה עמד על
הפרק בשנת 1965?

אומרת ראש הממשלה גולדה מאיר: נפנה אל
העם. אדרבה, נפנה אל העם על בסיס שווה ותוך מתן
הזדמנות שווה. פעם אחת נתנו לחבר-הכנסת דוד הכהן
להופיע מול הדובר אליכם מעל מסך הטלוויזיה, וה-
תוצאה הייתה שהופסק כל נימוח.

אני מוכן לדבר על התמודדות. נלך לטלוויזיה
מהיום למשך ארבעה חודשים, עשר פעמים כל אחד,
ואז נראה את התוצאות. אבל אתה אומר מראש: אני
מציע לי 5 מיליון לירות - כמה מאות אלפי לירות לך;
שש שעות לי - כמה עשרות דקות לך. אחר כך יבואו
הנה ויאמרו: העם אתנו, העם אמר את דברו, והרי
העם צריך לקבל נתונים שווים.

זה כמו משחק שח, שאתה מתחיל במלכה בצד
האחד ובלי מלכה בצד השני. זה כמו התחרות בריצה
למרחק של 100 מטר, כאשר רץ אחד מתחיל ממרחק
של 50 מטר. זה מגיע לו. מדוע? כי היה אלוף בשנה
הקודמת. ילדים יצחקו לך אם תציג מציאות כזאת
בפניהם, אבל פה זה כאילו מוכן מאליו.

צריכה להיות הזדמנות שווה. ונוסף לזה, שרים
מופיעים בחברות יום-יום - האם זו איננה הסברה
עד לבחירות? לאופוזיציה אין הזדמנות כזאת. או בתכ-
ניות ברדיו, כגון "שאלתה מן האולפן", והעתונות
המפלגתית, והסוכסידיות שמקבלים מהסוכנות. אחד
כך יאמרו: אתם מייצגים מיעוט קטן. הבה נצא בהי-
דמנות שווה.

אבל התאמרה איננה רק בכך. לו היה הדבר בארץ
שיש בה טלוויזיה חפשית ואפשר לקנות בה זמן -
ניחא. זאת היא הארץ היחידה בעולם, חוץ מן הארצות
הטוטליטריות לסוגיהן, חוץ מבית המועצות, סין ומצ-
רים, אשר בה אין טלוויזיה חפשית, אשר בה אתה לא
יכול לקנות זמן, והכל מוכתב לך כדיו על ידי הטלוויזיה
של הממשלה. ואל ייאמר לי: יש רשות ציבורית. לקנות
זמן אתה לא יכול, לשדר מחוץ-לארץ אינך יכול, ופה
כופים עליך מכוח חוק של כנסת יוצאת - העדר
הזדמנות שווה להתמודדות בבחירות הבאות.

הולכים לבחירות 120 מועמדים מול 120 מועמ-
דים. לא הולכים לבחירות 60 מיהו - מול מספר
זה או אחר שהיה. זה כל עקרון הבחירות: הבחירות
הן מהיום למחר ולא מאתמול להיות. ואם תאמר
מה שאתה רוצה - ולדידי תעשה תסכיתים, תעשה
סרטי מיקי-מאוז, תעשה כל מה שאתה רוצה במס-
גרת החוק - זה ענייך. תצניע מועמדיך, ובלוית אותם
- זה ענייך.

4 דקות לכל חבר כנסת, כלומר 63x4, יופיע נא כל
מועמד של המערך במשך ארבע דקות, עד למועמד
ה-63 ברשימה ועד בכלל. אמרתי בוועדה שהייתי תומך
בהצעה, אילו הסכימו לנהוג כך. התכוונתי לבסס את
תעמולת סיעתי במידה רבה על שידורי הבחירות של
מועמדי המערך. אנשי המערך כבר הודיעו שכן לא
יהיה.

לדעתי חייב להיות עקרון-ברזל, שכל השידורים
יהיו שידורים חיים ויופיעו בהם רק מועמדים המופיעים
ברשימות של המפלגות. בל נהפוך את שידורי הבחירות
לקרקס גדול. ברדיו התקבל העקרון הזה למעשה. מעולם
לא הופיע ברדיו מיהו שלא היה מועמד בבחירות.
הופיעו בני אדם, והם דיברו אל הציבור על עניינים
העומדים על סדר-היום של הבחירות. לא השמיעו ברדיו
תסכיתים, ולא סיפורי מתח בלשיים או רומנים. אני
יכול לתאר לעצמי שמישהו יכול לביים תסכית בלשי
מותח מאוד, ובסופו תבוא השאלה: מיהו המועמד
העומד במקום ה-53 ברשימה של המערך? או שאלה
כמו: חפש את המועמד, בנוסח התכנית: חפש את
המטמון. עד כה לא עשו זאת בשידורי הרדיו. למה
יעשו זאת בטלוויזיה?

שידורי הבחירות הם על נושא רציני מאוד, הם מת-
יחסים להכרעה יסודית של הבוחר בעניינים העומדים
על סדר-היום של חיינו. לכן אני סבור שיש לעמוד
על העקרון של שידורים חיים בלבד, ורק מטעם המוע-
מים בבחירות.

הי"ד י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר, ואחריו
- לחבר-הכנסת מיקוניס.

שמואל תמיר (המרכזי החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. השעה היא מאו-
חרת, ואנו ערב נעילת המושב של הכנסת, ויש כל
הרצון הטוב לסיים בניחותא, אלא שלא נותנים...
לא נותנים משום שהצעת חוק זו - ואני אומר את
הדברים בטון שקט, אבל בכאב לב - היא אות קלון
לדמוקרטיה הישראלית.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
ואין זה מוגזם.

שמואל תמיר (המרכזי החפשי):

אני מציע, שבשלט של הדמוקרטיה הישראלית
נמסור לעולם את העובדות המובאות בחוק, ואז הוא
יקבל דעה אחרת על הדמוקרטיה הישראלית.

אחת מן השתיים: או שהטלוויזיה היא מכשיר
בעל עוצמה הסברתית מאין כמוה - וכזוהי הטל-
וויזיה, היא מעצבת את דעת הקהל יותר מאלף נאומים
בכנסת, יותר ממאות מאמרים בעתונות ויותר מהרבה
אסיפות עם - ואם כן הדבר, צריך להתייחס אליה
בהתאם לכך. ואז אם הולכות שלוש, חמש או עשר
רשימות לבחירות - יש לתת זכות שווה לכולן. לעניות
דעתי זה כך אפילו מנקודת המבט של חבר הכנסת
שהציע את הצעתו משום שכן היה ברדיו. מפני שה-
בסיס של כל ההערכה הקולקטיבית של סיעות המערך
וגח"ל וכן של חברי-הכנסת אבנרי, היה, שמה שהיה
הוא שיהיה; אין חדש תחת השמש, ואם היינו חמי-

שמואל מיקוניס (מק"י):
מי?

רות הקטין (המערך, עבודה-מפ"ם):
חזה.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אגיד לך מדוע היא לא היתה עצובה. אם את מתייחסת לגובלנים, אם את מתייחסת לצירי הקיר — היא לא יכלה להיות עצובה. לו היתה רואה את הדמות של אדם הראשון, בודאי היתה מתעצבת, אבל בינה לבין האדם הראשון ישנה חציצה, זה מפריע לה לראות בדיוק עם מי היא...

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):

אם אתה כבר מדבר על אמונות — לא זאת הסיבה. היא אינה עצובה כי הילד בחיקה.

שמואל מיקוניס (מק"י):
זה עניין של פירושים.

נוכרתי בגובלן הזה כאשר ראיתי את החוק המונח לפנינו, מכיוון שלציבור מביאים דבר כזה: הנה, ישנו מערך של 63 חברי כנסת ולו 50 שעות שידור בטל-וויזיה, ואומרים לציבור: תבחר לך. למעשה מעמידים את המיעוטים, את אלה שיש להם דעה אחרת, אלטר-נאטיבית, במצב דומה לזה שהעמידו בו את האדם הראשון עם חזה. מעלים בפניהם כחומה בצורה את הכוח הראשי במדינה, שהיא צריכה להפריד בינינו לבין ציבור הבוחרים. למערך הזה הכוח כלכלה, במשק, בשלטון, בהסתדרות, בכל מקום ומקום. כאשר יש התמודדות של דעות במערכת הבחירות, הרי גם כאן רוצים ליצור את המצב של "אני ואפסי עוד".

נשאלת השאלה: סיעה של שני חברים, או סיעה של חבר אחד, כמונו, — יש לנו פחות מה לומר לציבור, מאשר למפלגת העבודה? להיפך. בתור אופוזיציה יש לי הרבה יותר מה להגיד לציבור, יש לי הרבה יותר מה לבקר, אלא שלמפלגה שלי לא ניתנת האפשרות לכך, והוא הדין לגבי סיעות קטנות אחרות.

כאשר הולכים להתמודדות של בחירות, כאשר מעמידים שאלות לאומיות, כלכליות, סוציאליות וכל מיני שאלות אחרות בפני הציבור, מדוע צריכים להציג את עניין חלוקת הזמן בטלוויזיה במידה כזאת של פרובנציאליזם?

היה היה הסדר לגבי "קול ישראל" של 25 דקות לכל סיעה ו-5 דקות נוספות לכל חבר בסיעה. לכל חבר בכנסת. הלכו וקיצצו מתכונתו זו לגבי הטלוויזיה בצורה דראסטית. שאלת ההוצאה אינה תופסת כאן. אם זו שאלה של חסכון, אם רוצים לחסוך, הרי חושבני כי המערך, המונה 63 איש, חייב ויכול לחסוך, הוא יכול להסתפק בשעה. הוא לא צריך 5 שעות דווקא. זה יהיה חסכון עצום, הוא יכול להראות בכך דוגמה של חסכון, דוגמה של "הקרבנה עצמית" מסויימת. אך למה רוצה המערך לחסוך דווקא על חשבון של סיעה קטנה? האם זה המקום היחיד לחסוך? אין זו איפוא שאלה של חסכון, אלא שיש אנשים הסבורים כי יש לטלוויזיה השפעה עצומה, ויש רבבות רבות של מקל-טים בארץ, ולכן צריך לנצל זאת בבחירות לטובת הכוח הראשי בכנסת.

היום יודע העולם כולו, בצרפת, באנגליה, בארצות הברית ובברית המועצות — ודה-גול ידע להשתמש בזאת ועל כן הוא נחשב לדיקטטור, זה היה אחד מסימני ההיכר שלו כדיקטטור — כי מי ששולט בטלוויזיה, שולט במדינה. לטלוויזיה עוצמה של דיכויים, ושימוש בטלוויזיה על בסיס לא שווה כמוהו כשימוש בצה"ל, כמוהו כשימוש בכל מנגנון ממלכתי אחר, למטרה מפלגתית. הטלוויזיה מכספי משלם המסים היא רכושו של כל העם ואינה לשימוש של מפלגה אחת או של שניים, זו הנגרדת אחריה, אשר יחד עושות את הקרטל הבלתי-חוקי והבלתי-מוסרי הזה, מבחינה קונסטיטוציונית.

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה-מפ"ם):
במי המדובר?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
יש לך ספיקות?

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה-מפ"ם):
השנייה לא ברורה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
כדאי לכם לשבת בשקט בנושא זה.

אמרתי בראשית דברי, כי לא הייתי רוצה לדבר בחומרה כזאת. אולם חוק זה שם מראש לאל כל יומה, אפילו חיצונית, כדי שבארץ הזאת יתנהלו בחירות דמוקרטיות על בסיס של הזדמנות שווה. אני מציע להחזיר את הצעת החוק למי שהביא אותה לעולם, ואז תעשה רשות השידור מה שהיא רוצה, ואני אפנה לבית-המשפט הגבוה לצדק ותראו איזו הכרעה תיפול שם. חוק זה נועד למנוע התערבות בית-המשפט כדי לאפשר לנו שוויון בפני הבוחר. הצעת סיעתנו היא להחזיר את החוק לממשלה.

הי"ר י. נבון:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק"י):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אינני מייחס לטלוויזיה כוח עצום כזה שמייחס לו חבר-הכנסת תמיר, ואף לא לכל אמצעי התקשורת, התעמולה וה-הסברה. יש תהליכים חברתיים אובייקטיביים, שהם חזקים יותר מאשר הטלוויזיה והרדיו. קיימת, כמובן, גם שאלת יחסי הכוחות בציבור. כדי להגן על דרישה דמוקרטית של חלוקת זמן צודקת בטלוויזיה לסיעות הקטנות לא צריך להגשים בכוחו של אותו הגורם אשר עליו מדברים. אך גם כאשר לטלוויזיה אין אותו הכוח, כפי שהוא מתואר על ידי חבר-הכנסת תמיר, גם במקרה כזה צריך שהדמוקרטיה תשמש גר לרגלי המחוקק.

בזמן האחרון ראיתי עוד פעם את הגובלנים של שאגל אצלנו בכנסת. אני מתרשם מאוד מהתמונה שבה רואים את האדם הראשון שקוע בעצבות. מי שראה את התמונה בודאי זוכר זאת. מדוע לא יהיה עצוב? במרחק קטן ממנו יושבת חזה אמנו. הביאו לו את האשה הזאת ואומרים לו: בחר לך אשה. יש לו ברירה? — אין לו ברירה. הוא מוכרח לבחור באשה התיא.

רות הקטין (המערך, עבודה-מפ"ם):
היא לא היתה עצובה?

מסויימות, לצניגי מפלגות מסויימות, יש האפשרות להי" פיע יום-יום, או כמעט יום-יום ברדיו ובטלוויזיה, להביא הסברים כראות רוחם, להתקין מפלגות אחרות, להת" קין חברי כנסת, גם אם לאלה אין כל אפשרות להשיב. כדי להדגיש את חשיבות הדבר רצוני לספר כי בשבועות האחרונים התקפו כמה פעמים ב"קול יש" רא"ל ובטלוויזיה את מפלגתי, את סיעתי ואפילו אותי אישית. שמו בפי דברים שמעולם לא אמרתי, שמעולם לא חשבתי, וכך שידרו והרעילו את הציבור. לבסוף, כדי לשוות לדבר דמות דמוקרטית, שאלו אותי חצאי משפטים, שקיצצו אותם באופן דרסטי, והדמוקרטיה בסדר...

ברדיו ובטלוויזיה מופיעים גם אנשים אחרים, ששר האינפורמציה רוצה ביקרם, שעות על גבי שעות, כמעט יום-יום, מבלי שהם מייצגים מישו. ועל כן טענתי היא ובקשתי, שלא תעמידו פנים דמוקרטיים במצב זה. אשר לחוק המוצע: אני תומך בהצעת חבר הכנסת אבנרי, זה המינימום שאפשר לדרוש. יהיה המצב בטלוויזיה לפחות כמצב שהונהג ברדיו. (קריאה: ישמעו אותך בטלוויזיה וינצו את הנורות.)

אני סומך על השכל הישר. נכון שיש דעות שונות, אך אני טוען לדבר פשוט: אני טוען שהציבור ביש" ראל, בגלל התעמולה ברדיו, בטלוויזיה ובעתונות, אינו יודע עובדות אלאנטריות.

בדיון אחר ניסיתי להסביר את זה. למשל הציבור אצלנו איננו יודע מה מתרחש בשיחות ארבע המע" צמות. אני יכול בבטחה להגיד, שיש סיכוי ריאל, היסטורי ממש, לשלום, לשלום יציב ובר-קיימא. אבל לפי הדיעות, המתפרסמות ברדיו ובטלוויזיה, הציבור איננו יודע, אינו יודע את העובדות האלמנטריות שהוא חייב לדעת כדי לקבוע עמדה. ואני מבדיל בין קביעת עמדה ובין אינפורמציה, ידיעה פשוטה, שידעו על מה להכריע, מה קורה בכלל.

בדברי על הרדיו והטלוויזיה בישראל, איננו מתכוון לעובדים. העובדים בדרך כלל, מבחינה מקצועית ומב" חנות המסירות לעבודה, הם בעלי כושר גבוה מאוד. ורבים מהם היו רוצים להגיש אינפורמציה אובייק" טיבית וכל-צדדית, שהציבור בעצמו ישפוט. אבל יש כאן הנחיות מלמעלה, ובעיקר מן הזמן שנקבע לזה שר. במקום שר לאינפורמציה, קיבלנו שר לדואינפורמציה מכוונת.

לכן העניין הזה רציני מאוד. כי אדרבא, ישפוט הציבור. יגיד: עמדתה של מפלגתי אין הוא מקבל; עמדתה של מפלגתך — הוא מקבל. אבל שידע מה אתה אומר ומה אני אומר; שידע מה היא העובדה. אבל לא בצורה כזאת, שאתם שמים בפי דברים שלא היו ולא נבראו, ואתם אומרים לציבור: לינ"י, זה נקרא דמוקרטיה? זה נקרא שאתם מאפשרים לציבור לש" פוט? אדרבא, לא יקבל אף אחד את דעתו, ואז לא יצביעו. אבל תן אפשרות לומר אותה. אל תגיד אתה ברדיו יום-יום מה שאני חושב. כי זהו שקר מה שאתם מספרים עלינו. תנו לציבור להכריע. אל תחשבו שה" ציבור איננו מבין. אני משוכנע שהציבור מבין ורוצה בשלום, בדיוק כמוני. אבל אתם מטעים אותו. אתם לא נותנים לו אינפורמציה נכונה.

אני יודע אמנם כי בדורנו אין שוויון אבסולוטי. מרביתם לדבר על שוויון, אך אין שוויון. ואיני טוען כי המערך צריך להיות שווה לי. יהיה זה אבסורד לומר כך: לכם 5 שעות וגם לי 5 שעות. איני מדבר על שוויון אידיאלי כזה, שאינו קיים בשום תא של החברה, בשום חוק שלנו. לכן איני מדבר על שוויון, אלא על השכל הישר, על השכל המחייב אפילו העמדת פנים דמו" קרטית...

אם מציעי החוק אומרים: אני אשדר 5 שעות ואתה 14 דקות, הרי אין זה אלא לעג לשכל הישר של האנשים הפשוטים. כל אחד מבין שזה אלא זילזול גמור בדעה האחרת, אי-התחשבות גמורה בדעת הוולת.

אני רוצה להביא דוגמאות מן העולם, כי יש בעולם דוגמאות שונות, כאלה או אחרות, אך איני מכיר מדינה שבה קיים פער כזה מבחינת האפשרויות לניצול אמצעי התקשורת ההמוניים, פער עצום כזה בין הכוח השליט לבין הכוח האופוזיציוני, כפי שזה קיים אצלנו. איני מכיר דוגמה כזאת בעולם כולו, איני מכיר גוהל כזה, וחושבני כי זה גובל בקוצר הבנה, בפרובינציאליות, שאיננה מביאה בחשבון מה יאמרו על כך בישראל ומה יגידו בחוץ-לארץ לגישה כזאת?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש): לא איכפת להם. חשובים להם רק קולות.

שמואל מיקוניס (מק"י): זה דווקא צריך להיות איכפת לכולנו. דווקא למפ" לגה בשלטון צריך להיות איכפת. אולם מפלגה זו חו" שבת, שאם האולם הזה אטום, כי הרי אין בו אוויר, הרי גם ישראל אטומה. היא לא אטומה. היא עומדת בחלון-ראווה, מכל הבחינות, בפני העולם כולו. אפילו מבחינת מפלגת השלטון, מבחינת הכוח הקובע במ" דינה ולטובת הדמוקרטיה הישראלית דרושה רביוה בהצעה זו, אך צריך שתהיה זו רביוה מרחיקת לכת. איני חושב שמה שנקבע במשך שנים לגבי "קול ישראל" הוא צודק בהחלט. הוא בלתי-צודק, ועל אחת כמה וכמה בלתי-צודק בהצעה הנוכחית המובאת לפנינו. אין זו אלא גזילת כבשת הרש. לא הייתי רוצה להשתמש במושג זה, כי איני חש עצמי רש ואיני חש עצמי כבשה, אך יש ביטוי כזה, סמלי, גזילת כבשת הרש.

מטעמים אלה מציע אני להחזיר את הצעת החוק לממשלה.

הי"ר י. נבון: רשות הדיבור לחבר הכנסת וילנר, ואחריו לחבר הכנסת גרוס.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה): אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הרדיו והטלוויזיה הם מכשירי תעמולה חשובים ביותר בדורנו. שידורי הרדיו והטלוויזיה הם מקור אינפורמציה כמו העתונות, מקור ההסברה לציבור הרחב ביותר. האינפורמציה, העובדות, הידיעות ונוסף על כך הקומונטרים הפוליטיים הניתנים ברדיו ובטלוויזיה הם המעצבים את דעת הקהל יותר מאשר כל גורם אחר, ולכן זהו נשק חשוב ביותר. אנו חיים במציאות מסויימת, ידוע שלדעות

חוברת ל"ב, ישיבה תכ"ב

— חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 3) (וילנר, נבון, גרוס, אונא, ש. תמיר, ברעם, אבנרי) —

צורך להרחיב את מאבק הבחירות על-ידי הטלוויזיה, כדי להכניס את המאבק לתוך הבית.

אנו מציעים להחזיר את החוק למציעים.

הי"ר י. נבון:

רשות הדיבור ליושב-ראש הוועדה.

משה אונא (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. מאחר שאני מדבר בשם הוועדה, אסתפק בכמה הערות, כי הצעתי בשם הוועדה להעביר את החוק לוועדה להכנת לקריאה שנייה ושלישית.

אגיד קודם כל לדברי חבר-הכנסת גרוס, שאחרי שהחלטנו שטלוויזיה תוכנס לשימוש אצלנו ותופעל, קשה לתאר לעצמנו שהמכשיר הזה לא יפעל בזמן הבחירות. אם אנו מתארים לעצמנו דבר כזה, שהטל-וויזיה תפעל ולא יהיה הסדר בענייני הבחירות, התוצאה תהיה שהיא תפעל רק לטובת אותם הגורמים שממילא מופיעים במסגרת הזאת. כל הכוונה של ההסדר שהחוק מציע היתה, שמבטיחים לכולם שיכולים להופיע ולהשתמש במסגרת הזאת.

אינני מסתיר את דעתי, שגם היא איננה נוחה מחלוקת הזמן שהחוק מציע, וגם הצעתי בוועדה בחלוקה אחרת. אבל על ההיבט הזה נדון כשהחוק יועבר בחזרה לוועדה, וגיבאק על כך שיחול שינוי בחלוקה הזאת.

הייתי רוצה רק להעיר לדברי חבר-הכנסת שמואל תמיר, שלא צריך להגיש בקביעת המשמעות של האפשרויות שהטלוויזיה יוצרת. בוודאי, זהו מכשיר רב-עוצמה. שום איש לא יוכל להכחיש זאת, ואין ליצור בקביעת חלוקת הזמן יתרון עצום כזה למפלגות גדולות כפי שמתבטא בחוק הזה. אבל נראה את הדברים בפרופורציה נכונה, ובעיקר נראה שעיקר תעמולת הבחירות צריכה להתבסס על עובדות, על מעשים שאפשר להצביע עליהם. מי שרואה את עיקר הכוח בהסברה שבפה, ודאי לא יהיה נוח לו אם המתחרה יוכל להצביע בתוך התעמולה על מעשים...

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

בחירות הן מלחמת דעות בראש וראשונה. יש מי שמזלזל בזה וחושב שתקציבים עושים נפלאות ויש מי שמאמין ברעיון.

משה אונא (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

יש מלחמת דעות. בכל זאת לומר שכאן מתבטא כל ההבדל בין האפשרויות שיש בידי המפלגה הגדולה ובין המפלגות האחרות — אני חושב שזה בכל זאת לא כל כך קולע לעניין.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):

באמריקה קובע הכסף. מי שיש לו כסף מופיע בטלוויזיה.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

יש זמן שווה לפי החוק.

למה אתם מפחדים מהציבור? למה אתם מפחדים מהעם שידע את האמת על הפוליטיקה שלכם? על זה אני טוען. רצוי שידע העם את האמת. אחר כך, מה שיכריע בבחירות — כולנו נקבל. אבל אתם רוצים למנוע, בעיקר במצב מכריע כזה של החדשים הקדומים לגורל העם שלנו, לגורל המדינה, גם על-ידי החוק הזה, אינפורמציה אלמנטרית והעמדת עמדות מול עמדות בפני הציבור.

לכן, מבלי לחזור על הפרטים, אני מתנגד לחוק כפי שהוא עכשיו, ומציע לפחות לקבל את המצב כמו שהוא בדיון.

הי"ר י. נבון:

אחרון הנאמים בדיון זה — חבר-הכנסת גרוס.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. עמדת סיעתנו לגבי הטלוויזיה ידועה. אנו שוללים את הטלוויזיה מי-סודה, מטעמים שהבענו אף לפני שנה, כשהופעלה הטלוויזיה. העלינו אז את כל החששות והספיקות שיש לנו לגבי מכשיר יעיל זה. איננו תלושים מהמציאות וידיעים שזהו מכשיר טוב ויעיל. אבל אמרנו מראש שאנו חוששים שישדרו תכניות כאלו שישפיעו לרעה על חינוך הנוער, על חינוך הילדים. אמרתי זאת גם השבוע, ואני חוזר ואומר: רק השבוע עמד שר המשטרה על הכמה הזאת והתריע, הסתייג מן התכניות שמשדרים בטלוויזיה, הוא אמר שהטלוויזיה מעודדת לפשע ולעבריינות הנוער.

שדרה תכנית אחת בה הראו איך ילד אחד מעשן חשיש ונהנה מזה. זהו ממש עידוד לעישון חשיש ול-עבריינות הנוער. ואנו עומדים רק בהתחלה. מה יהיה בעוד חצי שנה, מה יהיה בעוד שנה? בוודאי ישרדו כל מיני תסכיות, כל מיני חומר פורנוגרפי, חומר קל-קל. בגלל זה אנו שוללים את הטלוויזיה, ואיננו חושבים שיש תועלת להכניס את המאבק המפלגתי ואת הפוליטיזציה, את מאבק הבחירות, לתוך הבית.

איננו יכולים להיות זהירים כל-כך בעידוד דרתי-חא, בימי הבחירות, שלא לפגוע בזולת ולא להשמיע דברים על אחרים, דברים שפוגעים ומשפיעים לרעה על חינוך הילדים, ובוודאי יהיו תופעות כאלו. ואין כל תועלת להכניס את מאבק הבחירות לתוך הבית. אם יש אסיפות — ילד הולך או לא הולך, שומע או אינו שומע. אבל טלוויזיה — חזקה שיפתח את המכשיר, ויראה וישמע מה שאומרים. לכן בוודאי מאבק הבחירות לא ישפיע לטובה על הבית. על חינוך הילדים, כשיביאו זאת לפני מסך הטלוויזיה.

מובן שחלוקת זמן צודקת או לא צודקת אינה נוגעת לנו. אבל עם כל זה אני צריך להגיד שאין דוגמה במדינה אחרת לחלוקה כזאת. החלוקה איננה דמוקרטית, והנה גם פה, על המכשיר הזה, רוצים להדביק תו מפלגתי מובהק, וזה לא דמוקרטי.

מכל הבחינות אנו שוללים שידור מאבק הבחירות בטלוויזיה. ולכן אני מציע להחזיר את החוק הזה למציעים. אפשר לנהל את מאבק הבחירות כמו שניהלנו כבר שש פעמים, על-ידי אסיפות, על-ידי חוגי בית. יש לנו כבר מסורת כיצד לנהל מאבק בחירות, ואין כל

משה אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לפי מה שקבענו בחוק מימון המפלגות, הכסף קובע לא מעט גם אצלנו. נראה את הדברים כפי שהם. היה רצוני, לדעתי, להכניס תיקונים מסויימים בחלוקת הזמן, אבל אינני רואה בזה נימוק מספיק כדי לא להעביר את החוק לוועדה.

כאמור, הבעיה היא זאת, וצריך לראות אותה: אם אין קובעים לכל אחד לפחות מינימום של זמן להופיע בטלוויזיה, התוצאה תהיה שלחלש לא תהיה בכלל אפשרות להופיע שם ולחזק יהיה הכל פתוח. את זה רצינו למנוע.

הי"ר י. נבון:

אנחנו ניגשים להצבעה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק
לוועדת החוקה, חוק ומשפט

— 19

נגד

— 6

נמנע

— 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק הבחירות
(דרכי תעמולה) (תיקון מס' 3), תשכ"ט—
1969, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

הי"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר הכנסת גולן, להנמקת הימנעות מהצבעה.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. היינו בעד שימוש בטלוויזיה לצרכי בחירות. אם קיימת טלוויזיה, הרי לא מתקבל על הדעת שלא תשמש את הציבור לצרכי בחירות. אולם, לא יכולתי להצביע בעד החוק המכיל סעיף של חלוקה כה בלתי-צודקת של הזמן.

לא ייתכן שלמדולים יהיה הזמן הרב ביותר והאפשרויות הגדולות ביותר, ולסיעות הקטנות לא תהיה כל אפשרות להרחיב את ההסברה שלהן בציבור. לא ייתכן להביא את המפלגות הקטנות לידי מצב שלא תהיה להן אפשרות להסביר את עמדתן בתנאים סבירים ולתת את כל האפשרויות למפלגות הגדולות. אני חושב שאין זה מן הצדק ואין זה מן היושר ואין זה גם מקובל בעולם, שיהיה נוהג כזה לגבי מפלגות קטנות. על כן לא יכולתי להצביע בעד ההצעה ונמנעתי.

הי"ר י. נבון:

הישיבה הבאה של הכנסת ביום ב' הקרוב, בשעה שלוש אחרי הצהריים. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 15.55.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות ת"כ – תכ"ב

- א. שאלות.
 - ב. סקירת ראש הממשלה על פעולות משודרה.
 - ג. חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 2), תשכ"ט – 1969 (קריאה שנייה ושלישית).
 - ד. סקירת שר המשפטים על פעולות משודרו.
 - ה. הצעות חוק של חברי כנסת (דיון מוקדם).
 - ו. חוק הפיקוח על בתי-ספר, תשכ"ט – 1969 (קריאה שנייה ושלישית).
 - ז. חוק לימוד חובה (תיקון מס' 5), תשכ"ט – 1969 (קריאה שנייה ושלישית).
 - ח. חוק לימוד חובה (תיקון מס' 6), תשכ"ט – 1969 (קריאה שנייה ושלישית).
 - ט. חוק מס עזבון (תיקון מס' 4), תשכ"ט – 1969 (קריאה שנייה ושלישית).
 - י. חוק המהנדסים והאדריכלים (תיקון מס' 2), תשכ"ט – 1969 (קריאה ראשונה) – הצעת חבר-הכנסת מ. אדם.
 - יא. סקירת שר הדואר על פעולות משודרו – המשך הדיון.
 - יב. חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), תשכ"ט – 1969 (קריאה ראשונה) – דיון.
 - יג. חוק לתיקון פקודת העבריינים הצעירים, תשכ"ט – 1969 (קריאה ראשונה) – דיון.
 - יד. הקדשת אמצעים לזיורו ועידודה של התפתחות המחקר המדעי (הצעת חבר-הכנסת מ. ביבי) – המשך הדיון.
 - טו. חוק חוקרים פרטיים ושירותי שמירה, תשכ"ט – 1969 (קריאה ראשונה).
 - טז. חוק לתיקון פקודת בריאות העם (מס' 4), תשכ"ט – 1969 (קריאה ראשונה).
 - יז. חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון מס' 2), תשכ"ט – 1969 (קריאה ראשונה).
 - יח. חוק שירות התעסוקה (תיקון), תשכ"ט – 1969 (קריאה ראשונה).
 - יט. חוק התיכנון והבנייה (תיקון מס' 2), תשכ"ט – 1969 (קריאה ראשונה).
- ב. חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 9), תשכ"ט – 1969 (קריאה ראשונה).
- בא. חוק לתיקון דיני העונשין (בטחון המדינה, יחסי חוץ וסודות רשמיים) (תיקון), תשכ"ט – 1969 (קריאה ראשונה).
- בב. חוק המילווח (חברות ביטוח) (תיקון מס' 2), תשכ"ט – 1969 (קריאה ראשונה).
- בג. חוק מילווח פיתוח (תיקון מס' 8), תשכ"ט – 1969 (קריאה ראשונה).
- כד. חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 3), תשכ"ט – 1969 (קריאה ראשונה) – הצעת חברי-הכנסת א. אבנרי, וי. רפאל.
- כה. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 2), תשכ"ב – 1962 (תיקון מס' 3), תשכ"ט – 1969 (קריאה ראשונה).
- כו. הצעות מעשיות להגברת העלייה מארצות הרווחה (הצעת חבר-הכנסת ב. אבניאל).
- כז. שבתות המורים (הצעות חברי-הכנסת א. טיאר, א. אבנרי, י. רפאל וא. רוזאל-נאור).
- כח. הסכנה לקיום יהדות ברית המועצות (הצעת חבר-הכנסת ח. לנדאו).
- כט. החלטת ועדת הכנסת בדבר הוספת סעיפים 31, 33, 131 לתקנון הכנסת.
- ל. החלטת ועדת הכנסת בדבר תיקון סעיף 96 לתקנון הכנסת.
- לא. חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון), תשכ"ז – 1967 (קריאה ראשונה) – דיון.
- לב. חוק הרשות להשכלה גבוהה (הוראה ומחקר), תשכ"ח – 1968 (קריאה ראשונה).
- לג. חוק למניעת הונאה בכשרות, תשכ"ו – 1966 (קריאה ראשונה).
- לד. חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 26), תשכ"ה – 1965 (קריאה ראשונה).
- לה. הצעה לסדר-היום.

ב. הצעה לסדר-היום לשיבה תכ"ב

1250. ש. מיקוניס (מקי"י): נגד השימוש בצווי ריתוק מצד הממשלה כלפי הדוורים.

ג. הצעת חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון) (הטבת זכויות אלמנה עובדת), תשכ"ט-1969

(הוגשה על-ידי חברי הכנסת ש. אלון, ש. ארבל-אלמוליק, ג. כהן)

הקיימת על המשכורת הקובעת, לא תשולם להם כל קיצבה;

(2) זכאי לקיצבת שאיר, להוציא אלמנה הזכאית לקיצבת שאיר, שמשכורתו הקיימת פחותה ממחצית המשכורת הקובעת שלפיה יש לחשב את הקיצבה - תשולם לו קיצבה כהפ"ר שבין משכורתו הקיימת לבין מחצית המשכורת הקובעת, ובלבד שאותה קיצבה לא תעלה על הקיצבה שהיתה מגיעה לו אלמלא הוראות סעיף זה; עלתה המשכורת הקיימת על המחצית האמורה, לא תשולם לו כל קיצבה.

פירושו של דבר כי לא רק אדם היוצא לקיצבה משירות המדינה ומוסיף לעבוד במשרה אחרת בשירות ציבורי יקבל קיצבה מופחתת או אף מפסיד זכויותיו לכל קיצבה, אלא גם אלמנתו של עובד שנפטר נענשת על כך שהיא עובדת בשירות המדינה או בשירות ציבורי אחר. דבר זה נראה בלתי-מוצדק לחלוטין ויש בו משום אפליית עובדת לפי קריטריון בלתי סוציאלי שהוא סוג המעביד.

החוק המוצע בא לתקן עיוות זה ולצמצם את תחומי ת ההוראה הקיימת לעובד עצמו הפורש בתנאים האמורים. לשם כך מוצע לתקן את הסעיף באופן כזה שזכויות האלמנה העובדת בשירות המדינה או בשירות ציבורי אחר לא יופלו לרעה לעומת זכויות אלמנה העובדת אצל מעביד שאינו עובד המדינה. עיוות זה שהוא בלתי-סוציאלי לא הביא לחסכון רב. בתשובה לשאלתה ביום 28 במאי 1969 אמר שר האוצר כי החסכון השנתי בשל הוראה זו הוא 89,000 ל"י בסך הכל. עם זאת יש מקום לקבוע סכום-גג לשיעור הקיצבה שאלמנה עובדת זכאית לו לפי גודל הכנסתה ללא אבחנה למקום עבודתה. יש להניח שהממשלה תביא תיקון בנדון, תוך הבאת תיקונים נוספים, שיש להכניס בחוק, לגבי סוגים שונים של זכאים לקיצבות מכוח חוק זה וחוק הביטוח הלאומי.

1. בסעיף 28 לחוק שירות המדינה (גימלאות), תשט"ו-1955¹ בסעיף קטן (א) -

(1) בדישה, במקום "אדם הזכאי לקיצבה והוא", יבוא: "אדם הזכאי לקיצבה, להוציא אלמנה הזכאית לקיצבת שאיר, אשר"

(2) במקום פסקה (1) יבוא:

"(1) זכאי לקיצבת פרישה, שמשכורתו הקיימת פחותה מהמשכורת הקובעת שלפיה יש לחשב את קיצבתו - תשולם לו קיצבה כהפ"ר שבין משכורתו הקיימת לבין המשכורת הקובעת, ובלבד שלא תעלה על הקיצבה שהיתה מגיעה לו אלמלא הוראות סעיף זה; עלתה המשכורת הקיימת על המשכורת הקובעת, לא תשולם לו כל קיצבה;"

(3) בפסקה (2) יימחק המלים "להוציא אלמנה הזכאית לקיצבת שאיר".

דבר הסבר

סעיף 28 (א) לחוק שירות המדינה (גימלאות) קובע, וזו לשונו:

"28 (א) אדם הזכאי לקיצבה והוא מקבל גם משכורת מאוצר המדינה או מקופה אחרת שנקבעה על-ידי הממשלה כקופה ציבורית לענין סעיף זה (בסעיף זה - המשכורת הקיימת), יחולו עליו הוראות אלה:

(1) זכאי לקיצבת פרישה, וכן אלמנה הזכאית לקיצבת שאיר, שמשכורתם הקיימת פחותה מהמשכורת הקובעת שלפיה יש לחשב את קיצבתם - תשולם להם קיצבה כהפ"ר שבין משכורתם הקיימת לבין המשכורת הקובעת, ובלבד שלא תעלה על הקיצבה שהיתה מגיעה להם אלמלא הוראות סעיף זה; עלתה המשכורת

ד. הצעת חוק לימוד חובה (תיקון מס' 5), תשכ"ט-1969

(3) במקום הגדרת "חינוך יסודי" יבוא: "חינוך חובה" פירושו - לימוד המיועד לילדים ולנערים והניתן באחת-עשרה שנות לימוד, מהן שנת לימודים אחת בגן ילדים לילדים בגיל 5 ועשר שנות לימוד בכיתות א' עד י' לילדים ולנערים בגיל 6 עד 15 ועד בכלל;".

(ב) בכל מקום בחוק העיקרי ובחוק חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953³, שבו נאמר "חינוך יסודי" יבוא "חינוך חובה".

1. תיקון סעיף 1

(א) בסעיף 1 לחוק לימוד חובה, תש"ט-1949² (להלן - החוק העיקרי) -

(1) במקום הגדרת "ילד" יבוא:

"ילד" פירושו - אדם שבראשית שנת הלימודים היה באחד הגילים מ-5 עד 13 ועד בכלל;".

(2) במקום הגדרת "נער" יבוא:

"נער" פירושו - אדם שבראשית שנת הלימודים היה באחד הגילים 14 או 15;".

¹ ס"ח תשט"ו, עמ' 135; ס"ח תשכ"ד, עמ' 64.

² ס"ח תש"ט, עמ' 287; תשי"ג, עמ' 126; עמ' 314; תשי"ג, עמ' 140; תשכ"ט, עמ' 33.

³ ס"ח תשי"ג, עמ' 137.

"(א) (1) מי שחל עליו לימוד חובה לפי חוק זה זכאי לחינוך חינוך במוסד חינוך רשמי.

(2) מי שבאחד הגילים 16 או 17 ולא סיים את לימודיו בכיתה י' של מוסד חינוך רשמי לפי חוק זה והוא לומד במוסד חינוך מוכר, ישא אוצר המדינה בשכר לימודו עד שיסיים לימודיו לפי תכנית של לימודים בכיתה י', ובלבד שחובת לימוד בכיתה י' היתה חלה במקום מגוריו בשנתיים שקדמו לתחילת לימודיו כאמור.

(3) מי שלומד כאמור בפסקה (2), דינו כמי שזכאי לחינוך חובה חינוכי.

7. תיקון סעיף 15

האמור בסעיף 15 לחוק העיקרי יסומן "א" ואחריו יבוא:

"(ב) השר רשאי לקבוע בתקנות חובת רישום בגוסף לחובות על-פי סעיף 3, ולהסדירה בהתאם לאמור בסעיף 21 לחוק חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953, ובלבד שהרישום ייעשה במוסד חינוך."

8. תיקון חוק עבודת הנוער, תשי"ג-1953
בחוק עבודת הנוער, תשי"ג-1953 (2) -

(1) במקום סעיף 2 יבוא:

2. גיל עבודה לילד

(א) לא יועבד ילד שעדיין לא מלאו לו 15 שנה.

(ב) ילד שמלאו לו 15 שנה וחל עליו לימוד חובה לפי חוק לימוד חובה, תשי"ט-1949, לא יועבד אלא אם נתקיים אחד מאלה:

(1) הילד עובד כחניך כמשמעותו בחוק החניכות, תשי"ג-1953;

(2) הילד מועבד בתקופה של חופשת לימודים רשמית;

(3) ניתנה לגבי הילד הוראה לפי סעיף 5(ב)(1) (11) לחוק לימוד חובה, תשי"ט-1949;

(4) מפקח מטעם משרד החינוך והתרבות אישר כי הילד השלים חינוך חובה בתקופה קטנה מתקופת הלימוד המתאימה לגילו.

(ג) על אף האמור בסעיפים קטנים (א) ו-(ב) יהיה מותר - עד ראשית שנת הלימודים תשל"ב - להעביר ילד שמלאו לו 14 שנה אם לימוד חובה לפי חוק לימוד חובה, תשי"ט-1949, לא הוחל לגביו."

(2) בסעיפים 3 עד 5, בכל מקום שבו נאמר "14 שנה" יבוא "15 שנה".

2. תיקון סעיף 2

בסעיף 2 לחוק העיקרי, במקום סעיפים קטנים (א) עד (ג) יבוא:

"(א) לימוד חובה יקיף כל ילד וכל נער.

(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), יוחל לימוד חובה לנערים בהדרגה החל משנת הלימודים תשל"ל על-פי צווים שיתן השר לאחר התייעצות בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת, ובלבד שת-חולתו של לימוד חובה לנערים בגיל 14 תושלם לא יאוחר מראשית שנת הלימודים תשל"ב, ותחולתו של לימוד חובה לנערים בגיל 15 תחל משנת הלימודים תשל"ג ותושלם לא יאוחר מראשית שנת הלימודים תשל"ה.

(ג) צווים כאמור בסעיף קטן (ב) יכול שיהיו לפי איזור מושבם של נערים או לפי כל סיווג אחר, ובלבד שתשימור בכל מקום הזכות לבחור בין חינוך ממלכתי ובין חינוך ממלכתי דתי."

3. הוספת סעיף 2א

אחרי סעיף 2 לחוק העיקרי יבוא:

2א. חניכות כלימוד חובה

(א) חניכות של נער בגיל 15 על-פי חוק החניכות, תשי"ג-1953, בתנאים שייקבעו בתקנות שיותקנו על-ידי השר בהתייעצות עם שר העבודה ובאישור ועדת החינוך והתרבות של הכנסת - תיחשב כלימוד חובה לענין חוק זה.

(ב) השר יקבע בהסכמת שר העבודה תכנית חובה של לימודים עיוניים לחניכות כאמור בסעיף קטן (א).

(ג) תכנית הלימודים העיוניים לפי סעיף קטן (ב) תהיה ממלכתית או ממלכתית דתית, ותכנית ממלכתית דתית תיקבע לאחר התייעצות במועצה לחינוך ממלכתי דתי שהוקמה לפי סעיף 13 לחוק חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953."

4. סייגים לתחולת סעיף 3

סעיפים קטנים (א), (ד), (ה) ו-(ז) לסעיף 3 לחוק העיקרי לא יחולו על מי שלימוד חובה חל עליו מכוח צו, שניתן לפי סעיף 2(ב) לחוק העיקרי, והם בטלים החל מראשית שנת הלימודים תשל"ה.

5. תיקון סעיף 4

(א) בסעיף 4(א) לחוק העיקרי, המלים "אשר טרם השלים את החינוך היסודי" - יימחקו.

(ב) סעיף קטן (ד) וסעיף קטן (ו) (2) לסעיף 4 לחוק העיקרי לא יחולו על מי שלימוד חובה חל עליו מכוח צו שניתן לפי סעיף 2(ב) לחוק העיקרי, והם בטלים החל מראשית שנת הלימודים תשל"ה.

6. תיקון סעיף 6

בסעיף 6 לחוק העיקרי, במקום סעיף קטן (א) יבוא:

(1) ס"ח תשי"ג, עמ' 108.

(2) ס"ח תשי"ג, עמ' 115.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

לסעיף 3

ה. טובי מציע:

בסעיף 2 לחוק העיקרי, בנוסח שהוצע על-ידי הוועדה:

(1) אחרי סעיף קטן (א) יבוא:

"(ב) לגער שהוא בן משפחה נתמכת סעד תינתן תמיכה כספית בהגיעו לגיל 14 ועד לצאתו לחינוכות בגיל 15".

(2) סעיף קטן (ב) יסומן (ג).

(3) סעיף קטן (ג) יסומן (ד), ובמקום המלים "כאמור בסעיף קטן (ב)" יבוא "לפי סעיף קטן (ג)".

א. רויאל-נאור מציעה:
למחוק את הסעיף.

לסעיף 6

ג. אליעד וא. רויאל-נאור מציעים:

בסעיף 6 (א) לחוק העיקרי, בנוסח שהוצע על-ידי הוועדה, במקום פסקה (2), יבוא:

"(2) מי שלא סיים את לימודיו בכיתה י' של מוסד חינוך רשמי לפי חוק זה והוא באחד הגילים 16 או 17 זכאי להשלים את לימודיו חנים במוסד חינוך רשמי, ואם הוא לומד במוסד חינוך מוכר שאינו רשמי זכאי הוא שאוצר המדינה ישא בשכר לימודו במוסד האמור עד שיסיים בו את לימודיו לפי תכנית של לימודים בכיתה י', והכל — אם חובת לימוד בכיתה י' היתה חלה במקום מגוריו בשנתיים שקדמו לתחילת לימודיו כאמור".

לסעיף 1

ה. טובי מציע:

בסעיף קטן (א), בפסקה (3), בסוף הגדרת "חינוך חובה" יבוא "ובלבד שהזכות לעשר שנות לימוד תינתן לכל הרוצה בכך עד גיל 18 לפחות".

לסעיף 2

א. אבנרי מציע:

בסעיף 2 (ב) לחוק העיקרי, בנוסח שהוצע על-ידי הוועדה:

(1) במקום "לא יאוחר מראשית שנת הלימודים תשל"ב" יבוא "לא יאוחר מראשית שנת הלימודים תשל"א";

(2) במקום "תחל משנת הלימודים תשל"ג" יבוא "תחל משנת הלימודים תשל"א";

(3) במקום "לא יאוחר מראשית שנת הלימודים תשל"ה" יבוא "לא יאוחר מראשית שנת הלימודים תשל"ג".

ש. מיקוניס מציע:

בסעיף 2 (ב) לחוק העיקרי, בנוסח שהוצע על-ידי הוועדה:

(1) במקום "לא יאוחר מראשית שנת הלימודים תשל"ב" יבוא "לא יאוחר מראשית שנת הלימודים תשל"א";

(2) במקום "תחל משנת הלימודים תשל"ג" יבוא "תחל משנת הלימודים תשל"ב".

ה. טובי מציע:

בסעיף 2 (ג) לחוק העיקרי, בנוסח שהוצע על-ידי הוועדה, המלים "או לפי כל סיווג אחר" — יימחקו.

ה. הצעת חוק לימוד חובה (תיקון מס' 6), תשכ"ט—1969

דים, ולאחר שנתן למועצה האזורית הדמנות לטעון טענותיה.

2. הוספת סעיף 1א

אחרי סעיף 1 לחוק העיקרי יבוא:

"1א. רשות חינוך מקומית — תאגיד

רשות חינוך מקומית שאיננה רשות מקומית תהיה תאגיד כשר לכל חובה, זכות ופעולה משפטית בתחום תפקידיה."

1. תיקון סעיף 1

בסעיף 1 לחוק לימוד חובה, תש"ט—1949 (להלן — החוק העיקרי), בהגדרת "רשות חינוך מקומית", בסוף פסקה (א) יבוא:

"אולם רשאי השר לקבוע בצו שפורסם ברשומות, כי אדם או חבר-בני-אדם, המקיימים מוסד חינוך לגילאי לימוד חובה בתחום מועצה אזורית, יהיו רשות חינוך מקומית נפרדת לגבי שטח המוסד שיוגדר בצו, אם ראה לעשות כן מטעמים מיוחדים".

ו. הצעת חוק שירות המדינה (בחירות - איסור פעילות), תשכ"ט-1969

(הוגשה על-ידי חברי הכנסת צ. צימרמן)

1. הגדרות

בחוק זה, "עובד מדינה" -

(1) עובד מדינה מדרגה ט"ו ואילך של הדירוג האחד;

(2) עובד מדינה בדרגה מקצועית שמשכורתו היסודית ההתחלתית אינה נמוכה מן המשכורת היסודית ההתחלתית של דרגה ט"ו של הדירוג האחד (להלן דרגה מקבילה);

(3) עובד מדינה בדרגה נמוכה מדרגה ט"ו של הדירוג האחד או בדרגה מקבילה, אם לתפקידם נקבע מתח דרגות הכולל את הדרגה ט"ו של הדירוג האחד או דרגה מקבילה.

"בחירות" - בחירות לכנסת או למועצה של רשות מקומית או לבחירות שעליהן חל חוק בחירות לגופים ציבוריים, תשי"ד-1954.

2. איסור פעילות

מי שהיה עובד המדינה אסור לו, במשך שנה אחת לאחר תום תפקידו כעובד המדינה, להיות פעיל בבחירות מטעם מפלגה או רשימת מועמדים בבחירות.

3. סיוג האיסור

עובד מדינה, ששמו נכלל באחת מרשימות המועמדים בבחירות, יוגבל האיסור לפי סעיף 2 של חוק זה לחו"ג בוחרים שבענייניהם או בעיותיהם טיפל במישרין או בעקיפין בתוקף תפקידו.

4. עונשין

העובר על הוראות חוק זה, דינו - מאסר שלושה חודשים או קנס 5000 לירות.

5. שמירת דינים

הוראות חוק זה באות להוסיף על הוראות כל דין אחר ולא לגרוע מהן.

6. ביצוע ותקנות

שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות בכל עניין הנוגע לביצועו.

דברי הסבר

לפעמים, בהתקרב מועד הבחירות, מתפרסם בציבור כי אי-אלה מבין עובדי המדינה עומדים לפרוש משירותם על מנת להתמסר לפעילות בבחירות מטעם מפלגה או רשימת מועמדים. הפירסומים על כך הופיעו על-פי רוב בעוד עובדי המדינה ממלאים תפקידם. לדעת רבים יש טעם לפגם בתופעה זו.

החוקים הקיימים: חוק בחירות לגופים ציבוריים, תשי"ד-1954; חוק הבחירות לכנסת, תשי"ט-1959; חוק הבחירות (דרכי תעמולה), תשי"ט-1959; חוק שירות המדינה (סיוג פעילות מפלגתית ומגבית כספים), תשי"ט-1959.

פקודת העיריות וחיקוקים אחרים לא פתרו בעיה זאת והשאירו חלל ריק בנדון. מכאן הצעת חוק זו.

עובדי מדינה בכירים, כמוגדר בהצעת החוק, יהיו חייבים, אף לאחר פרישתם, להימנע מפעילות בבחירות בלבד מטעם מפלגה או רשימת מועמדים כל שהיא (אולם לא משליחות מטעם המדינה ולא מפעילות מפלגתית בכלל) במשך שנה אחת מיום פרישתם (סעיף 2).

מאידך גיסא, עובדי מדינה כאלה אשר שמם נכלל ברשימת מועמדים לכנסת ויכולו, כמוכון, במסגרת סעיף 3 בחוק הבחירות לכנסת, או חוק אחר לפי העניין, לא רק להיות מועמדים אלא גם להיות פעילים בבחירות, אולם אסור יהיה להם לפעול בבחירות אלה בין חוגי בוחרים שבענייניהם ובעיותיהם טיפלו בתוקף תפקידם בשירות המדינה (ס' 3).

הולכים וגוברים הערכה הציבור ואמונו לכלל עובדי המדינה, כשירות ממלכתי על-מפלגתי, וטוב יהיה לחזק הערכה זו גם על-ידי תחיקה נוספת בנידון.

ז. הצעת חוק הסדר השיפוט בדבר השתייכות ללאום היהודי, תשכ"ט-1969

(הוגשה על-ידי חברי הכנסת מ. פרוש)

1. הסדר שיפוט

נתבקש להכריע בשאלת מיהו יהודי, שהיא שאלה הלכית תית גרידא. דבר זה עלול לערער יסוד היסודות לייחוד עם ישראל מדורי דורות, שלפיו שאלת ההשתייכות לעם היהודי מוכרעת אך ורק על-ידי הפוסקים לפי ההלכה, ועל-פיה בלבד.

החוק המוצע בא למנוע תופעה זו ולהבטיח שקר בתי-הדין הרבניים ידונו ויקבעו מיהו יהודי.

נתגלעו חילוקי דעות בשאלת השתייכותו של אדם ללאום היהודי, יהיו הביורור וההכרעה בשאלה זו נתונים בסמכותו הבלעדית של בית-הדין הרבני, והוא ידון בה לפי חוקי התורה.

דברי הסבר

בזמן האחרון אירעו מקרים שבית משפט חילוני

ת. הצעת חוק צבא הגנה לישראל (הגבלת פעילות מפלגתית), תשכ"ט-1969

(הוגשה על-ידי חברי הכנסת א. שושטק)

1. הגדרות
בחוק זה יהיו למונחים הבאים הפירושים שבצידם:
"חייל" - חייל בשירות פעיל וחייל הנמנה עם כוחות המילואים של צה"ל;
"חייל בשירות פעיל" - חייל הנמנה עם צבא הקבע של צה"ל, חייל בשירות חובה של צה"ל וחייל מילואים בשעת שירותו;
"שירות צבאי סדיר" - שירות צבאי, למעט שירות במילואים;
"כנס צבאי" - כנס של חיילים באשר הם חיילים, ולמעט כנס העלאת זכרונות, לפעולות סעד, ולהגנת עניינים משותפים, ולמעט כנס של נפגעי צה"ל;
"מפלגה" - כל גוף פוליטי חוקי במדינת ישראל.
2. השתייכות מפלגתית
מוותר לחייל בשירות פעיל להשתייך לכל מפלגה, אך אסור לו בעת שירותו הפעיל לקחת חלק כלשהו בפעילות הפומבית של מפלגה, וקצין מעל לדרגת סגן, בעת שירותו הסדיר, לא יקח חלק כלשהו אף בפעילות, שאינה פומבית, של מפלגה.
3. סייגים להשתתפות בכנס פוליטי
(א) חייל בשירות פעיל לא ישתתף בכל כנס פוליטי שהוא כנואם, או כיושב בנשיאות הכנס, או בכל דרך דומה בנסיבות המשוות לכנס אופי פומבי, מלבד אם ההשתתפות בכנס הוטלה על החייל מטעם צה"ל.

ט. הצעת חוק המעבר (תיקון), תשכ"ט-1969

(הוגשה על-ידי חברי הכנסת א. אבנרי)

1. תיקון חוק המעבר
בסעיף 11 של חוק המעבר, תש"ט-1949, במקום סעיף קטן (ז) יבוא:
"ז) הצביע רוב הסיעה, שעמה נמנה חבר ממשלה, בעד הצעה להביע לממשלה אי-אמון, או נמנע רוב הסיעה מן ההצבעה על הצעה כזאת, - דינו של אותו חבר ממשלה כדין מי שהתפטר מן הממשלה, והתפטרותו תיכנס לתקפה ללא כל הדעה מיד לאחר שנערכה הצבעה כזו".
- דברי הסבר
סעיף האחריות הקולקטיבית אשר עורר מלכתחילה הסתייגויות תמורות, באשר הוא פוגע בשיקולו ובמצפנו של חבר הכנסת ואינו מותיר לו עצמאות רבה בעבודתו הפרלמנטרית, אין כל טעם בהשארתו בעידן זה של "ליכוד לאומי", שכן הוא הופך את הכנסת למכונת הצבעה ומבליט עוד יותר את הפגיעה בשיקולו החפשי של חבר הכנסת.
כפי שניתן עתה לצפות, יהיה הרכבה של ממשלת ישראל, בעתיד הקרוב והרחוק, כהרכבה הנוכחית של "ממשלת הליכוד הלאומי". בנסיבות אלה אין טעם בקיום האחריות הקולקטיבית של הממשלה, ומוצע לבטל אחרי-כך את סעיף 11 של חוק המעבר.
לפי הנוסח המוצע ייחשב שר כמתפטר מן הממשלה אם הצביע רוב סיעתו בעד הצעה להביע לממשלה אי-אמון, או שרוב הסיעה נמנע מן ההצבעה על הצעה כזאת.

י. הצעת חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 2), תשכ"ט-1969

1. תיקון סעיף 1
בסעיף 1 לחוק ההתגוננות האזרחית, תשי"א-1951 (להלן - החוק העיקרי) -

(1) ס"ח תשי"א, עמ' 78; ס"ח תשכ"ד, עמ' 126.

ארצי של אירגוני נשים, שהוא לדעת השד יציג ונוגע בדבר.

(ד) מפקד הג"א פיקודי רשאי, באישור המועצה הפיקודית, להטיל על חבר המועצה כל תפקיד הנוגע לשיתוף הציבור ומסדותיו בהתגוננות האזרחית או להדרכתם, להכוונתם ולחיאום פעולתם של אירגוני העזר שבפיקוד, ובלבד שהתפקידים שיוטלו על חבר פלוני לא יחרגו מתחום הפעולות של השד או של הגוף שהוא מייצגו.

4. תיקון סעיף 36

בסעיף 36 לחוק העיקרי, אחרי המלים "המועצה הארצית" בכל מקום שהן יבוא "המועצה הפיקודית".

5. החלפת סעיף 7

במקום סעיף 7 לחוק העיקרי יבוא:

7. תפקידים נדרשים בהג"א

שר הבטחון רשאי להכריז על תפקיד פלוני בהג"א כעל תפקיד נדרש בהג"א, וכן רשאי הוא, באישור ועדת החוץ והבטחון של הכנסת, להכריז על תפקיד נדרש בהג"א כעל תפקיד נדרש חיוני.

6. תיקון סעיף 7א

בסעיף 7א לחוק העיקרי -

(1) בסעיף קטן (ב), במקום "ולפי התנאים שנקבעו בו" יבוא "או קצין שהמפקד הסמיכו לכך ולפי התנאים שנקבעו בצו", ובמקום הסיפה המתחילה במלים "ובלבד שבתקופה שאינה תקופת קרבות - יבוא "ובלבד שבתקופה שאינה תקופת קרבות -

(1) לא ייקרא אדם לפי סעיף זה לשירות שנתל או חודשי באחד מימי מנוחתו כמשמעותו - תם בפקודת סדרי השלטון והמשפט, תשי"ח - 1948⁽²⁾;

(2) לא ייקרא אדם לשירות חודשי לזמן שלמעלה משלוש שעות לחודש ולשירות שנתל לזמן שלמעלה משלושה ימים לשנה";

(2) אחרי סעיף קטן (ב) יבוא סעיף קטן זה: (בב) בעל תפקיד נדרש שניתנה לו הודעת הצבה ימסור לרשות ובמועד שנקבעו בתקנות הודעה בכתב על שמו, גילו, משלח-ידו, נסיונו המקצועי המעשי, מענו, מקום עסקיו או עבדו דתו ומצבו המשפחתי, וכן ימסור הודעה בכתב כאמור על כל שינוי שחל בפרטים אלה, על יציאתו לחוץ-לארץ העולה לפי המשוער על חדש ימים ועל שובו";

(3) אחרי סעיף קטן (ד) יבוא:

"(ה) בסעיף זה, "קצין" - לרבות בעל דרגת קצונה של הג"א."

7. תיקון סעיף 7ב

בסעיף 7ב לחוק העיקרי, אחרי סעיף קטן (ב)

יבוא:

"(ג) על אף האמור בסעיף קטן (ב) מותר יהיה להציב אדם למלא תפקיד נדרש חיוני,

התקפה על האוכלוסיה האזרחית או לשם צמצום תוצאותיה של התקפה כזאת, להוציא אמצעי לחימה שלא להגנה עצמית";

(2) במקום הגדרת "רשות מקומית" יבוא:

"רשות מקומית" - עיריה או מועצה מקומית, ובמקום שאין אלה - תאגיד או יחיד הממלאים בו למעשה תפקידים של שלטון מקומי";

(3) בסופו יבוא:

"חייל" - כמשמעותו בחוק השיפוט הצבאי, תשט"ו-1955⁽¹⁾."

2. תיקון סעיף 6

בסעיף 6 לחוק העיקרי, בסעיף קטן (ב), בפסקה (2), בסופה יבוא:

"אולם במחוז שהוא חלק של פיקוד הג"א כאמור בסעיף 6א יבוא במקום כל אלה נציג שר הפנים בלבד שיתמנה על ידי מבין עובדי משרדו".

3. הוספת סעיף 6א

סעיף 6א לחוק העיקרי יסומן "6א", ואחרי סעיף 6 לחוק העיקרי יבוא:

6א. פיקוד הג"א

(א) ראש הג"א רשאי להורות כי שני מחוזות הג"א או יותר יהיו פיקוד הג"א, ומשעשה כן, ימנה קצין בצבא הגנה לישראל להיות מפקד הג"א פיקודי.

(ב) למפקד הג"א פיקודי יהיו לגבי מחוזות הג"א שבפיקודו התפקידים והסמכויות של מפקד הג"א מחוזי, כולם או מקצתם, ותפקידים נוספים, הכל כפי שיוורה ראש הג"א.

(ג) בכל פיקוד הג"א תוקם מועצה פיקודית של הג"א שתפעל כגוף מיעץ על-ידי מפקד הג"א פיקודי ותהא מורכבת מחברים אלה:

(1) מפקד הג"א פיקודי, שיהיה יושב-ראש המועצה;

(2) מפקדי הג"א המחוזיים שבפיקוד;

(3) נציגים של שר הבריאות, שר החינוך והתרבות, שר המשטרה, שר הסעד, שר העבודה, שר הפנים ושר התחבורה - נציג אחד לכל שר והוא יתמנה על-ידי מבין עובדי משרדו;

(4) נציגי רשויות מקומיות בפיקוד, ושר הפנים יקבע אותן ואת מספר נציגיהן;

(5) נציג אחד של סניף מגן דוד אדום בישראל אשר בפיקוד, והוא יתמנה על-ידי יושב-ראש הוועד הפועל של מגן דוד אדום בישראל;

(6) נציג אחד של רשויות הכבאות אשר בפיקוד, והוא יתמנה על-ידי מפקד הכבאות הראשי;

(7) נציגה אחת של אירגוני נשים בפיקוד, והיא תתמנה על-ידי שר הפנים בהמלצת אירגון

(1) ס"ח תשט"ו, עמ' 171.

(2) ע"ר תש"ח, תוספת א', עמ' 1, עמ' 12.

סעיפי תקציב הג"א מקומי תקבע הרשות המקומית לפי הנחיות מפקד הג"א מחוזי.

(ב) לא הוציאה הרשות המקומית עד סוף שנת התקציב את סכומי תקציב הג"א המקומי, כולם או מקצתם, בהתאם להוראות שבתקציב, רשאי שר הפנים להורות כי סכום התקציב שלא הוצא כאמור יירשם בפנקסיה, כולו או מקצתו. כחוב המגיע להג"א, ואם החוב לא שולם תוך חודשיים מיום מתן ההוראה על רישומו - להורות על תשלומו לידי הג"א.

(ג) גבתה הג"א את החוב, חייבת היא להשתמש בכספי החוב לצרכי ההתנגנונות האזרחיות של הרשות המקומית שממנה נגבו.

(ד) רשות מקומית תמסור למפקד הג"א מחוזי על-פי דרישתו ידיעות על מידת הביצוע של תקציב הג"א מקומי."

12. תיקון סעיף 11

בסעיף 11 לחוק העיקרי -

(1) במקום הגדרת "בעל בית" יבוא:

"בעל", לגבי בית או מקום אחר - המקבל או הזכאי לקבל הכנסה מהמקום, או שהיה מקבלה אילו המקום היה נותן הכנסה, בין בזכותו הוא ובין כבא-כוח או כנאמן, בין שהוא הבעל הרשום ובין שאינו הבעל הרשום, ולגבי מקום שתקופת השכירות הקבועה בחוזה השכירות היא עשרים וחמש שנה או יותר - שוכרו של המקום;"

(2) בהגדרת "רשות מוסמכת" בסופה יבוא "או לעניין כל הוראה שבו";

(3) בהגדרת "מקלט" תימחק הסיפה החל מן המלים "ובלבד שלא תאפשר תכנית כאמור".

13. הוספת סעיף 11

אחרי סעיף 11 לחוק העיקרי יבוא:

11. מפרטים למקלט

לא תאשר רשות מוסמכת תכנית להתקנת מקלט או להגדלתו אלא אם התכנית מתאימה למפרטים הטכניים ולמפרטים אחרים שנקבעו בתקנות דרך כלל, לסוג מקלטים או למקלט מסוים; תקנות לפי סעיף זה אינן טעונות פרסום ברשומות אלא יובאו לידיעת הנוגעים בדבר בדרך שיוורה עליה שר הבטחון."

14. תיקון סעיף 13

בסעיף 13 לחוק העיקרי -

(1) במקום סעיף קטן (א) יבוא:

"(א) היתה רשות מקומית סבורה שמקום מסוים, כולו או מקצתו, ראוי לשמש מחסה ציבורי, או יהיה ראוי לכך אחרי שיושלמו בו פעולות בנייה או פיתוח, רשאית הרשות המקומית להמציא הודעה בכתב לבעל המקום ולמחזיק בו, כי בדעתה להועיד אותו מקום למחסה ציבורי (בסעיף זה - הודעה); אם

לקרוא לו למלא תפקיד כאמור או לקרוא לו ליטול חלק בתמרוני הג"א, אף מחוץ לתחום הרשות המקומית שבו הוא גר או עובד, ובלבד שלא יוצב או ייקרא כך מחוץ לתחום מחוז הג"א שבו הוא גר או עובד."

8. הוספת סעיף 7

אחרי סעיף 7 לחוק העיקרי יבוא:

7. תשלום בתקופת קרבות

(א) הממלא תפקיד נדרש לפי סעיף 7א, או מי שהוא חבר אירגון עוז ואינו זכאי לשכר מהאירגון, וממלא על-פי הוראות מפקד הג"א מחוזי תפקיד בתחום ההתנגנונות האזרחיות, זכאי בתקופת קרבות, בעד כל יום שבו מילא תפקיד כאמור, לתשלום מאוצר המדינה, כפי שנקבע אותה שעה בצו לפי סעיף 3(ב) לחוק שירות מילואים (תג' מוליס), תשי"ט-1959 (נוסח משולב)¹, למשי-רת בשירות חירום; אולם אם שולמה לו בעד אותו יום על-ידי מעבידו תמורה כל שהיא המש' תלמת בעד עבודה, רשאי המעביד לזכות סכום השווה למה ששולם בעד אותו יום מאוצר המדינה מכל תשלום המגיע מהמעביד לאותו אדם בעד עבודתו או בקשר אליה.

(ב) שר הבטחון רשאי לתאם, לעניין סעיף זה, את סולם הדרגות בהג"א ובאירגון העוז לסולם הדרגות בצבא הגנה לישראל."

9. תיקון סעיף 8

בסעיף 8(א) לחוק העיקרי, אחרי פסקה (3) יבוא:

"(4) מי שהתנדב לשירות מילואים ונשלח להג"א על מנת לשרת בו;

(5) מי שנשלח להג"א על מנת לשרת בו והוא נמנה עם הכוחות הסדירים של צבא הגנה לישראל, אם על-פי חוק שירות בטחון, תשי"ט-1959 (נוסח משולב)², ואם על-פי התגבדות, בין בהתחייבות לשירות קבע ובין בדרך אחרת."

10. תיקון סעיף 10

בסעיף 10 לחוק העיקרי -

(1) בסעיף קטן (ב), במקום "אחוז" יבוא "סכום";

(2) בסעיף קטן (ה) יימחקו המלים "בהתייעצות עם המועצה הארצית".

11. הוספת סעיף 10

אחרי סעיף 10 לחוק העיקרי יבוא:

10. תקציב הג"א מקומי

(א) בנוסף לסכום השתתפותה בתקציב הג"א, לפי סעיף 10, תכלול רשות מקומית בתקציבה סכום לכיסוי ההוצאות של צרכי ההתנגנונות האזרחיות בתחומה (בסעיף זה - תקציב הג"א מקומי) שיקבע מדי שנה שר הפנים לפי הצעת ראש הג"א, בשים לב ככל האפשר לצרכי ההתנגנונות האזרחיות של הרשות המקומית ולאפשר דיוותיה הכספיות לשאת באותו סכום; הרכב

⁽¹⁾ ס"ח תשי"ט, עמ' 306.

⁽²⁾ ס"ח תשי"ט, עמ' 286.

כוללת התקנת מקלט לבית, למבנה או לחוספת להם, או שתכנית התוספת להם כוללת הגדלת המקלט הקיים כפי שהרשות המוסמכת אישרה אותה, או שניתן, לפי סעיף זה, פטור מחובת הקמת המקלט או הגדלתו;

(2) בבית או במפעל, הנמנים עם סוגים שנקבעו בתקנות, אישרה הרשות המוסמכת שמבנה חדר המדרגות – ואם לפי התכנית יהיה בהם מעבר אחר, המוליך למקלט, גם המבנה של אותו מעבר – מתאים למפרטים הטכניים והאחרים שנקבעו בתקנות כאמור; כללה התכנית התקנת מקלט או הגדלתו, ייקבע בתנאי ההיתר שאין להשתמש במקלט ללא רשיון הרשות המוסמכת אלא כמחסה בשעת התקפה.”;

(2) בסעיף קטן (ז), אחרי פסקה (2) יבוא: “(3) לפטור בעל בית או בעל מפעל, המקיים בבית או במפעל תוספת מבנה, מהחובה להיתר קין מקלט או להגדיל את המקלט הקיים, כאמור בסעיף קטן (ג), אם הוכח להנחת דעתה, שתנאי המקום או נסיבות אחרות מר- שים זאת, ובין השאר – שבאותו בית או מפעל, או סמוך להם, יש מקלט שיוכל לשמש מחסה גם למחזיקים של תוספת המבנה, לעוב- דים בה ולרגלים לבקר בה, ושיתהיה להם גישה נוחה אל המקלט.”;

(3) אחרי סעיף קטן (יא) יבוא:

“(יב) ראש הג”א רשאי להורות לרשות מקו- מית להשתמש בסמכות מסמכויותיה לפי סעי- פים קטנים (ד), (ה) ו-(ו) בדבר התקנתו והחזקתו של מקלט על-ידי בעל בית או בעל מפעל פלוגיים; לא קיימה הרשות המקומית את הוראתה תוך הזמן שנקבע בה, רשאית רשות מוסמכת להשתמש לצרכי ביצוע ההור- אה באותה סמכות במקומה של הרשות המקומית.”

17. תיקון סעיף 14

האמור בסעיף 14 לחוק העיקרי יסומן “(א)”, בשורה השלישית שבו במקום “בהם” יבוא “בהן”, ואח- דיו יבוא:

“(ב) הוראות שר הבטחון על-פי תקנות לפי סעיף קטן (א) וקריאה לחפירת תעלות כאמור בו אינן טעונות פירסום ברשומות, ובלבד שיובאו לידיעת הנוגעים בדבר בכל דרך של פירסום הנראית למפקד הג”א מחוץ.”

18. תיקון סעיף 15

בסעיף 15 לחוק העיקרי יסומנו סעיפים קטנים (ב) עד (ד) כסדרם (ה) עד (ז), ואחרי סעיף קטן (א) יבוא:

“(ב) מקום שנועד לשמש מקלט על-פי כל חיקוק לא יעמידנו אדם ללא רשיון הרשות המוסמכת לרשותו של אחר, בדרך של מכירה, שכירות או הרשאה או בכל דרך אחרת, אם הוא יודע או יכול לדעת בנסיבות העניין שהמקום יישמש בידי האחר שלא על מנת לחסות בו

לדעת הרשות המקומית דרושים תיקונים ושי- נויים במקום, כדי שיהיה ראוי לשמש מחסה ציבורי, תפרט ההודעה את תכנית השינויים והתיקונים שהיא תעשה, ואלה ייעשו על חש- בונה; כן תישא הרשות המקומית בכל ההוצ- אות הנוספות שייגרמו בשל התאמת המקום למחסה ציבורי.”;

(2) בסעיף קטן (ה), במקום “לא יעשה המח- זיק בו” יבוא “לא יעשה בעל המקום או המחזיק בו”;

(3) במקום סעיף קטן (ו) יבוא:

“(ו) הומצאה הודעה כאמור בסעיף זה ולא הוגש ערר עליה, או הוגש ערר עליה אך היא אושרה בערר, יהיה המקום שאליו מתייחסת ההודעה – מקום שנועד למחסה ציבורי.”;

(4) בסעיף קטן (ז), במקום פסקה (1) יבוא: “(1) להרשות למי שהרשות המקומית או ראש הג”א הסמיכוהו לכך לעשות במקום את התיקונים והשינויים הדרושים במידה שפורטו בהודעה, ואם שונו בערר – במידה ששונו.”

19. תוספת סעיף 13

אחרי סעיף 13 לחוק העיקרי יבוא:

“13” סמכות ראש הג”א להועיד מקום למחסה ציבורי

(א) ראש הג”א רשאי להורות לרשות מקומית שתמסור, לגבי מקום פלוגי הראוי לדעתו לשמש מחסה ציבורי, הודעה כאמור בסעיף 13(א), ושתעשה באותו מקום את השינויים והתיקונים שיופרט והדרושים להכשרתו כמחסה ציבורי; לא קיימה הרשות המקומית את ההוראה תוך הזמן שנקבע בה, רשאי ראש הג”א בעצמו ובמקומה של הרשות המקומית למסור את ההודעה כאמור, ומשעשה כן, חייבת הרשות המקומית לעשות באותו מקום את השינויים והתיקונים שפורטו בהודעת ראש הג”א.

(ב) לא עשתה הרשות המקומית תוך זמן סביר את התיקונים והשינויים כאמור, רשאי ראש הג”א להורות על עשייתם; הוצאותיהם יהיו חוב המגיע להג”א מהרשות המקומית, וסעיף 10(ב) יחול עליהן.

(ג) נמסרה ההודעה על-ידי ראש הג”א כי בדעתו להועיד מקום מסוים כמחסה ציבורי, יחול על ההודעה סעיף 13 כאילו היתה הודעה לפי אותו סעיף.

(ד) סעיף זה אינו גורע מסמכויות הרשות המקומית לפי סעיף 13.”

16. תיקון סעיף 14

בסעיף 14 לחוק העיקרי –

(1) במקום סעיף קטן (ג) יבוא:

“(ג) לא יינתן היתר על-פי שום חוק חדן בתיכון ובבנייה להקמת בית או מבנה שהוא כולו או בעיקרו מפעל, או להקמת תוספת להם, אלא אם –

(1) תכנית הבנייה שעליה יינתן ההיתר

20. הוספת פרק והחלפת כותרת של פרק
הפרק הרביעי לחוק העיקרי יסומן פרק חמישי, בכותרתו במקום "איפול והגנה על שמשות" יבוא "מצב

הכן בהתגוננות האזרחית", ולפניו יבוא:

"פרק רביעי - ציוד ואימוני עובדים במפעלים.

20. סמכות לחייב באימוני עובדים של מפעלים ובציודם

שר הבטחון רשאי בתקנות -

(1) לחייב בעלי מפעלים להחזיק ולהתקין ציוד לצרכי ההתגוננות האזרחית ולאמן ולצייד את עובדיהם לצרכים כאמור, ובמספר מפעלים שבמבנה אחד - גם להועיד את הציוד והאימונים לשרת את כלל המפעלים האלה או חלק מהם ואת עובדיהם, הכל בהתחשב במספר העובדים ובסוגי המפעלים;

(2) להסמיך רשות לקבוע, בהוראה כללית, מסייגת או למפעל מסוים, את פרטי הציוד וסוגיו שיחול עליהם חיוב לפי פסקה (1);

(3) לחייב עובדים של מפעלים, שבעליהם חייבים לאמנם את לפי פסקה (1), לקיים, לעניין האימונים, את הוראותיו של מפקד הג"א מחוזי, ובכפוף להוראות אלה - את הוראות בעלי המפעלים;

(4) לחייב עובדים שסיימו אימונים לפי סעיף זה להדריך עובדים אחרים של מפעלם ושל מפעלים אחרים שבאותו מבנה;

(5) בציוד או באימונים שנועדו לפי פסקה (1) לשרת מספר מפעלים שבאותו מבנה - לקבוע את חובת ההשתתפות של כל אחד מבעלי המפעלים בהוצאות הציוד והאימונים, לרבות ההדרכה, את מידת ההשתתפות בהוצאות אלה, ואת זכויות הקניין של אותם בעלי המפעלים בציוד כאמור, הכל בכפוף לאמור בסעיף 20;

(6) לעניין תקנות לפי סעיף זה, כולן או מקצתן, לקבוע מה הוא מפעל ואת מי יש לראות כבעל מפעל וכעובד במפעל;

(7) בהסכמת שר המשפטים, לקבוע דרכים לבירור חילוקי דעות בדבר שיעור ההשתתפות בהוצאות וזכויות הקניין בציוד כאמור בפסקה (5), כדרך חלופה לבירור בבית המשפט, וכן דרכים להוצאה לפועל של החלטות שיתנו באותו בירור.

20. הוצאות מעולות המשרות יותר ממפעל אחד

הוטל לפי סעיף 120(1) על בעל מפעל חיוב בדבר החזקת ציוד או התקנתו ובדבר אימוני עובדים על מנת שישדרתו גם מפעלים אחרים שבאותו מבנה, יחולו הוראות אלה:

(1) באין הסכם בין כל בעלי המפעלים הנוגעים בדבר על שיעור ההוצאות של קיום החיוב, על חלקו של כל אחד מהם בהוצאות אלה ועל מועד תשלומן, רשאי בעל המפעל

בשעת התקפה בלבד, אלא אם כן השימוש האחר הותר על-ידי הרשות המוסמכת לפי סעיף זה.

(ג) תהא זו הגנה טובה לאדם, הנאשם בעבירה על סעיף קטן (ב), אם יוכיח שערך מסמך בכתב על העיסקה שמכוחה הועמד המקום לרשותו של אחר, שפירש בו כי המקום נועד לשמש למקלט וכי כל שימוש אחר בו אסור וזלת על-פי רשיון הרשות המוסמכת ושהמסמך או כפל ממנו נמסר לאדם האחר לפני שהמקום הועמד לרשותו. (ד) הסכם להעמיד מקלט לרשותו של אחר בניגוד לאיסור שבסעיף קטן (ב) - בטל, וכל צד להסכם חייב להחזיר את מה שקיבל מכוח ההסכם, או אם לא ניתן להחזירו בעין, את שוויו; אולם אם היה אותו הסכם חלק בלבד של עיסקה, רשאי בית-המשפט, אם ראה שהחלקים האחרים של העיסקה ניתנים להפרדה, לקיים את החלקים של העיסקה שאין בהם הפרת האיסור שבסעיף קטן (ב), הכל בתנאים שבית-המשפט יראה לצודק בנסיבות העניין.

19. הוספת סעיף 19א

אחרי סעיף 19 לחוק העיקרי יבוא:

"19א. ציוד במחסה ציבורי ובמקלט

(א) שר הבטחון רשאי, בתקנות, באישור ועדת החוץ והבטחון של הכנסת, להטיל חובה על מחזיקי מחסות ציבוריים ובעלי מקלטים לציידם בציוד, להחזיק את הציוד במצב ראוי לשימוש ולהתקין שילוט מתאים. לפני הכניסה למחסה הציבורי או למקלט ולהחזיקו במצב תקין, ורשאי הוא לקבוע את צורת השילוט ומקומו.

(ב) הוצאות הפעולות על-פי סעיף זה במקלט ציבורי ובמחסה ציבורי יחולו על הרשות המקומית; הוצאות כאמור שהוציא המחזיק במחסה ציבורי ניתנות גם לקיומן עם כל חוב המגיע ממנו לרשות המקומית.

(ג) מחזיק במחסה ציבורי חב, לגבי הציוד והשילוט שבו, חבות של שומר חינוך.

(ד) במקלט שאינו מקלט ציבורי ישתתפו בהוצאות רכישת הציוד לפי סעיף זה בעל הבית ודיירי הבית שאותם משמש המקלט, כאילו הוצאו אותה שעה להתקנת המקלט, וסעיפים 20 עד 20א יחולו על רכישת הציוד כאילו היתה עבודה נדרשת כאמור בסעיף 20; זכויות הקניין בציוד יהיו כזכויות הקניין במקלט.

(ה) בהוצאות החזקת הציוד במקלט שאינו מקלט ציבורי ישתתפו הדיירים של הבית שאותם משמש המקלט בשיעור יחסי כיהם מספר החדרים שברשות כל דייר לכלל מספר החדרים בבית.

(ו) דין הוצאות הפעולות על-פי סעיף זה שהיו במקלט שאינו מקלט ציבורי והנמצא בבית משותף תהא כמשמעותו בחוק משותפים, תשכ"א - 1961 (נוסח משולב)¹, כדין הוצאות שסעיף 42 של אותו חוק חל עליהן.

¹ ס"ח תשכ"א, עמ' 201.

מקצתו, שלא לצורך ההתגוננות האזרחית, או להטיל סייגים או הגבלות על שימוש כאמור; (7) לא קיימו הוראות פיקאיות (5) או (6), רשאי חבר הג"א, שראש הג"א או מפקד הג"א מחויב מניהו לכך, לפנות מיטלטלין מתוך מחסה ציבורי או מתוך מקלט, אם יש במיטלטלין כדי להפריע לשימוש יעיל במקלט או במחסה הציבורי לצרכי ההתגוננות האזרחית. (8) המחזיק במחסה ציבורי או במקלט חייב לפתחם ולהחזיקם פתוחים בכל עת, כדי לאפשר בשעת התקפה לכל אדם הנמצא סמוך להם להיכנס אליהם מיד ולשהות בהם עד תום שעת ההתקפה."

22. הוספת סעיפים 21 ו-22

אחרי סעיף 21 לחוק העיקרי יבוא:

"21. פינוי מיטלטלין

מיטלטלין, שפגועו ממקלט או ממחסה ציבורי לפי סעיף 21, ינהוג בהם כך:

- (1) היו בעלי המיטלטלין או מי שנראה מוסמך לפעול בשם הבעלים נוכחים בזמן הפינוי – יימסרו המיטלטלין לידיהם;
- (2) לא היו נוכחים, יוחסנו המיטלטלין על חשבון הבעלים במקום שקבע אותו ראש הג"א או מפקד הג"א מחוז, אולם אם היו המיטלטלין טליון פסידים, רעילים או מסוכנים מבחינה אחרת, ינהג בהם מבצע הפינוי בדרך הנראית לו בנסיבות העניין כמתאימה ביותר למניעת נזק לבעליהם או להקטנתו, לרבות מכירתם;
- (3) על נקיטת אמצעי הטיפול במיטלטלין שפגועו, כאמור בסעיף זה, תומצא הודעה לבעליהם; הודעה על החסנתם תפרש גם את הסמכות למכור אותם כאמור בסעיף זה;
- (4) מיטלטלין שהוחסנו לפי סעיף זה ולא פגועו על-ידי בעליהם ממקום החסנתם, תוך שלושים יום מיום המצאת ההודעה על ההחסנה, מותר למכרם על-פי הוראות ראש הג"א או מפקד הג"א מחוז;
- (5) כדי להסיר ספק נאמר בזה שמיטלטלין שנמכרו לפי סעיף זה יעמדו לקניין הקונה כשהם נקיים מכל משכון, שעבוד ועיקול שהיו רובצים עליהם ערב המכירה, ולאחר שהוצאות ההחסנה, ההודעה והמכירה ינוכו מדמי המכר, יחולו המשכון, השעבוד או העיקול על דמי המכר, והעודף ישולם לבעלי המיטלטלין על-פי דרישתם;
- (6) הודעה על החסנה לפי סעיף זה, שהומצאה באחת הדרכים האמורות בסעיף 23(ג), רואים אותה בכל מקרה, ועל אף האמור באותו סעיף, כאילו הומצאה במועד הקבוע בו הוגיעה לידיעתו של הנוגע בדבר;
- (7) שום דבר בסעיף זה לא יתפרש כאילו בא לגרוע מאחריותו הפלילית והאזרחית של בעל המיטלטלין על אי-פינוי.

שהוטל עליו החיוב להודיע בכתב על העדר הסכם לרשות המוסמכת במועד שנקבע בתקנות או על פיהן, ומשעשה כן רשאי הוא שלא לקיים את החיוב במידה שלא שולם לו חלקם של יתר בעלי המפעלים בהוצאות המשוערות של קיום החיוב כפי שאישרה אותן הרשות המוסמכת;

(2) נמסרה לרשות המוסמכת הודעה בעל מפעל לפי סעיף זה, רשאית היא למנות אדם, לרבות אותו בעל מפעל עצמו (להלן – גובה), לגבות את חלקם של יתר בעלי המפעלים הנוגעים בדבר בהוצאות המשוערות, כפי שאושר לפי סעיף זה, ולתת לגובה הוראות לגבייה ולמסירת הפדיון לידי בעל המפעל שעליו הוטל החיוב;

(3) היתה הרשות המוסמכת סבורה כי גביית חלקיהם של בעלי המפעלים, החייבים להשתתף בהוצאות המשוערות כאמור כרוכה בטרחה רבה, רשאית היא לקבוע כי הגובה זכאי לשכר גבייה בשיעור שתקבע, ודין השכר, לעניין גבייתו, כדון ההוצאות;

(4) אישרה הרשות המוסמכת בתעודה את הסכום הניתן לגבייה מבעל מפעל פלוגי לפי סעיף זה, יחולו על גביית הסכום שאושר כאמור הוראות פקודת המסים (גביה) ¹, למעט סעיף 12 שבה.

20. דין האימונים כדון עבודה

דין האימונים של עובד לפי פרק זה, לרבות הדרכה, רכה, לכל דבר כדון עבודה במפעל שבו הוא עובד.

20. דין המדינה כמעביד

תקנות לפי פרק זה יחייבו גם את המדינה כמעביד.

21. תיקון סעיף 21

בסעיף 21 לחוק העיקרי –

- (1) בסעיף קטן (א), בסופו יבוא "ההכרה יכול שתהא לשטח המדינה כולה, או לגבי חלק ממנה או לגבי מקום מסוים";
- (2) בסעיף קטן (ב), אחרי פסקה (3) יבוא:
- (4) הרשיונות לפי סעיף 15(א) המקנים זכות שימוש במקלט למטרה אחרת מאשר לחסות בו בשעת התקפה – בטלים;
- (5) על המחזיק במקלט לפנותו מיד מן המיטלטלין שבו, למעט הציד שהיה חייב להחזיקו במקלט לפי דיני ההתגוננות האזרחית;

(6) רשאי מפקד הג"א מחוזי או בעל דרגה כפי שקבע ראש הג"א, שהמפקד הסמיכו לכך, אם שוכנע שהדבר דרוש למתן מחסה לציבור בשעת התקפה, להורות למחזיק במחסה ציבורי לפנותו מן המיטלטלין שבו, כולם או מקצתם, ולהפסיק את השימוש בו, כולו או

¹ חוקי א"י, כרך ב', פרק קל"א, עמ' 1374.

(4) הגבלות או איסורים על העברת חמרים רעילים, בסייגים שיקבע, ממקום למקום, בשעת התקפה או בשעה שעומדת בתקפה במקום הימצאם של החמרים, בכל שלב משלבי ההעברה, הכרזה על מצב הכן בהתגוננות אורחית לפי חוק זה.

(ב) תקנות לפי סעיף זה אינן גורעות בהוראות שבחיקוק אחר.

222. סמכות בית-המשפט בדבר אכיפת צו

מי שניתן לו צו לפי סעיף 222(א) (2) ולא ביצע, כולו או מקצתו, במועד שנקבע בצו, רשאי בית-המשפט, בנוסף לכל עונש שהוא מוסמך להטיל לפי חוק זה על אי-קיום הצו, לצוות על ביצועו של הצו במקומו של הנשפט ועל חשבונו; או על מכירתו של החומר הרעיל, וכן, אם הנשפט הוא גם בעל מפעל המשתמש בחומר הרעיל לייצור, לשיווק או למטרה כיוצאת באלה – על סגירתו של המפעל או על כל חלק ממנו עד לביצועו של הצו או עד למכירת החומר, הכל בתנאים שימצא לנכון להטיל; סמכות זו אינה גורעת מסמכות לפי סעיף 222(א) (3).

222. דין מכירות

על מכירות חמרים רעילים לפי פרק זה יחול סעיף 221(5), בשינויים המחוייבים.

פרק שביעי – ציוד אישי

222. הטלת היטל

שר הבטחון, בהסכמת שר העבודה ובאישור ועדת החוץ והבטחון וועדת הכספים של הכנסת, רשאי בתקנות להטיל היטל המיועד לרכישת ציוד אישי לצרכי התגוננות אורחית (להלן – ההיטל).

222. החייבים בהיטל והזכאים לקבלת ציוד

תקנות לפי סעיף 222 יפרטו –

- (1) את סוגי בני-אדם מבין המבוטחים ביטוח זיקנה וחיים לפי חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), תשכ"ח-1968¹, שעליהם יוטלו ההיטל, שיעורו ומועד תשלומו;
- (2) את סוגי בני-אדם הזכאים לקבל, ללא תשלום, ציוד אישי לצרכי התגוננות אורחית;
- (3) את סוגי הציוד שיינתנו ללא תשלום כאמור.

222. גביית על-ידי המוסד לביטוח לאומי

ההיטל ייגבה על-ידי המוסד לביטוח הלאומי ויועבר על דיוו לאוצר המדינה, בניכוי ההוצאות המינהלתיות שהוציא לגבייתו; שר הבטחון ושר העבודה יקבעו בצו את שיעור הוצאות אלה.

222. ההיטל – תוספת לדמי ביטוח

ההיטל ייגבה כתוספת לדמי ביטוח וזיקנה וחיים לפי חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), תשכ"ח-1968, ממי שחייב באותם דמי ביטוח, וכל ההוצאות על דמי ביטוח וזיקנה וחיים שבאו-זו חוק יחולו גם על ההיטל, בשינויים המחוייבים ובאין הוראה אחרת בפרק זה או על פיו; אולם על

221. שינוי

(א) ראתה ועדה שנתמנתה כאמור בסעיף זה, כי מן הצדק לעשות כן, רשאית היא לחייב את הרשות המקומית לשלם למחזיק במחסה ציבורי, לפי דרישתו בכתב, את ההוצאות, כולן או מקצתן, של פינוי מיטלטלין שביצע על-פי הוראה לפי סעיף 21(6) ושל החסנתם.

(ב) שר המשפטים ימנה לעניין סעיף זה ועדה של שלושה, אחד הכשיר להתמנות שופט בית-משפט שלום, והוא יהיה יושב-ראש, אחד שימליץ עליו שר הבטחון, ואחד שימליץ עליו שר הפנים, ובלבד שלפחות שניים מחברי הוועדה לא יהיו עובדי המדינה ושעובד הרשות המקומית לא יהא חבר הוועדה.

23. הוספת פרקים שישי ושביעי

הפרק החמישי לחוק העיקרי יסומן פרק שמיני ולפניו יבוא:

"פרק שישי – חמרים רעילים

224. הכרזה על חמרים רעילים

ראה שר הבטחון כי יש בפיזורו של חומר מסוים כדי לסכן חיי אדם או בריאותו או לגרום נזק לרכוש, רשאי הוא, בצו, להכריז על אותו חומר כעל חומר רעיל לעניין חוק זה.

222. פיקוח על החזקה

(א) שר הבטחון רשאי בתקנות לקבוע הוראות בדבר –

(1) הטלת חובה על המחזיקים חמרים רעילים למסור עליהם את הפרטים שיקבע, לרבות פרטים על אריותם של החמרים הרעילים, על המבנה שבו הם מוחזקים ועל הסביבה שבה מצוי המבנה, וכן בדבר התנאים והסייגים למסירת הפרטים, הדרכים והמועדים למסירתם והרשות שלה יימסרו;

(2) הסמכת רשות לצוות על מי שמסר פרטים על חומר רעיל לפי פסקה (1) או החייב במסירתם על פיה לנקוט באמצעים שיפוטו בצו של הרשות ושיש בהם, לדעת הרשות, כדי למנוע בתקופת קרבות סכנה לחיי אדם או לבריאותו או פגיעה ברכוש אגב החזקתו בחור-מר הרעיל, לרבות העברתו למבנה מסוג אחר או למקום אחר, וכן בדבר אצילת סמכותה האמורה של הרשות;

(3) הסמכת רשות לבצע צו לפי פסקה (2) בשעת התקפה או בשעה שעומדת בתקפה, במקום הימצאם של החמרים הרעילים, הכרזה על מצב הכן בהתגוננות האורחית לפי חוק זה, בין שהצו ניתן לפני ההכרזה או תחילת ההתקפה ובין שניתן לאחר מכן, וזאת במקומו של מי שניתן לו הצו ועל חשבונו, בדבר התנאים, הסייגים והדרכים לביצוע צו כאמור על-ידי הרשות, לרבות מכירת החומר הרעיל והשימדתו וסגירת המפעל וכן בדבר אצילת סמכותה האמורה של הרשות;

¹ ס"ח תשכ"ח, עמ' 108.

(2) סירב לציית לפקודה או להוראה שניתנה לו כדין;

(3) הוּזק לציוד או לרכוש אחר שניתן לו כחבר הג"א או התרשל בשמירתם, דינו - מאסר שלושה חודשים או קנס 500 לירות; ואם נעברה העבירה בתקופת קרבות, דינו - מאסר שנה אחת או קנס 2,000 לירות.

(ב) מי שעשה אחת מאלה:

(1) עבר על דיני ההתגוננות האזרחית או התרשל במילויים, ולא נקבע לעבירה עונש אחר בחוק זה;

(2) לבש מדים או ענד סימני היכר של הג"א בלי שהיה מוסמך לכך;

(3) הפריע ביועצין לחבר הג"א במילוי תפקידו או בשימוש בסמכויות הנתונות לו לפי דיני ההתגוננות האזרחית,

דינו - מאסר שלושה חודשים או קנס 500 לירות; ואם נעברה העבירה בתקופת קרבות, דינו - מאסר שנה אחת או קנס 2,000 לירות.

(ג) אדם אשר ללא היתר מאת ראש הג"א או ממי שהסמיכו לכך בכתב השתמש במילים "התגוננות אזרחית", "הג"א", "אושר על-ידי ראש הג"א" או במילים אחרות העשויות ליצור רושם של מתן חסות או אישור מטעם הג"א, לחיאוור של חבר בני-אדם, עסק, משלח-יד, מוסד, שירות, מוצר או כיוצא באלה, בין בדרך של ציון שמם ובין בדרך אחרת, דינו - קנס 3,000 לירות.

(ד) הורשע אדם בעבירה לפי סעיף זה והיא עבירה נמשכת, דינו, בנוסף לכל עונש לפי סעיף פים קטנים (א) עד (ג), קנס 20 לירות או מאסר יומיים לכל יום שבו נמשכת העבירה לאחר ההרשעה או לאחר המצאת התראה בכתב ממי שראש הג"א הסמיכו לכך¹;

(2) אחרי סעיף קטן (1) יבוא:

"(1) העובר על הוראות סעיף 15 (ב), דינו - מאסר שנה אחת או קנס 20,000 לירות. בית-המשפט רשאי בנוסף לכל עונש שהוא מוסמך להטילו, ולאחר שנתן למחזיק במקלט חדמנות להשמיע את טענותיו, לצוות על אלה, כולם או מקצתם:

(1) הפסקתו של כל שימוש במקלט הנוגד דיני ההתגוננות האזרחית;

(2) פינוי המקלט על-ידי המחזיק;

(3) מסירת המקלט לידי מי שראה בית-המשפט לנכון בנסיבות העניין כדי להבטיח את השימוש במקלט על-פי דיני ההתגוננות האזרחית.

(ח) היועץ המשפטי לממשלה או נציגו רשאי לתבוע, בהליכים אזרחיים בדבר הפסקת השימוש במקלט, פינויו ומסירתו, כל סעד שבית-המשפט רשאי לתתו בהליכים לפי סעיף קטן (2).";

אף האמור באותו חוק רשאי מעביד לנכות משכר עובדו את מלוא ההיטל ששילם בעדו.

22. חלוקת ציוד וטיפול בו

לעניין ציוד הניתן ללא תשלום לפי חוק זה רשאי שר הבטחון לקבוע בתקנות את -

(1) דרכי חלוקתו ומועדיה לכל סוג של זכ-אים;

(2) הנסיבות שבהן בלבד מותר יהיה להח-ליפו ללא תשלום בציוד מאותו סוג, ובמקרה של אבדן - למסור ציוד מאותו סוג במקומו;

(3) דרכי החזקתו והטיפול בו;

(4) המועד והנסיבות שבהם יש לשאת, להתקינו או להשתמש בו בכל דרך אחרת.

22. סמכות בית הדין לעבודה

לבית הדין האזורי שלפי חוק בית הדין לעבודה, תשכ"ט-1969¹, סמכות ייחודית בכל הנוגע לחיוב בהיטל.

22. ציוד שנרכש בתשלום

שר הבטחון, באישור ועדת החוק והבטחון של הכנסת, רשאי בתקנות להטיל חובה, דרך כלל או על סוג בני-אדם, להצטייד על חשבונם בציוד אישי לצרכי התגוננות אזרחית למעט ציוד הניתן ללא תשלום לפי פרק זה - בשביל החייבים עצמם ובשביל הקטינים הגרים עמם - וכן להח-רות בדבר קביעת המועד והנסיבות שבהם יש לשאת את הציוד, להתקינו או להשתמש בו בכל דרך אחרת.

24. הוספת סעיף 23

אחרי סעיף 23 לחוק העיקרי יבוא:

"23. ניכוי חוב הרשות המקומית מסכומים המגיעים מהאוצר

(א) מתוך הסכומים המגיעים מאוצר המדינה לרשות המקומית, על-פי דין או הסכם או בדרך אחרת, מותר לאוצר המדינה לשלם להג"א, על-פי דרישת הג"א ובאישור שר הפנים, כל חוב המגיע להג"א מאותה רשות מקומית לפי סעיפים 10 (ה) או 10א, כולו או מקצתו, הכל במידה שאין על הסכום המגיע לרשות המקומית כל משכון, שעבוד, עיקול או איסור העברה אחר, ורואים את התשלום להג"א כתשלום לרשות המקומית.

(ב) סעיף זה אינו גורע מדרכי גבייה אחרים של חוב שחבה רשות מקומית להג"א."

25. תיקון סעיף 24

בסעיף 24 לחוק העיקרי -

(1) סעיפים קטנים (ג) ו-(ד) יסומנו כסדרם (ה) ו-(ו), סעיף קטן (ה), יסומן "ט", ובמקום סעיפים קטנים (א) עד (ב) יבוא:

"(א) חבר הג"א שעשה אחת מאלה:

(1) לא מילא תפקיד שהוטל עליו כדין או התרשל במילוי;

¹ ס"ח תשכ"ט, עמ' 70.

"224. דין משמעת"

חבר הג"א שאינו חייל כפוף לדין משמעת כאמור בתוספת."

28. תיקון סעיף 27

בסעיף 27 לחוק העיקרי, בסעיף קטן (ג) -
(1) פסקה (4) - בטלה;
(2) בפסקה (8), בסופה, יבוא "למעט חומר דעיל שהוזכר עליו לפי סעיף 22א".

29. תוספת תוספת

בסוף החוק העיקרי תבוא תוספת זו:

"תוספת

(סעיף 224)

5. חיוב בפיצויים

קצין שיפוט שהובא לפניו אדם לדין ומצאו אשם בעבירת משמעת, יכול לחייבו, בנוסף לכל עונש, בתשלום פיצויים להג"א על הנזק שנגרם עקב העבירה, אך אין קצין שיפוט יכול לחייב נאשם בתשלום פיצויים בסכום העולה על 100 לירות; החיוב בפיצויים אינו משחרר מאחריות לנזקים לפי כל דין אחר.

6. גביית קנסות ופיצויים

קנס או פיצויים שנפסקו ולא שולמו במועד יוכוו מהמגיע לנידון מזמן לזמן עקב שירותו בהג"א או ייגבו כאילו היו מס כמשמעותו בפקודת המסים (גביה), ואותה פקודה - למעט סעיף 12 - חלה עליהם, או ינהגו גם בדרך זו וגם בדרך זו; קנס שנגבה ישולם להג"א.

7. מחבוש על תנאי

קצין שיפוט שהטיל מחבוש רשאי להורות בפסק, כי העונש, כולו או מקצתו, יהיה על תנאי ויהיה תלוי ועומד לתקופה שנקבעה בפסק, ובלבד שלא תעלה על שנתיים מיום הפסק.

8. ביצוע מחבוש מותנה

(א) מי שנידון למחבוש על תנאי, לא ישא את עינוש אלא אם עבר תוך התקופה שנקבעה בפסק (להלן - תקופת התנאי) עבירה מסוג העבירה שעליה נענש, או אחת מעבירות המשמעת שנקבעו בפסק, וקצין שיפוט הרשיעו עליה (להלן - עבירה נוספת) תוך תקופת התנאי או לאחריה.

(ב) הוטל מחבוש על תנאי והנידון הורשע בעבירה נוספת, יורה קצין השיפוט שדן בעבירה הנוספת על הפעלת המחבוש על תנאי.

(ג) מי שהופעל נגדו מחבוש על תנאי, יתחיל לשאתו ביום מתן הצו המפעיל את המחבוש על תנאי.

(ד) קצין שיפוט שהרשיע נאשם בעבירה נוספת ולא הטיל עליו בשל אותה עבירה עונש מחבוש, רשאי, על אף האמור בסעיף קטן (ב), לא להפעיל את המחבוש על תנאי אלא להורות, מטעמים שיירשמו, על הארכת תקופת התנאי לתקופה נוספת שלא תעלה על שנתיים, אם ראה קצין השיפוט שבנסיבות העניין אין זה מן הצדק להפעיל את המחבוש על תנאי; לא ישתמש קצין

(3) אחרי סעיף קטן (ח) יבוא:

"(ט) על אף האמור בכל חוק יהיו עבירות לפי סעיף זה עונות לכל דבר."

26. תיקון סעיף 24א

בסעיף 24א לחוק העיקרי, במקום "עבירה על תקנה שהותקנה לפי חוק זה" יבוא "עבירה על דיני ההתגוננות האזרחית".

27. תוספת סעיף 24א

אחרי סעיף 24א לחוק העיקרי יבוא:

1. הגדרות

בתוספת זאת -

"קצין שיפוט" - אחד מאלה:

(1) מפקד יחידה בהג"א שהוא חייל ודרגתו אינה למטה מדרגת רב-סרן;

(2) חייל בדרגת סרן, וראש הג"א העניק לו סמכות של קצין שיפוט;

(3) מפקד יחידה בהג"א שאינו חייל, והוא קצין הג"א בדרגה המקבילה לפחות לדרגת רב-סרן;

"עבירת משמעת" - עבירה לפי סעיף 24(א) לחוק ולגבי מי שנתקבל להג"א כמתנדב - עבירה לפי סעיף 24(א)(3) בלבד;

"שוטר צבאי" - כמשמעותו בסעיף 227 לחוק השיפוט הצבאי, תשט"ו-1955.

2. סמכות ענישה של קצין שיפוט והגבלותיה

(א) על עבירת משמעת יכול קצין שיפוט להטיל אחד העונשים האלה:

(1) אתרהא;

(2) גזירה;

(3) קנס שלא יעלה על 80 לירות;

(4) הורדה בדרגה;

(5) בעבירה שנעברה בתקופת קרבות - מחבוש עד חמישה-עשר יום.

(ב) לא ישב קצין שיפוט בדיון לפי תוספת זאת אלא אם דרגתו גבוהה בשתי דרגות מדרגת הנאשם.

(ג) העונש של הורדה בדרגה לא יוטל על קצין בהג"א אלא על-ידי מפקד הג"א מחוץ.

3. מחבוש במקום קנס

קצין שיפוט שהטיל על אדם קנס רשאי להטיל עליו מחבוש, יום אחד במקום כל חמש לירות קנס, למקרה שהקנס לא ישולם במועדו.

4. קיצור תקופת מחבוש במקום קנס

נחשב אדם לפי סעיף 3, ולפני שנסיימה תקופת המחבוש שולם חלק מן הקנס, תקוצר תקופת המחבוש לפי היחס שבין הסכום ששולם לבין הקנס כולו.

מחוזי, יבוא במקומו ראש הג"א לעניין הערר על הטלת העונש.

15. אי-התייצבות העורר

העורר יוזמן לשמיעת הערר. הוזמן ולא התייצב לערר, רשאי מפקד הג"א מחוזי להחליט בערר שלא בפניו של העורר.

16. אי-תחולת דיני הראיות

קצין שיפוט בבירור עבירת משמעת ומפקד הג"א מחוזי הדן בערר לא יהיו כפופים לדיני ראיות, ויפעלו בדרך הנראית להם מועילה ביותר לבירור התלונה או הערר, והוא כשאין בחוק זה או בתקנות לפיו הוראה אחרת בעניין זה.

17. ביצוע מסק

עונש שאינו על תנאי, אין להפסיק או לעכב את ביצועו אלא מכוח סעיף 21 לתוספת זאת או בנסיבות המפורטות בסעיף זה.

(ב) קצין השיפוט שפסק את העונש או מפקד הג"א מחוזי, המוסמך לדון בערר על הטלת העונש, רשאים להפסיק או לעכב את ביצועו של העונש עד למועד הסיום של הליכי הערר או עד תום המועד להגשתו, הכל לפי המאוחר יותר.

18. התיישנות

לא יובא אדם לדין בפני קצין שיפוט על עבירת משמעת אם עברה שנה אחת מיום ביצועה, ופסק שניתן על פיה לא יבוצע אם עברו שלוש שנים מיום נתינתו.

19. דין משמעתי וסמכויות בית-המשפט

(א) תוספת זאת אינה גורעת מסמכותו של בית-משפט לשפוט בעבירות משמעת; אולם לא יובא אדם לדין לפני בית-המשפט על מעשה או מחדל שנידון עליהם על-ידי קצין שיפוט ולא יובא לדין לפני קצין שיפוט על מעשה או מחדל אם נידון עליהם בבית-משפט.

(ב) מי שנידון על עבירת משמעת למחבוס על תנאי והובא לדין לפני בית-משפט בשל עבירה נוספת, יהיו לבית-המשפט כל הסמכויות של קצין שיפוט על-פי תוספת זאת להפעלת המחבוס על תנאי או להארכת התנאי, והוראות סעיף 8 לתוספת זאת יחולו בשינויים המחוייבים לפי העניין.

20. אין אחריות משמעטית מעמיים

מי שהובא לדין לפי תוספת זאת על מעשה או מחדל פלוני וחוייב או זוכה, לא יובא שנית לדין לפי תוספת זאת על אותו מעשה או מחדל.

21. המתקת ענשים

ראש הג"א רשאי לבטל עונש שהוטל לפי תוספת זאת, להפחיתו או להמירו בעונש קל יותר, ובכלל זה להמיר עונש מחבוס במחבוס על תנאי.

22. ביטול חיוב במיצויים או הקטנת שיעורם

מי שחוייב בתשלום פיצויים להג"א לפי סעיף 5 לתוספת זאת, רשאי ראש הג"א לבטל את החיוב בפיו צויים או להקטין את שיעורם.

23. תחולת תוספת זאת על מי שחדל מהיות חבר הג"א תוספת זו תחול גם על מי שחדל לחלוטין או לשעה להיות חבר הג"א, לאחר שביצע עבירה לפי סעיף

שיפוט בסמכות לפי סעיף קטן זה אלא לגבי ההרשעה הראשונה של הנאשם בשל עבירה נוספת.

(ה) לא יטיל קצין שיפוט מחבוס על תנאי בשל עבירה נוספת אם נעברה תוך תקופת התנאי.

(ו) מי שהוטל עליו עונש מחבוס בשל עבירה נוספת והופעל נגדו עונש מחבוס על תנאי, ישא את תקופות המחבוס בזו אחר זו, וזולת אם קצין השיפוט, שמצא אותו אשם בעבירה נוספת, הורה ששתי התקופות, כולן או מקצתן, יהיו חופפות; אולם תקופת המחבוס הרצופה שעל הנידון לשאת לא תעלה בסך הכל על עשרים וחמישה יום.

(ז) צו לפי סעיף קטן (ב) ניתן לערר בהתאם לסעיף 14 לתוספת זאת.

(ח) מחבוס על תנאי לא יופעל אם חדל הנידון להיות חבר הג"א.

9. נשיאת עונש מחבוס

מי שנידון על עבירת משמעת למחבוס, ולפני שנשא כל עונש חזר ונידון למחבוס, ישא את הענשים יחד, והוא כשקצין השיפוט אשר הטיל את העונש השני לא הורה שהנידון ישא כולם או מקצתם בזה אחר זה; אולם תקופת המחבוס הרצופה אשר על הנידון לשאת לא תעלה בסך הכל על עשרים וחמישה יום.

10. מקום נשיאת עונש מחבוס

מי שהוטל עליו מחבוס על עבירת משמעת ישא את עונשו בחדר משמר או במחנה מעצר שבהם חייל נושא עונש מחבוס לפי חוק השיפוט הצבאי, תשט"ו-1955.

11. סדרי הדין המשמעתי

קצין שיפוט לא ידון נאשם ולא יגבה עדויות אלא בפניו; בתחילת הדיון יקרא בפניו את דברי התלונה, ולפני מתן הפסק יתן לו הזדמנות להשמיע את דבריו.

12. מסק דין משמעתי

תם הדיון ולא החליט קצין השיפוט לבטל את התלונה, יפסק בה, ואם נמצא הנאשם אשם - יקבע את עונשו.

13. סמכות קצין שיפוט לכפות התייצבות

(א) מי שהוזמן על עבירה לדין משמעתי וגמנע מהתייצב, ללא צידוק המניח את דעתו של קצין השיפוט, רשאי קצין השיפוט להורות לשוטרי או לשוטרי צבאי לעצור את הנאשם ולהביאו לפני קצין שיפוט.

(ב) מי שנידון למחבוס על עבירת משמעת, או שהופעל נגדו מחבוס על תנאי, וגמנע מהתייצב לנשיאת העונש במקום שקבע לכך קצין שיפוט, ללא צידוק המניח את דעתו, רשאי קצין שיפוט להורות לחבר הג"א, לשוטרי או לשוטרי צבאי לעצור את הנידון ולהביאו למקום העונש.

14. ערר על מסק

מי שקצין שיפוט הטיל עליו עונש בשל עבירת משמעת רשאי, תוך עשרה ימים מהיום שהודיעו לו על הפסק, להגיש עליו ערר בכתב לפני מפקד הג"א מחוזי, והמפקד רשאי לדחות את הערר או לבטל את ההרשעה והעונש או לאשר את ההרשעה ולהפחית את העונש; היה קצין השיפוט שפסק את העונש בעצמו מפקד הג"א

(3) בסעיף 225, בסוף כותרת השוליים יבוא "והג"א", ובסוף הסעיף יבוא: "ולראש הג"א או למפקד הג"א מחוזי כאמור בחוק ההתגוננות האזרחית, תשי"א-1951, אם יש להם יסוד סביר להניח כי מבצעים עבודת בנייה בסטייה ניכרת מתנאי ההיתר, כאמור בסעיף 203(ב)"; (4) אחרי סעיף 225 יבוא:

"225א. מסירת צו הפסקה לבעל מקרקעין

הנותן צו הפסקה מינהלי מחמת האמור בסעיף 203(ב) ימסור הודעה על כך גם לבעל המקרקעין, אך אין באי-מסירת ההודעה כדי לפסול את תקפו של הצו."

31. ביטול

תקנות-שעת-חירום (ייעול שירותי ההתגוננות האזרחית), תשכ"ז-1967² — בטלות.

32. הודאת מעבר

כדי להסיר ספק נאמר בזה שתקנות שהותקנו לפני תחילתו של חוק זה על-פי סעיף 27(ג) (4) לחוק העירי קרי יעמדו בתקפן עד שיוחלפו על-ידי תקנות מכוח סעיף 120 של החוק העיקרי, הכל במידה שאין בהן סתירה להוראות סעיף 120.

יא. מסקנות ועדת הכלכלה על מצב התחבורה הציבורית בירושלים

בהקדם ליקווים אלה, לשפר את התחבורה הציבורית בירושלים ולהקל על עומס התנועה בעיר על-ידי הוספת אוטובוסים חדשים, לפי הצרכים הקיימים והצפויים עם התפתחות העיר, ועל-ידי פיקוח ומעקב יותר יעיל מצד משרד התחבורה על תדירות הנסיעות, הפחתת הצפיפות, גקיון האוטובוסים, עומס הקווים בשעות השיא וכו', לאור סקרים ומחקרים שנעשו על-ידי צוות תכנית-אב לתחבורה בירושלים.

3. הוועדה רשמה לפנייה את הודעת המנהל הכללי של משרד התחבורה, כי המשרד מכין תכנית לשיפור מערכת התחבורה בירושלים לטווח קרוב ולטווח רחוק, בהתחשב בצרכים המשתנים והמתפתחים של האוכלוסיה ובהתאם לתכנית הפיתוח של העיר, והיא פונה למשרד התחבורה לזרז את הביצוע של התכנית הנ"ל.

4. הוועדה מדגישה את הצורך הדחוף להחיש את סלילתם של עורקי תחבורה חדשים בעיר, שישמשו תחלופה לעורקים ראשיים העמוסים כיום יתר על המידה.

5. הוועדה ממליצה על הנהגת תעריף הערב המוגדל באוטובוסים של "אגד" בירושלים כפי שזה נהוג בשאר ערי הארץ, דהיינו משעה 9.00 בערב, ולא כפי שזה נהוג כיום בירושלים, החל משעה 8.00 בערב.

24(א) (3) לחוק בכל עניין הנוגע לאותה עבירה ובכפוף פות לאמור בסעיף 8(ח) לתוספת זאת, ובלבד שהתלונה על העבירה הוגשה לקצין שיפוט תוך שישים יום מהיום שבו חדל להיות חבר הג"א.

24. תקנות

שר הבטחון רשאי להתקין תקנות בדבר סדרי הגשת תלונה על עבירת משמעת וסדרי הדין בשיפוט המשמעתית.

30. תיקון חוק התיכנון והבנייה

בחוק התיכנון והבנייה, תשכ"ה-1965¹ —

(1) האמור בסעיף 203 יסומן "א)", ובמקום פיסקה (5) שבו יבוא:

"(5) אי-הקמת בור מים במקום כשתנאי ההיתר מחייבים את הקמתו";

(2) אחרי סעיף קטן (א) לסעיף 203 יבוא:

"(ב) הקמתם של בניין או של הוספה לבניין קיים ללא התקנת מקלט, כשקיימת חובה להתקינו לפי כל חיקוק, או הקמתם ללא מקלט מותקן לפי תכנית שאישרה הרשות המוסמכת כאמור בחוק ההתגוננות האזרחית, תשי"א-1951 — רואים, לעניין פרק זה, כעבירה בסטייה ניכרת מתנאי ההיתר, על אף האמור באותם התנאים";

בישיבת הכנסת מיום ג' בשבט תשכ"ט (22 בינואר 1969) הועלתה הצעה לסדר-היום על-ידי חבר-הכנסת א. ורדיגר בעניין "תשלום תעריף לילה מוגדל בקווי התחבורה הציבוריים בירושלים ומצב התחבורה בה". הכנסת העבירה את ההצעה לוועדת הכלכלה. ועדת הכלכלה שמעה את המנהל הכללי של משרד התחבורה, מר ר. הראל, ואת נציגי "אגד", ובסיום דיונה באה הוועדה לידי המסקנות הבאות:

1. הוועדה מוצאת שיש מקום לשיפור ניכר בתחבורה הציבורית בירושלים ולהכנסת ריאורגניזציה בקווי התחבורה ובמסלולי הנסיעה של אוטובוסים "אגד", שחלק מהם סובלים מעומס-יתר. שיפור זה יש לעשות על-ידי פתיחת קווי אוטובוסים חדשים, הכנסת קווי אקספרס משכונות מרוחקות לעיר, שינוי מסלולי קווים שיהיו יותר מתאימים לצרכי הנוסעים, ויסות תדירות היציאות בקווים השונים, וכדומה. כן יש לפתור ברחיפות בעיות של קווים עמוסים במיוחד, כמו הקווים 18, 15, 13, 12, 6, 5, 4, שמפאת אורך מסלולם נאלצים הנוסעים, שברובם הם עובדים המשכימים לעבודתם וחוזרים לבתיהם לפנות ערב, לבזבז זמן יקר בהמתנה בתחנות ולנסוע בצפיפות רבה.

2. הוועדה גם מציגת שמספר קווים בעיר אינם מופעלים בתדירות הדרושה וגם לא נשמר בהם לוח-זמנים קבוע, דבר הגורם סבל רב לנוסעים, והיא תובעת ממשרד התחבורה ומהנהלת "אגד" לתקן

¹ ס"ח תשכ"ה, עמ' 307.

² ק"ת 2051א, תשכ"ז, עמ' 2526.

יב. מסקנות ועדת הכלכלה בעניין הרחבת שדה התעופה בחיפה לצרכי צפון הארץ

1. בישיבת הכנסת מיום כ"ו באייר תשכ"ט (14 במאי 1969) הגיש חבר הכנסת א. לין הצעה לסדר-היום בדבר "הרחבת שדה התעופה בחיפה לצרכי צפון הארץ". הכנסת העבירה את ההצעה לוועדת הכלכלה.
2. ועדת הכלכלה דנה בעניין במספר ישיבות ושמה את שר התחבורה, מר מ. כרמל, את ראש עיריית חיפה מר מ. פלימן ואת ראש מינהל התעופה האזרחית, מר מ. פלד, בסיכום הדיון באה הוועדה לידי המסקנות הבאות:
3. הוועדה מחייבת את הרחבת שדה התעופה הקיים בחיפה כדי לאפשר קשר מהיר ונוח יותר בינה לבין אזורים אחרים של המדינה — במיוחד לאזורים המרוחקים ממנה, כגון אילת, הגליל, ירושלים — בהתחשב בפתוח כלכלתה של העיר ובעידוד התיירות בה. הוועדה סבורה שקיום שירותי טיסה פנים-ארציים סבירים בין חיפה לבין שאר אזורי המדינה תהיה בו תרומה לקידום מטרה זו.
4. לפי התחשיבים שהובאו לפני הוועדה על-ידי שר התחבורה ומומחיו מסתבר שהארכת המסלול בשדה התעופה הקיים בחיפה והתקנתו באופן שמטוסי ארקיע יוכלו לנחות בו, צריכה לעלות כ-4 מיליון לירות, ואילו לפי הערכת ראש עיריית חיפה ההשקעה הדרושה היא כ-2.5 מיליון לירות. הוועדה סבורה שהשקעה זו כדאית, והיא ממליצה על כך לפני שר התחבורה — בתנאי שעל-ידי השקעה זו ניתן יהיה לשכלל את שדה התעופה באופן שיוכל לשמש את המטרה גם לטווח ארוך ולמספר רב של שנים.
5. במקרה שדבר זה לא יוצא לפועל, ממליצה הוועדה רק לשפץ ולהכשיר את שדה התעופה הקיים לשני מושם של מטוסים קטנים יותר המותאמים למסלול הנוכחי, הדורש רק השקעה קטנה, ויחד עם זאת לגשת מיד לתיכנון הקמת שדה תעופה חדש ומשוכלל במקום אחר בעיר, שיוכל לשמש את מרחב חיפה לטווח ארוך ולשנים רבות.
6. במקרה שדבר זה לא יוצא לפועל, ממליצה הוועדה רק לשפץ ולהכשיר את שדה התעופה הקיים לשני מושם של מטוסים קטנים יותר המותאמים למסלול הנוכחי, הדורש רק השקעה קטנה, ויחד עם זאת לגשת מיד לתיכנון הקמת שדה תעופה חדש ומשוכלל במקום אחר בעיר, שיוכל לשמש את מרחב חיפה לטווח ארוך ולשנים רבות.

יג. מסקנות ועדת החינוך והתרבות על בעייתם של תלמידי הפקולטה לראיית חשבון באוניברסיטה העברית

1. ללים במסגרת האקדמית של המכון האוניברסיטאי בחיפה, הקשור בהסכם עם האוניברסיטה העברית בירושלים. שאלת שילוב הלימודים לראיית חשבון בחיפה במסגרת אקדמית נתעוררה מדי פעם בפעם בעבר, אולם עד לזמן האחרון לא נסתמנה אפשרות לפתורנה האקדמי והמעשי, ולו רק בחלקה.
2. הוועדה שמעה בסיפוק מפי הפרופ' ש. טלמון, ראש המכון האוניברסיטאי בחיפה, את התכנית שנת-גבשה בוועדת ההוראה של הפקולטה למדעי החברה באוניברסיטה העברית בירושלים, לאחר דיון בוועדה הנ"ל בהצעות של ועדות אקדמיות של המכון האוניברסיטאי בחיפה.
3. על-פי תכנית מסוכמת זו יוכלו בעתיד, החל משנת הלימודים הבאה, תלמידים של המכון בחיפה ללמוד בחוג לכלכלה ולהתמחות בחשבונאות, ולקבל בסוף מסלול לימודיהם תואר אקדמי (ב.א.). סטודנטים, שירצו לקבל גם תואר רואה חשבון מוסמך, יצטרכו לעמוד בבחינות מטעם המועצה לראיית חשבון, חוטעו מעולם לחשוב כי לימודי ראיית חשבון נכ-
4. בישיבת הכנסת מיום י"א בסיון תשכ"ט (28 במאי 1969) הוגשה הצעה לסדר-היום על-ידי חבר הכנסת א. לין בדבר בעייתם של תלמידי הפקולטה לראיית חשבון במכון האוניברסיטאי בחיפה. הכנסת העבירה את ההצעה לוועדת החינוך והתרבות.
5. הוועדה דנה בנושא, שמעה את ראש המכון האוניברסיטאי בחיפה פרופ' ש. טלמון, את נציגי המכון, וכן את נציגי אגודת הסטודנטים בחיפה. סיכום דיוניה של הוועדה הוא כדלהלן:
6. הוועדה הגבילה את עצמה מלכתחילה ולא נכנסה לדיון בעניינים השייכים לתחום סדרי ההוראה האוניברסיטאיים או למבנה מסגרות הלימודים האקדמיים. אך ראתה כחובתה הפרלמנטרית לבדוק ולברר את השאלה שהועמדה לפניה מבחינותיה הציבוריות.
7. הוועדה נוכחה לדעת מפי כל הגורמים שהופיעו לפנייה כי התלמידים בלימודים לראיית חשבון לא חוטעו מעולם לחשוב כי לימודי ראיית חשבון נכ-

אמנם נדונה זה זמן לא מועט במוסדות המתאימים, אולם ההחלטה עליה נתקבלה רק לאחרונה.

הוועדה לא התעלמה מן העובדה שהשינוי המונחג כנ"ל מטיל על תלמידי השנה הרביעית, המסיימים את לימודיהם בראיית חשבון בחיפה השנה, והדו"צים לקבל תואר אקדמי, את החובה להמשיך בלימודים תקופה נוספת עד לכדי שנתיים. אולם הכ"בדה זו, במידה שלא תימצא דרך להקטינה, היא תופעה חולפת בלבד, ואילו החסדר החדש שנקבע לעתיד מהווה פתרון אקדמי לרבים ולשנים רבות.

וזאת לאחר השלמת לימודיהם במשך כשנה במסגרת שאינה קשורה בלימודי התואר האקדמי.

4. הדיונים בוועדות האקדמיות בנושא, שנדון על-ידי הוועדה, התנהלו בהתאם להליכים המקובלים בגופים האקדמיים המתאימים בחיפה ובירושלים. על כן עלול היה להתקבל רושם מוטעה של השהיות או סחבת. אולם ההחלטה בדבר הקמת חוג לכלכלה, הכולל גם התמחות בחשבונאות, מותנית היתה בהנהגת רפורמה אקדמית מקיפה בירושלים ובחיפה, שתאפשר קבלת תואר אקדמי לאחר לימודים בחוג לימודים אחר במדעי הרוח והחברה. רפורמה זו
- 5.

הצעת מיעוט

3. אליעד מציע:
4. למחוק את סעיף 4.

סיכום הישיבות

ישיבת ת"כ (י"ד בתמוז תשכ"ט – 30 ביוני 1969)

היו"ר – ק. לוז; ד. נצר.

א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ב. ראש-הממשלה ג. מאיר מסרה סקירה על פעולות משרדה. בוויכוח השתתפו: ש. י. גרוס, ח. י. צדוק, ש. ז. אברמוב, י. רפאל, ז. צור, ג. האוזנר, י. חזן, מ. וילנר, ק. כהנא, ד. הכהן, א. אבנרי, ש. מיקוניס.

ג. שר-התחבורה מ. כרמל השיב על 23 שאלות של חברי הכנסת: י. תמיר, ג. האוזנר, ש. ארבל, אלמוזילנו, מ. ח. שטרן, א. אבנרי, ש. מיקוניס, א. ורדיגר, א. חביבי, ש. תמיר, ש. י. גרוס, א. טיאר, א. שוסטק.

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין השיב על 22 שאלות של חברי הכנסת: א. טיאר, ש. תמיר, ג. כהן, א. אבנרי, א. חביבי, ש. ארבל, אלמוזילנו, נ. פלד, ש. כהן-צידון, ג. אליעד, א. תלמי, ר. ארזי, ד. לוי.

ישיבת תכ"א (ט"ו בתמוז תשכ"ט – 1 ביולי 1969)

היו"ר – א. תלמי; ט. סנהדראי.

א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ב. שר-המשטרה א. ששון השיב על 5 שאלות של חברי הכנסת: ש. תמיר, ש. ארבל, אלמוזילנו, א. אבנרי, ש. י. גרוס.

שר-הבטחון מ. דיין השיב על 29 שאלות של חברי הכנסת: א. חביבי, א. אבנרי, ש. ארבל, אלמוזילנו, נ. אליעד, ש. תמיר, ד. לוי, מ. פרוש, ש. כהן-צידון, מ. ח. שטרן, א. ורדיגר, ר. ארזי, י. גולן, ש. מיקוניס, א. טיאר.

סגן שר החקלאות א. אוון השיב על 16 שאלות של חברי הכנסת: א. טיאר, א. שוסטק, א. חביבי, מ. ידיד, ש. י. גרוס, א. אבנרי, א. ורדיגר, ד. לוי.

ג. שר-המשפטים י. ש. שפירא מסר סקירה על פעולות משרדו. בוויכוח השתתפו: מ. פרוש, ב. אזניה, י. ה. קלינגהופר, מ. אונא, ר. ארזי, ג. האוזנר, ש. תמיר, א. אנקוריון, א. חביבי, א. ורדיגר, ש. אלון, א. אבנרי, מ. ביבי.

ישיבת תכ"ב (ט"ז בתמוז תשכ"ט – 2 ביולי 1969)

היו"ר – ק. לוז; י. נבון.

א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ב. סגן ראש הממשלה י. אלון השיב על 4 שאלות של חברי הכנסת: א. אבנרי, ש. תמיר, ש. לורנץ, השר לקליטת העלייה י. אלון השיב על 9 שאלות

של חברי הכנסת: ר. ארזי, א. טיאר, א. שוסטק, ש. מיקוניס, נ. פלד, ש. ארבל, אלמוזילנו, ש. תמיר. סגן שר האוצר צ. דינשטיין השיב על 10 שאלות של חברי הכנסת: ש. תמיר, א. שוסטק, א. ורדיגר, ר. ארזי, א. אבנרי, ש. ארבל, אלמוזילנו, ו. שם-טוב.

ש. אלון הגישה בשם קבוצת חברי כנסת הצעת חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון) (הטבת זכויות אלמנה עובדת), תשכ"ט-1969. סגן שר האוצר צ. דינשטיין השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה.

ד. ש. מיקוניס הגיש הצעה לסדר-היום בנושא: "נגד השימוש בצווי ריתוק מצד הממשלה כלפי הדוורים". שר-העבודה י. א. אלמוזי השיב להצעה. ש. כהן-צידון הציע להעביר את העניין לוועדה. שר העבודה השיב לו.

הוחלט: להסיר את העניין מסדר-היום.

ה. א. רימלט (יו"ר ועדת החינוך והתרבות) הביא לקריאה שנייה חוק לימוד חובה (תיקון מס' 5), תשכ"ט-1969. בוויכוח השתתפו: א. חביבי, א. אבנרי, ש. מיקוניס, א. רויאל-נאור, נ. אליעד. א. רימלט השיב למתווכחים. ד. נצר (בשם הרוב בווע' דה) השיבה על הסתייגותו של א. רימלט.

הוחלט: לקבל את החוק.

שר-החינוך והתרבות ז. ארן הביע סיפוק רב מקבלת החוק וציין כי חוק זה הוא שלב חשוב להעלאת רמת החינוך במדינה. במעמד זה הודיע שר החינוך והתרבות שאחרי הבחירות לכנסת השביעית שוב לא יציג מועמדותו כשר בממשלה או כחבר-כנסת.

א. רימלט (יו"ר ועדת החינוך והתרבות) הביא לקריאה שנייה חוק לימוד חובה (תיקון מס' 6), תשכ"ט-1969.

הוחלט: לקבל את החוק.

ז. צ. צימרמן הגיש הצעת חוק שירות המדינה (בחירות – איסור פעילות), תשכ"ט-1969. שר-המשפטים י. ש. שפירא השיב להצעה. צ. צימרמן השיב לדברי השר. שר המשפטים חזר והשיב לו.

הוחלט: להסיר את הצעת החוק מסדר-היום.

א. אבנרי מסר הודעה בדבר הימנעותו סיעתו מהצבעה.

ח. מ. פרוש הגיש הצעת חוק הסדר השיפוט בדבר השתייכות ללאום היהודי, תשכ"ט-1969. שר-המשפטים י. ש. שפירא השיב להצעה. מ. פרוש השיב לדברי השר.

הוחלט: להסיר את הצעת החוק מסדר-היום.

ט. א. שוסטק הגיש הצעת חוק צבא הגנה לישראל

- יב. א. רימלט (יו"ר ועדת החינוך והתרבות) הביא לקריאה שנייה חוק פיקוח על בתי־ספר, תשכ"ט—1969.
- יג. מ. אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) הביא לקריאה ראשונה חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 3), תשכ"ט—1969. בוויכוח השתתפו: א. אבנרי, ש. תמיר, ש. מיקוניס, מ. וילנר, ש. י. גרוס. מ. אונא השיב למתווכחים.
- הוחלט: להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.
- י. גולן מסר הודעה בדבר הימנעותו מהצבעה.
- (הגבלת פעילות מפלגתית), תשכ"ט—1969. שר־המשפטים י. ש. שפירא השיב להצעה.
- הוחלט: להסיר את הצעת החוק מסדר־היום.
- א. אבנרי מסר הודעה בדבר הימנעות סיעתו מחצ' בעה.
- י. א. אבנרי הגיש הצעת חוק המעבר (תיקון), תשכ"ט—1969. שר־המשפטים י. ש. שפירא השיב להצעה.
- א. אבנרי השיב לדברי השר.
- הוחלט: להסיר את הצעת החוק מסדר־היום.
- יא. ח. י. צדוק (בשם ועדת החוץ והבטחון) הביא לקריאה שנייה חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 2), תשכ"ט—1969.
- הוחלט: לקבל את החוק.

